

■ **РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ**
ТОНАЛЬНОСТЬ СМИ В ОСВЕЩЕНИИ
ПОЛОЖЕНИЯ МЕНЬШИНСТВ В РЕСПУБЛИКЕ
КАЗАХСТАН

■ **ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ**
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ
АЗШЫЛЫҚТАР ЖАЙЫНДА БАҚ-НЫҢ ХАБАР
ТАРАТУ СИПАТЫ

■ **RESULTS OF RESEARCH**
MASS MEDIA APPROACH TO COVER MINORITIES'
ISSUES IN KAZAKHSTAN

УДК 070
ББК 76.0
Т57

Руководитель проекта: Василина Воркова
Редактор-составитель: Игорь Братцев
Дизайн/верстка: Светлана Грудницкая

Результаты исследования «Тональность СМИ в освещении положения меньшинств в Республике Казахстан»/ МЦЖ MediaNet – Алматы, 2011 - 144 с.

ISBN 978-601-7222-05-5

Исследование «Тональность СМИ в освещении положения меньшинств в Республике Казахстан» рассматривает и анализирует работу журналистов по освещению положения этнических, религиозных и сексуальных меньшинств в республике. В проект были вовлечены более чем 150 средств массовой информации, а также НПО, госорганы, представители меньшинств.

УДК 070
ББК 76.0
Т57

Исследования «Тональность СМИ в освещении положения меньшинств в Республике Казахстан» было проведено в 2010-2011 гг. Международным центром журналистики MediaNet при поддержке Фонда Сорос-Казахстан. Результаты и выводы исследования не обязательно отражают точку зрения его авторов, а также Фонда Сорос-Казахстан, но являются результатом обзора мнений, собранных в ходе работы над проектом.

СОДЕРЖАНИЕ / МАЗМҰНЫ / CONTENTS

04 Введение

- 06... Анализ проблемы
- 09... Оценка тональности в информационном пространстве РК
- 14... Тональность СМИ: мнения этнических, религиозных и сексуальных меньшинств
- 22... Тональность СМИ: мнения НПО, госструктур, масс-медиа
- 30... Мониторинг СМИ. Типичные примеры.
- 46... Рекомендации
- 48... Приложение: Графический анализ исследования по наиболее актуальным вопросам

52 Кіріспе

- 54... Мәселенің талдануы
- 57... ҚР ақпараттық кеңістігіндегі үндестілікке баға беру
- 62... БАҚ үндестілігі: этникалық, діни және сексуалды азшылықтардың пікірі
- 69... БАҚ үндестілігі: ҰЕҰ, мемлекеттік құрылымдар мен масс-медианың пікірі
- 77... БАҚ-на жүргізілген мониторинг: мысалдар
- 94... Ұсыныстар
- 96... Қосымша материалдар: ең маңызды деген мәселелер бойынша зерттеудің графикалық талдауы

100 Introduction

- 102... Problem analysis
- 105... Approach evaluation of the Kazakhstan information space
- 109... Mass media approach: opinions of ethnic, religious and sexual minorities
- 116... Mass media approach: opinions of NGOs, government bodies, mass media
- 123... Mass media monitoring: typical examples
- 139... Recommendations
- 140... Appendix: Graphical analysis of the survey on the topical issues

ВВЕДЕНИЕ

Исследование «Тональность СМИ в освещении положения меньшинств в Республике Казахстан», проведенное Международным центром журналистики MediaNet в 2010 году при поддержке Фонда Сорос-Казахстан, анализирует работу журналистов по освещению положения этнических, религиозных и сексуальных меньшинств в республике.

Проект рассмотрел работу более чем 150 средств массовой информации, вовлек медийные и правозащитные НПО, госорганы, представителей меньшинств.

Проект призван продемонстрировать, как СМИ подходят к освещению положения меньшинств, а также, какие поводы дают сами группы для масс-медиа.

По мнению инициаторов проекта, он привлечет дополнительное внимание к проблемам соблюдения прав меньшинств и интенсифицирует диалог со СМИ, государственными органами и гражданским сектором.

Проект проходил на двух уровнях: мониторинг республиканских и региональных средств массовой информации, сбор информации у неправительственных организаций, а также интервью с журналистами, редакторами, правозащитниками, представителями меньшинств и государственных органов.

На последнем этапе были обработаны и проанализированные все собранные данные, подготовлены рекомендации для участников исследования - СМИ, общественным организациям, государственным органам и донорскому сообществу

Ключевыми регионами, в которых в рамках исследования работали региональные координаторы, стали Астана, Алматы, Шымкент, Караганда, Усть-Каменогорск, Атырау, Актобе, где были проведены интервью. В данных регионах имели место межэтнические конфликты, нарушения прав меньшинств, здесь находятся крупные правозащитные НПО и сообщества меньшинств, сильные местные СМИ. Кроме того, эти регионы географически дают представление обо всем Казахстане - это запад, центр, юг, восток страны.

Исследование дает достаточно полную картину об отношении средств массовой к этническим, религиозным и сексуальным меньшинствам, о том, что влияет на характер материалов провластных и независимых СМИ, о характере нынешних отношений меньшинств со СМИ, НПО, независимыми институтами и госорганами.

Проект призван привлечь внимание к положению меньшинств в республике и обсудить тональность освещения этого положения в средствах массовой информации. Это поможет в работе, которая уже проводится правозащитными организациями республики по изменению характера освещения малых групп в СМИ.

Аналитический отчет содержит информацию на трех языках (казахском, русском, английском) и будет распространен среди средств массовой информации, госорганов, общественных и международных организаций, исследовательских структур, университетов и других учреждений.

Результаты и выводы исследования не обязательно отражают точку зрения его авторов, а также Фонда Сорос-Казахстан, но являются итоговым обзором мнений участников исследования.

АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ

Тема положения меньшинств в республике является одной из табуированных тем, которые редко поднимаются в средствах массовой информации и по которым крайне редко организуются дискуссии в общественной среде.

При этом некорректность и дискриминационное отношение СМИ к той или иной группе является в том числе вопросом профессионализма журналистов и понимания ими процессов, происходящих в обществе. Это также вопрос ответственности масс-медиа перед гражданами, которая в Казахстане журналистами либо недооценивается, либо вовсе не принимается в расчет.

Можно констатировать, что в настоящее время тема меньшинств является одновременно не самой востребованной с точки зрения отслеживания журналистами их прав и в то же время одной из самых спорных с точки зрения тональности масс-медиа.

Между тем только три группы меньшинств, на выявление отношения к которым направлен проект, составляют значительную часть населения страны. К группе национальных меньшинств можно отнести до 37% населения, религиозных – до 35% и сексуальных (исходя из мировых стандартов расчета данного показателя и в силу отсутствия других данных) – от 4 до 10%.

По данным национальной переписи населения 2009 года доля казахов в общей численности населения Казахстана составила 63,1%, русских – 23,7%, узбеков – 2,8%, украинцев – 2,1%, уйгур – 1,4%, татар – 1,3%, немцев – 1,1%, других этносов – 4,5%.

По официальным данным, в Казахстане действует 4173 религиозных объединений, представляющих 40 конфессий, имеющих в своем распоряжении более 2500 культовых сооружений. По данным Бюро по демократии, правам человека и труду США, около 65% населения республики считают себя мусульманами. Приблизительно 30% населения принадлежит к Русской православной церкви. К Католической епархии принадлежит 1% населения, еврейская община – менее 1%.

Согласно официальной статистике, число общин Евангельских христиан-баптистов составляет 362, Адвентистов Седьмого Дня – 66, объединений Свидетелей Иеговы – 78, а протестантских объединений новых направлений – 540.

В феврале 2010 года был представлен доклад независимого эксперта ООН по вопросам меньшинств, которая совершила официальную поездку в Казахстан в период с 6 по 15 июля 2009 года. Доклад не получил внимания ни со стороны СМИ, ни со стороны гражданского общества.

В своем докладе Гай МакДугалл отметила случаи агрессивных проявлений национализма, напряженности в межэтнических отношениях и межэтнических конфликтов и реакции с применением насилия против общин меньшинств.

Были упомянуты массовые беспорядки, нападения на курдов и их семьи в октябре 2007 года в поселке Маятас в Южно-Казахстанской области после того, как на одного из курдов пало подозрение в изнасиловании четырехлетнего мальчика казахской национальности; нападения на чеченские общины в марте 2007 года после драки между казахом и чеченцем в селе Маловодное в Алматинской области; столкновения между казахами и уйгурами в селе Шелек Алматинской области в ноябре 2006 года.

В докладе сообщается, что власти вводят ограничения на освещение межэтнических конфликтов в СМИ, проводится государственная политика принижения значения напряженности в межэтнических отношениях, чтобы не нанести ущерба тщательно культивируемому представлению о царящем в стране межэтническом согласии. Кроме того, «в средствах массовой информации высказываются мнения о том, что меньшинства – это «гости», которые должны быть благодарны за свое место в казахстанском обществе».

Независимый эксперт встретила с представителями религиозных меньшинств, включая баптистов, последователей церкви Объединения, сайентологов, бахаистов, последователей Лютеранской церкви, церкви пятидесятников «Новая жизнь», церкви «Агапе», церкви «Благодать», ахмадийцев и других, которых правительство относит к «нетрадиционным» религиям или «сектам». Они выразили серьезное беспокойство в связи с ограничениями, которые были введены в отношении них согласно поправкам в законодательство 2005 года о национальной безопасности, и отметили, что, несмотря на вынесенное в феврале 2009 года решение Конституционного совета, может быть принят еще более ограничительный закон. Представители религиозных общин рассказали об усилении давления на «нетрадиционные» религии, констатируя, что они решительно отвергают эту официальную терминологию.

Пока в Казахстане нет достоверных данных по доле сексуальных меньшинств в общей численности населения. Согласно данным мировых исследований, процент сексуальных меньшинств в обществе стабилен и составляет от 4 до 10 процентов. Тема сексуальных меньшинств является одной из самых сложных тем в обществе. В большинстве стран СНГ, включая Казахстан, эта тема почти полностью обходится стороной, будто на нее наложено общественное табу.

По данным властей, в Казахстане действует свыше 2,5 тысяч СМИ из более чем 8 тыс. официально зарегистрированных. Большинство СМИ

подконтрольны, либо лояльны действующим властям. По данным независимого эксперта ООН по вопросам меньшинств, СМИ работают в обстановке подозрительности, госконтроля и излишней чувствительности к определенным вопросам, включая освещение межэтнических или межрелигиозных конфликтов, что ограничивает их право на свободу выражения мнений.

Казахстанские эксперты полагают, что в долгосрочной перспективе СМИ должны с большей ответственностью подходить к освещению положения меньшинств, что должно стать результатом совместных действий местных и международных НПО, общин и госорганов. Необходимо интенсифицировать диалог о положении меньшинств в республике, найти эффективные формы взаимодействия сообществ с госорганами, НПО и СМИ для постоянного поддержания темы, обсуждения существующих проблем и выработки результативных рекомендаций.

ОЦЕНКА ТОНАЛЬНОСТИ В ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ РК

Оценивая в целом тональность СМИ в отношении религиозных, национальных и сексуальных меньшинств более половины (55%) из всех опрошенных (представители меньшинств, НПО, СМИ, госорганы) указали, что масс-медиа в вопросах освещения этих тем нейтральны, причем большинство таких ответов – более трети - дали именно представители СМИ. Однако 25% считают, что СМИ часто негативно освещают проблемы меньшинств, используют дискриминационную лексику и пропагандируют нетерпимое отношение к проблемам групп. Среди тех, кто дал подобную оценку в большинстве: представители религиозных меньшинств (23%) и, как ни парадоксально, сами средства массовой информации (28%).

По мнению экспертов, положительная и нейтральная тональность в отношении меньшинств (прежде всего, этнических) в СМИ во многом формируется под воздействием государственного заказа в сфере информационной политики. Именно темы, пропагандирующие национальное единство и дружбу народов, часто фигурируют в конкурсах госзаказа и освещаются как государственными, так и частными СМИ.

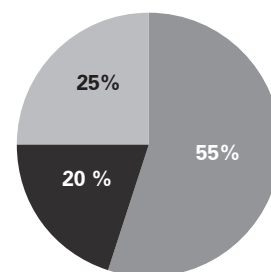
Параллельно именно госзаказ для СМИ в определенной мере формирует и негативную оценку (прежде всего, религиозных меньшинств), критикуя так называемые нетрадиционные религиозные объединения. Особенно это характерно для республиканских изданий.

Некоторые участники опроса высказали убеждение, что негативно, а порой и агрессивно (особенно вопросы сексуальных меньшинств) освещают казахскоязычные СМИ, что связано, прежде всего, с нехваткой знаний, а также общественных стереотипов, которые ретранслируют журналисты.

*«Негативная оценка для сексуальных меньшинств. О сексуальных меньшинствах больше пишут СМИ, которые более или менее свободны в выборе тем. А что касается религиозных меньшинств, то у нас больше внимания уделяется традиционным религиям и тональность СМИ нейтральная для традиционных религий. Но проблемы меньшинств у нас редко поднимаются».**

«...СМИ стараются освещать вопросы, связанные с национальными меньшинствами, достаточно этично. Не допускают резких и грубых высказываний в сторону тех или иных этнических групп. А вот по поводу религиозных – допускаются обобщения. К примеру, зачастую многие религиозные меньшинства называют одним словом - секты и нередко высказывают предположения о том, что они могут представлять угрозы населению. То же самое касается и сексуальных меньшинств. Журналисты либо вообще игнорируют их, либо адресуют им негативные, а порой и с насмешкой материалы».

Как Вы оцениваете тональность СМИ в отношении религиозных, национальных и сексуальных меньшинств?

■ Положительная
■ Нейтральная
■ Негативная

** Здесь и далее – цитаты из интервью, проведенных в ходе исследования*

«Подобные вопросы требуют максимальной лояльности, такта и демократии в обсуждении, а так как почти все СМИ находятся в той или иной степени под влиянием, если не сказать давлением уполномоченных структур, трезвая оценка, как правило, редкость».

«Журналисты просто не знают элементарную терминологию. Это не говорит о том, что журналист не грамотный, может ему лень или его редактор заставил, но нужно поинтересоваться о каких-то основных вещах».

«Тональность разная, в отношении освещения национальных, религиозных меньшинств – политкорректная, положительная, в отношении экстремистских группировок – отрицательная и это оправдано. Проблемы сексуальных меньшинств замалчиваются, их не освещают в местных СМИ. ...наш менталитет играет определенную роль, стараемся не замечать, не говорить об этом».

Как показало исследование, упоминание в СМИ вопросов связанных с указанными меньшинствами имеют почти всегда конкретные информационные поводы: религиозные праздники, общественные или государственные мероприятия, конфликтные или криминальные ситуации. При этом конфликты и криминал, как информационные поводы были отмечены почти половиной опрошенных (73 из 147 ответов). Причем помимо госорганов, все другие эксперты выделили именно эти информповоды, как наиболее часто востребованные в СМИ при освещении вопросов меньшинств. У госорганов первое место было отдано религиозным и национальным праздникам.

Опрошенные эксперты в ходе исследования отметили, что СМИ часто необъективно освещают проблемы меньшинств. Журналисты и масс-медиа проявляют дискриминационное отношение к меньшинствам, вызванное как непониманием работниками масс-медиа важности толерантного подхода в освещении положения сообществ, так и собственным негативным отношением к различным группам населения, относящимся к меньшинствам.

Эксперты уверены, что журналист должен руководствоваться незыблемым правилом при освещении проблем незнакомой этнической или религиозной среды, относиться предельно уважительно и объективно, к традициям и обычаям, которые культивирует эта среда, не навязывать обществу собственных стереотипов и отношений, быть исключительно внимательным при использовании лексики в отношении меньшинств.

Только 18% среди опрошенных считают, что СМИ объективны и толерантны при освещении конфликтов, связанных с религиозными, этническими и сексуальными меньшинствами. Остальные придерживаются

мнения, что СМИ при публикации материалов принимают одну из сторон конфликта, провоцируют или замалчивают конфликт.

«С одной стороны СМИ своими материалами стараются уладить конфликты, но порой замалчиванием, утаиванием полной информации могут спровоцировать новые конфликты. Считаю, что журналисты обладают недостаточным уровнем освещения таких проблем, особенно журналисты казахскоязычных СМИ, они часто принимают позицию одной из сторон или вообще провоцируют конфликт еще больше».

«Целина» в освещении проблем сексуальных меньшинств. Думаю, что в обществе об этом не говорят, поэтому и СМИ не пишут. Хотя сексуальные меньшинства были всегда среди нас, и в советское время, но как-то не принято в нашем обществе о них говорить. Возможно, их не много, поэтому их проблемы никого не волнуют. О национальных меньшинствах говорим и пишем чаще, но это не всесторонние материалы. Часто это заказной материал»

«Главная ошибка СМИ во время развития каких-то конфликтов, что они принимают правду одной из сторон и начинают эту тему развивать очень сильно, серьезно. Этого никогда нельзя делать, в принципе это один из стандартов журналистики. И замалчивать тоже нельзя, потому что умолчание тоже провоцирует развитие конфликта».

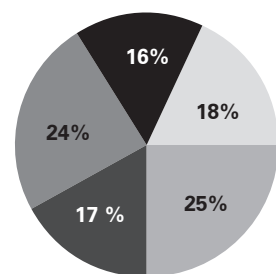
Из приведенной таблицы видно, что, по мнению 42% участников опроса, при конфликтах – ситуациях требующих наиболее взвешенного и объективного анализа – масс-медиа усугубляли конфликт, принимая позицию одной из сторон и выступая в роли провокаторов.

В целом оценка в освещении СМИ актуальных проблем малых групп напрямую связана с формированием отношения к религиозным, этническим и сексуальным меньшинствам в обществе. 46% опрошенных считают, что в информационном пространстве формируется достаточное ровное отношение.

Однако в совокупности по двум пунктам этого сегмента результаты свидетельствуют о том, что СМИ допускают «не всегда дружественную» или даже «конфликтную» оценку при создании своих материалов по проблемам меньшинств. При этом журналисты и редакторы в своих ответах сами признают «несовершенство» СМИ по этим пунктам – 54 %.

При этом тональность за последние годы в освещении в СМИ вопросов, связанных с религиозными, национальными и сексуальными меньшинствами значительно не изменилась. Достаточно значительная часть участников исследования считают, что произошло даже улучшение ситуации – прежде всего, госорганы и представители этнических

Как Вы оцениваете тональность СМИ в отношении религиозных, национальных и сексуальных меньшинств?

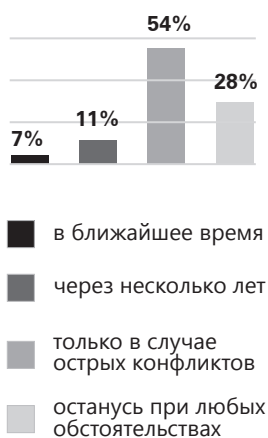

- объективно освещали
- принимали позицию одной из сторон
- провоцировали
- замалчивали
- другое

меньшинств. Противоположная оценка прозвучала от представителей религиозных меньшинств и НПО, они считают, что в лучшем случае тональность осталась неизменной, а некоторых случаях значительно ухудшилась.

Показательными стали ответы представленных в исследовании меньшинств, на вопрос о возможности покинуть Казахстан по мотивам, связанным с религиозной, национальной принадлежностью или сексуальной ориентацией. Более 50% опрошенных сказали, что покинут страну только в случае острых конфликтов, из них более половины (57%) – представители этнических меньшинств. При этом только 29 % из всех опрошенных групп меньшинств выразили желание остаться в республике при любых обстоятельствах.

Планируете ли Вы покинуть Казахстан по соображениям, связанным с Вашей религиозной, национальной принадлежностью или сексуальной ориентацией?

Красноречивым фактом в оценке доверия средствам массовой информации со стороны представленных меньшинств являются их предпочтения при обращении в различные структуры при нарушении их прав. СМИ в этом списке занимают последнее место – менее 6%. В равной степени доверие распределилось между правоохранительными органами и международными организациями - по 20%.

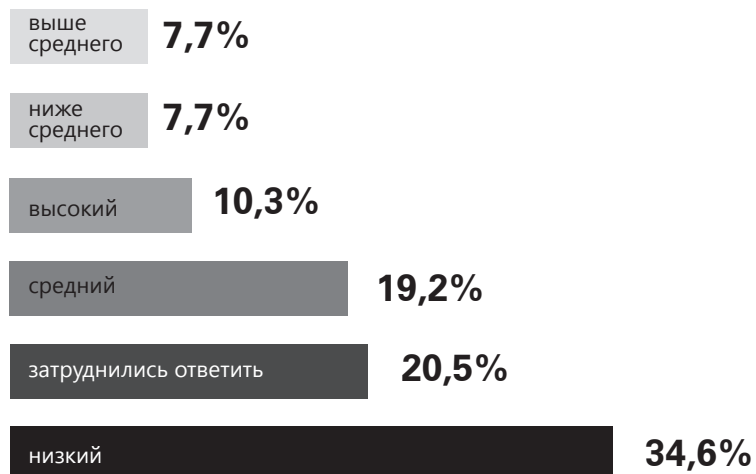
Пока достаточно низка возможность обращения в правозащитные НПО, прежде всего, по причине сомнений представителей меньшинств в оказании результативной помощи со стороны неправительственного сектора. Но, «пальма первенства» в этом аспекте осталась за вариантом ответа – «никуда», такого мнения придерживаются 23% малых групп.

«Скорее всего, никуда не обращусь, но если конфликт усугубится и будет опасность для жизни, возможно в международные организации, а вот по каким-то мелким вещам, я думаю, смысла нет».

Подавляющее большинство сотрудников масс-медиа (80%) и все без исключения эксперты неправительственных организаций высказали необходимость в повышении квалификации, участии в тренингах и семинарах по проблемам этики, изучении вопросов, связанных с религией, этносами, сексуальной ориентацией. Журналисты отмечают, что существуют значительные пробелы в знаниях по профессиональному освещению вопросов малых групп - допустимому словоупотреблению, источникам информации, соблюдению баланса мнений и т.д.

Такая позиция основывается на мнении большинства участников исследования, о том, что профессиональный уровень освещения меньшинств, представленных в исследовании, в Казахстане средний (19%) или низкий (34%).

Как Вы оцениваете профессиональный уровень освещения вопросов вышеуказанных меньшинств журналистами Вашего региона, Казахстана в целом?

ТОНАЛЬНОСТЬ СМИ: МНЕНИЯ ЭТНИЧЕСКИХ, РЕЛИГИОЗНЫХ И СЕКСУАЛЬНЫХ МЕНЬШИНСТВ

МНЕНИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ РЕЛИГИОЗНЫХ МЕНЬШИНСТВ

Интервьюируемые эксперты из числа представителей религиозных меньшинств в большинстве (63%), ответили, что масс-медиа допускают высказывания дискриминационного характера, насаждают свое мнение читательской и зрительской аудитории, формируют изначально негативное отношение к религиям, которые они представляют, часто обозначая их как «секта».

При этом представители религиозных меньшинств говорят, что СМИ не обращаются к ним за информацией и опираются только на собственные стереотипы и редакционную политику, которая из чувства перестраховки зачастую избегает освещать подобные темы, если только они не связаны с государственными мероприятиями или акциями в этой сфере. А если и берутся за освещение подобных тем, то делают это при условии возникновения конфликтных ситуаций, в которых часто не соблюдают профессионализма в предоставлении потребителю баланса мнений, а симпатизируют одной из сторон конфликта.

Многие из интервьюируемых указывали, что ксенофобия по отношению к религиозным меньшинствам транслируется в основном из государственных и прогосударственных СМИ, другие СМИ даже при желании написать сбалансированный материал часто допускают фактические и смысловые ошибки, что является результатом недостаточного владения материалом.

«Постоянно встречаю в телепередачах моменты о том, что нужно придерживать основную веру...А у каждого человека она своя! Нельзя насаждать свое мнение! А журналисты это делают, и в огромном масштабе!»

«Естественно, СМИ не могут иметь нейтральный настрой. Они заинтересованы в скандалах и сами их иногда создают...Информационным поводом может послужить все, что угодно. Излюбленная тема – молодые готы на кладбищах, псевдосатанисты».

«Антипатии ярко проявляются при освещении конфликтных ситуаций. Господа журналисты принимают сторону государства, они не объективны в своих материалах, информация подается однобоко».

«СМИ целенаправленно отрицательно преподносят материалы о религиозных меньшинствах, влияя на общественное мнение, после чего общество отворачивается от религиозных объединений».

«При этом журналисты и редакторы СМИ даже не думают о том, чтобы провести собственный сбор информации, обратиться к самим

религиозным меньшинствам или к объективным религиоведам, на самом деле изучавшим эти религии и имеющим международное имя».

Некоторые эксперты выразили обеспокоенность увеличением активности в последнее время «антисектантских» движений, в том числе и в СМИ, где они выступают в роли экспертов.

«С помощью СМИ происходит подмена понятий, придумывание и введение новых терминов и понятий, которые искажают действительность и с помощью которых стращают людей. Активную роль в этом, опять же, играют фонды вроде «Перспективы», которые говорят, например: «Мы не употребляем слово “секта”, говорим: деструктивная псевдорелигиозная организация». - президент общественного фонда “Информационно-консультативная группа “Перспектива”, газета «Время», 21 октября 2010».

Именно доля представителей религиозных меньшинств, готовых покинуть страну по религиозным соображениям, наиболее велика (70% из числа опрошенных), особенно в случае острых конфликтов. Такое же количество опрошенных экспертов из структур, представляющих религиозные меньшинства отметили, что в СМИ формируется напряженное и конфликтное поле в отношении этой группы.

Среди дискредитирующих ключевых сообщений в СМИ часто звучат такие, что религиозные организации разрушают семьи, выступают против общественных правил, привлекают людей материальными обещаниями, «что это секты, тоталитарные секты, деструктивные псевдорелигиозные организации, которые вредят обществу, здоровью людей, зомбируют и угрожают национальной безопасности, запрещены в других странах мира».

В нейтральных материалах ключевые сообщения сопряжены непосредственно с информационными поводами, например, приездом зарубежных политических или религиозных делегаций, а также в связи с зарубежными событиями, так или иначе относящиеся к определенным религиозным меньшинствам.

Некоторая часть участников исследования считают, что отдельные СМИ и журналисты все же достаточно профессионально и взвешенно освещают проблемы религиозных меньшинств, следуя принципам социальной ответственности и журналистской этики. Однако, это является скорее исключением из правил – все представители религиозных меньшинств, на вопрос «Как за последние годы изменилась тональность освещения в СМИ вопросов, связанных с религиозными меньшинствами?» дали ответы «не изменилась», «ухудшилась», «резко ухудшилась».

«СМИ полностью необъективны. Принимают сторону противников религиозных меньшинств. Не предпринимают практически никаких действий для того, чтобы узнать истинное положение вещей или мнение другой стороны».

«Профессиональный уровень отсутствует вообще. Никаких познаний в области религии и тем более в области конкретного религиозного течения нет. Информация исключительно негативная и ложная. Не обращаются к представителям религий для получения информации о них и дальнейшего ее опубликования».

«Эта тема – табу для нашей страны. Власть и религия несовместимы. Религия всегда была конкурентом для власти, поэтому проблемы религиозных меньшинств не освещаются в должной мере».

МНЕНИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ЭТНИЧЕСКИХ МЕНЬШИНСТВ

Только один из участников опроса из числа этнических отметил тональность в отношении этнических меньшинств как «негативная», остальные охарактеризовали ее как «нейтральная» и «положительная». Более того, никто из опрошенных не отметил, что за последние годы тональность «ухудшилась», а 50% признали, что «улучшилась».

При этом, было отмечено, что многие СМИ в республике придерживаются своего рода табу на освещение межнациональных противоречий, это видно из анализа публикаций, которые есть по этой теме. При этом проблемы, хоть и в меньшей степени, чем в отношении других меньшинств существуют. Так некоторые СМИ в своих публикациях позволяют себе неэтичные высказывания, построенные на этнических стереотипах – обобщенного представления о поведении и манерах какого-либо народа, что формирует предрассудки и чувство недоверия в обществе.

В подавляющем большинстве опрошенные сказали, что практически все СМИ политкорректны в освещении меньшинств и не позволяют себе откровенных дискриминационных высказываний и отметили, что такая проблема есть больше на бытовом уровне.

Вместе с тем участники опроса сказали, что при отсутствии конфликта, как информационного повода, масс-медиа неактивны в освещении вопросов нацменьшинств, а если и пишут, то без ярко выраженных симпатий и антипатий. Однако в условиях конфликта в среде масс-медиа наблюдается раскол, который выражается в том, что некоторые СМИ откровенно поддерживают одну из сторон конфликта, в большей степени это характерно для казахскоязычных СМИ.

«Если и позволяют, то не открыто. Открытых оскорблений у нас нет. Неэтичное – это очень размытое определение. Смотря, что расценивать под неэтичностью. Некоторые национальные меньшинства могут задевать какие-то, казалось бы, нейтральные формулировки».

«Когда случаются какие-то события, столкновения на межнациональной почве, казахскоязычная пресса более критична, менее корректна в своих формулировках, то есть они все намного ярче переживают, бурно и много это высказывают. Другое дело, что не все национальные меньшинства читают эту прессу. Возможно поэтому каких-то негативных откликов, которые могли повлечь эти высказывания, немного».

«Я как представитель украинской национальности могу заверить, что ни в государственных, ни в оппозиционных нетерпимости, по крайней мере, по отношению к украинцам не встречал».

Как отметили опрошенные, сегодня наиболее значительное количество негативных высказываний по вопросам национальных меньшинств сосредоточено в Интернет-пространстве, где блоги и форумы, являются главным источником нетолерантных высказываний.

Случаи ксенофобии, по мнению представителей этнических меньшинств отсутствуют в государственных изданиях, что обусловлено табуированием власти на освещение межнациональных отношений. Государственные СМИ отмечают лишь позитивные моменты, используя в качестве основного источника информации Ассамблею народа Казахстана. 92% опрошенных признали, что СМИ сегодня в полной мере отражают отношение государства к национальным меньшинствам.

«В той мере освещают, в которой государство позволяет, потому что у нас централизованная в большей степени журналистика, неконтролируемых государством СМИ практически нет, поэтому они отражают отношение ровно настолько, насколько администрация разрешает его отражать».

Несмотря на достаточно позитивную оценку СМИ в вопросах освещения этнических тем, сами опрошенные не воспринимают отечественные масс-медиа, как инструмент, который может быть использован в случае нарушения их прав. Только один из опрошенных в ответе на вопрос: «При нарушении Ваших прав, куда Вы скорее обратитесь?» среди прочих вариантов ответа выбрал СМИ. 26 % при ответе на вопрос сказали, что не стали бы обращаться никуда, так как не надеются на решение проблемы в правовом поле. Более половины опрошенных (57%) признали, что если и покинут Казахстан по национальным сообщениям, то «только в случае острых конфликтах».

«Если будет серьезный конфликт или нарушение прав по политическим причинам, то обращаться не имеет смысла, только возможно в СМИ и то только для того, чтобы пошуметь, привлечь к проблеме внимание общественности.»

Более 72 % опрошенных указывали, что казахстанские СМИ в недостаточной мере освещают вопросы, связанные с национальными меньшинствами. Особенно в случаях проблем и конфликтов. Это связано с тем, что отечественные СМИ зачастую боятся затрагивать данные темы. Более того, единственным СМИ, которое уделяет постоянное внимание данному вопросу, был назван телеканал «МИР».

«Эта тема замалчивается, потому что это как бомба замедленного действия. Если о ней говорить и поднимать все проблемы, какие есть в обществе, связанные с отношением к национальным меньшинствам, тогда будет тяжело, мало ли что произойдет. Как о мертвых либо хорошо, либо ничего, так и здесь либо хорошо, либо замолчать, чтобы не заниматься эскалацией.»

Одной из причин, почему тема слабо представлена в отечественных СМИ был назван и недостаточный профессиональный уровень действующих журналистов, особенно с учетом того, что тема требует обязательного предварительного изучения по всем направлениям. Почти 85 % опрошенных признали, что профессиональный уровень при освещении проблем национальных меньшинств не соответствует сложности темы и оценивается как «средний» или «низкий».

Такая позиция была объяснена тем, что в отличие от многих зарубежных масс-медиа, где при освещении проблем и конфликтов СМИ выступают в роли медиаторов – посредником передачи объективной информации обществу – казахстанские масс-медиа позволяют использование оценочных интонаций формирующих антипатии к одной из сторон конфликта.

МНЕНИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ЛГБТ-СООБЩЕСТВА*

Мнения представителей сексуальных меньшинств в оценке тональности СМИ в отношении их проблем практически поровну разделились. Часть считает, что публикации носят нейтральный характер, другие, что негативный, объясняя это изначально отрицательным отношением общества к людям с нетрадиционной сексуальной ориентацией.

При этом, большинство указало, что СМИ в своих материалах допускают неэтичные и оскорбительные выражения в отношении сексуальных

* Лесбиянки,
Геи, Бисексуалы,
Трансгендеры

меньшинств, часто осознано, а иногда в силу профессиональной неподготовленности, незнания корректных выражений, принятых международных стандартов.

«К сожалению, очень часто. Так, в СМИ встречаются выражения «голубые», «розовые», а то и того хуже. Журналисты, таким образом, в первую очередь, показывают свою личную безграмотность, вместе с тем, представляя лицо СМИ».

«Неэтичные выражения, да, встречаются. Хотя у всего есть свое название и необязательно прибегать к «плохим» словам... Но все же, как показывает практика, людей с нетрадиционной ориентацией обзывают как хотят».

«Журналисты допускают такие слова, как гомики или лесби. Причем подобные статьи они сопровождают анекдотами. Неприятно как-то».

Характеризуя эту тенденцию, представители ЛГБТ-сообщества отмечали, что в той или иной степени негативное отношение к ним транслируется всеми видами СМИ, особенно он-лайн, где есть возможность комментариев и на ТВ - там «секс-меньшинства, особенно ребята, часто становятся «героями» КВН». Вообще, было отмечено, что тематика сексуальных меньшинств казахстанскими СМИ часто игнорируется, так как не считается востребованной и актуальной для читателя или телезрителя.

По мнению участников исследования, освещение в СМИ вопросов, имеющих отношение к проблемам сексуальных меньшинств, оказывает значимое влияние на формирование общественного мнения. Именно СМИ являются важным инструментом борьбы с ксенофобией и предрассудками, но, к сожалению, сейчас они лишь способствуют усилению подобных взглядов и культивируют восприятие этой группы - от ироничного, до откровенно агрессивного.

При этом СМИ избегают освещать проблемы секс-меньшинств с точки зрения соблюдения их прав – при трудоустройстве, получении образования, на личную жизнь и т.д. – гарантированных им Конституцией Казахстана.

При оценке профессионального уровня освещения вопросов сексуальных меньшинств в СМИ все три группы – объекты исследования – оказались солидарны, оценив его как достаточно низкий – журналисты не знакомы с терминологией, зачастую предвзяты, неактивны в поиске достоверной информации. Вообще, по мнению участников опроса, тема секс-меньшинств не является объектом пристального внимания СМИ, по сути она - вторичный информационный пласт при описании каких-либо событий, напрямую не связанных с этой группой меньшинств.

Лишь крайне незначительная часть отметила, что благодаря зарубежному влиянию, в том числе российскому, отношение к сексуальным меньшинствам стало меняться в положительную сторону.

«До сегодняшнего дня я еще не встречал материалов СМИ, которые принимали бы сторону людей с нетрадиционной ориентацией. Журналисты необъективны по отношению к нам, освещая проблемы однобоко».

«Мне кажется, что СМИ проводят политику государства, которая заключается в том, чтобы не допустить распространения инакомыслия. Хотя есть несколько СМИ, которые готовы поддержать нас, но политика редакции не позволяет этого сделать».

«Благодаря российскому влиянию, отношение к сексуальным меньшинствам выравнивается. Мне кажется, что через пару лет мы придем к цивилизованному обществу, когда будут соблюдаться права всех людей».

Представители ЛГБТ-сообщества указывают, что у них есть много проблем социального и правового характера, но в связи с табуированностью темы на уровне государства они не решаются их озвучивать через СМИ, так как опыт показывает, что в этих случаях велика возможность быть униженным в глазах общества при субъективной трактовке проблем масс-медиа.

Некоторые участники исследования также указывали, что происходит уменьшение количества материалов, связанных с сексуальными меньшинствами и признают это положительной тенденцией, на фоне неполиткорректной и дискриминационной информации, которая присуща тем немногим материалам, которые публикуются.

«В казахстанских СМИ материалов о ЛГБТ очень мало и иногда думаешь уж лучше бы вообще не писали. Смотришь, и дивишься- чего только люди не напишут. Тема ЛГБТ дается либо негативно, либо нейтрально, особенно это хорошо видно в казахскоязычных СМИ».

Как резюме к вышесказанному: никто из опрошенных в ответе на вопрос: «При нарушении Ваших прав, куда Вы скорее обратитесь?» среди предложенных вариантов ответа не назвал СМИ или правоохранительные органы Казахстана. Приоритет в этом вопросе отдан, прежде всего, международным организациям, а также правозащитным НПО.

Кроме того, опрошенные комментируя такую позицию отметили, что представители госорганов – и правоохранительных прежде всего – сами зачастую допускают дискриминационные высказывания в отношении меньшинств, которые потом ретранслируются СМИ.

ТОНАЛЬНОСТЬ СМИ: МНЕНИЯ НПО, ГОССТРУКТУР, МАСС-МЕДИА

МНЕНИЯ ПРАВООЩИТНИКОВ И ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ПРОФИЛЬНЫХ НПО

Две трети участников опроса (64%) из неправительственного сектора отметили, что к ним не обращаются СМИ за информацией и комментариями по вопросам меньшинств, или делают это крайне редко, так как опираются, прежде всего, на государственные источники информации и лишь готовят новостные материалы, избегая разносторонней подачи проблемы с учетом мнений всех сторон. Лишь немногие признают, что отдельные журналисты проводят аналитическую работу в этой области и создают сбалансированный информационный продукт.

При этом все без исключения, признали, что всегда готовы предоставить масс-медиа информацию по проблеме меньшинств, на которых специализируется НПО – статистику, факты, международное законодательство по проблеме, экспертную оценку. Так как осознают, что именно СМИ в этих вопросах оказывают значительное влияние на формирование общественного сознания, и часто пропагандируют недружественное отношение к тем, или иным меньшинствам – озвучивают точку зрения не соответствующую правовым и моральным нормам. Представители НПО говорили, что масс-медиа в отношении меньшинств должны формировать самостоятельное критическое, но не критиканское мышление, позволять обществу самостоятельно делать выводы, а не навешивать ярлыки.

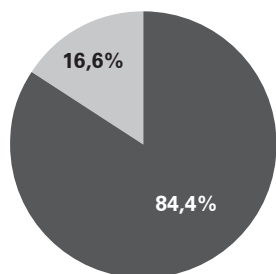
При этом немногим более половины опрошенных при ответе на вопрос: «Информация такого характера должна размещаться в СМИ?» признают, что информация подобного характера должна тщательно анализироваться, прежде чем, быть опубликованной - «если информация может способствовать усилению конфликта, тогда возможно отказать от каких-то деталей».

Представители СМИ в этом вопросе высказали более категоричную позицию, по мнению 95% информация о проблемах меньшинств должна публиковаться выборочно.

Подобная позиция масс-медиа признает тот факт, что большинством тема меньшинств воспринимается, как рискованная с точки зрения возможных реакций, как со стороны госструктур, так и общественности и, как следствие, высокой степени самоцензуры при работе над материалами.

«Выборочно, просто нужно соблюдать закон, этические нормы, давать слово двум сторонам конфликта, то есть никого не обидеть, в том числе и читателей».

Информация такого характера должна размещаться в СМИ?

- да, выборочно
- да, вся
- 0 % нет, не должна

«Нужно очень взвешенно подходить к публикациям, чтобы не задевать интересы меньшинств и не провоцировать конфликт. Но не замалчивать и не допускать упреков в их адрес».

«То, что строится на неверной информации, слухах и «сарафанном радио» способно спровоцировать конфликт, исказить понятия и дать неверное представление о том или ином вопросе. Так как СМИ формируют общественное мнение, то и информация должна располагать к выработке этого мнения».

«Нельзя провоцировать своими размышлениями, нельзя писать обо всем подряд. Необходимо писать об этом грамотно и политкорректно. Были случаи, когда после публикации каких то событий, человек заканчивал жизнь самоубийством».

В ходе опроса представители гражданского сектора признавали, что антипатии масс-медиа в отношении меньшинств зависят от формата и формы собственности СМИ, а также от самого меньшинства – наибольшее количество негативных материалов приходится на долю религиозных меньшинств, в меньшей степени - сексуальных. Наиболее нейтральную и даже положительную окраску носят материалы по отношению к национальным меньшинствам, что соответствует политике государства по пропаганде межнациональной дружбы. Кроме того, на формировании политкорректного освещения вопросов национальных меньшинств сказывается значительное количество проведенных образовательных мероприятий для СМИ – семинаров и тренингов по проблемам межнациональных отношений.

При этом случаи неэтичного и дискриминационного словоупотребления в разной степени допускаются в отношении всех трех меньшинств, а наиболее распространены в отношении сексуальных, в отношении которых наиболее часто звучит неприязненная лексика.

Многие правозащитники указали, что случаи ксенофобии в отношении меньшинств встречаются во всех видах СМИ, иногда граничащих с провокацией – в печатных и он-лайн уже на уровне заголовков и лидов, изначально настраивая читателя на четко заданную тональность – «Уйгуры Шелека: земля ваша, движения наши», «Почему два уйгура убили одного казаха».

«Если взять материалы за январь 2010 года, там видно, что редакторы крупных газет выступали с очень нетолерантными высказываниями, говорили о том, что нужно убивать трансгендеров, что дураку нужно лечить мозг, а не половые органы и т.п.».

«Дискриминация есть по отношению к сексуальным меньшинствам. Возможно, она не описывается в оскорбительной форме, однако неприязнь есть и она продиктована какими-то традиционными воззрениями».

Все опрошенные отметили, что СМИ нуждаются в повышении квалификации в вопросах связанных с этикой, религией, этносами, сексуальной ориентацией. Так как, по мнению правозащитников и представителей профильных НПО, сегодня СМИ нетолерантно и необъективно освещают проблемы религиозных, национальных и сексуальных меньшинств, особенно это проявляется в конфликтах, когда СМИ часто «принимают позицию одной из сторон», «провоцируют», «замалчивают» информацию (70% из числа опрошенных).

Представители НПО отмечали, что при встрече с ними журналисты признаются, что зависимы от редакционной политики в отношении проблемы какого-либо из меньшинств и материал в любом случае будет в определенном русле, в противном случае материал не будет опубликован.

Подавляющее большинство участников опроса (95%) считает, что цензура и особенно самоцензура в сфере освещения проблем и прав меньшинств существует в различной степени.

Собственники, редакторы и непосредственно журналисты, часто избегают вообще писать на эти темы, потому что считают эти темы наиболее «опасными», которые могут в условиях слабой правовой подготовки масс-медиа привести к претензиям и искам со стороны как госорганов, так и участников описываемых событий. Некоторые журналисты не пишут на темы религиозных и национальных меньшинств, чтобы избежать проблем и обвинений в свой адрес о том, что являются разжигателями межнациональной розни. Другие не пишут на темы сексуальных меньшинств, чтобы их самих не причислили к меньшинствам.

В этом отношении участники опроса из числа масс-медиа солидарны с представителями НПО, 91% из которых указывает, что цензура есть, но не в классическом ее значении. Сами редакторы и корреспонденты сознательно обходят эти темы, которые впоследствии могут вызвать конфликтные консультации. «А если и обращаются к этим темам, то только с положительной стороны – «Или хорошо, или никак»!

При этом, журналисты некоторых изданий указали, что материалы о национальных и религиозных меньшинствах отслеживаются государственными органами и спецслужбами республики. Кроме того, некоторые корреспонденты считают, что в казахскоязычных СМИ в силу ментальности избегают материалов, где поднимаются проблемы сексуальных меньшинств.

«Цензура запрещена по Конституции. Но существует цензура руководителей (главный редактор или издатель). И есть цензура, которая ведется «сверху», от объектов исполнительной власти. Вместо того, чтобы решать проблему некоторые редакторы считают, что не нужно в этом копаться. То есть можно иногда пощипывать меньшинства, особо далеко не заходя».

«Просто казахстанский журналист в целом – человек осторожный. Кроме того, защищая права меньшинств, можно прослыть среди коллег «одиозным».

«Органы национальной безопасности следят за ситуацией для того, чтобы никто не раскачивал лодку и проблемы национальных и традиционных меньшинств. Тема затрагивается с осторожностью. Потому что СМИ или журналист может столкнуться с давлением со стороны власти или начальства».

«Самоцензура проявляется в том, что они не хотят писать на эту тему. Возможно, из-за недостаточной подготовки, из-за возможных последствий. Внутренне не готовы брать на себя ответственность».

Большинство опрошенных указали, что меньшинства (прежде всего, религиозные и сексуальные) испытывают систематические моральные трудности и нарушение собственных прав. В отношении религиозных меньшинств были отмечены изначальные подозрения и недружественный подход с позиций госорганов, часто необоснованные проверки со стороны правоохранительных органов, трудности при регистрации в органах юстиции, нарушение тем самым права на вероисповедание; сексуальных – предвзятость и нетерпимое отношение в обществе, невозможность конструктивного диалога; оскорбления, увольнения с работы, шантаж, избиения, нарушения анонимности в медицинских учреждениях, отказ медспециалистов в приеме.

МНЕНИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ГОСОРГАНОВ

Представители госорганов в своих оценках по поводу публикаций в СМИ неэтичных и оскорбительных выражений по отношению к религиозным, национальным и сексуальным меньшинствам в большинстве считают, что масс-медиа Казахстана этичны в словоупотреблении в отношении меньшинств и в целом материалы носят нейтральный характер.

Случаи, когда СМИ используют в отношении малых групп дискриминационную лексику и пропагандируют ксенофобию, связаны в боль-

шинстве в отношении религиозных и сексуальных меньшинств. При этом, указывают представители госорганов, эта проблема характерна не только для казахстанской журналистики, но и для зарубежной, прежде всего, российской прессы.

При этом в подавляющем большинстве считают, что освещение в СМИ вопросов этнических меньшинств носит либо нейтральный, либо позитивный характер, что соответствует отношению государства к этой группе меньшинств. Такая позиция характерна особенно для государственных СМИ, частные и оппозиционные не всегда разделяют госполитику в этой сфере, особенно когда информационным поводом является конфликтная ситуация, которая используется «в интересах самого СМИ».

«По отношению к религиозному меньшинству СМИ так же, как и госорганы, несколько насторожены и не увлекаются частыми публикациями об их существовании. Иногда чувствуешь не совсем доброжелательные нотки в освещении деятельности религиозных сект».

«...у российских и зарубежных журналистов встречаются незтичные выражения, как, например: «Голубой», «Негры» и т.д., это показатель культуры журналиста, т.е. речевого этикета отдельно взятого журналиста».

«СМИ, как и все общество Казахстана толерантно к представителям меньшинств, и всячески способствует тому, чтобы не было нагнетания какой-то неприязни в стране».

«Роль казахстанских СМИ в формировании в обществе определенного отношения к религиозным группам, к сексуальному меньшинству больше пропагандистская».

Как это ни парадоксально, но на фоне того, что доступ к информации по-прежнему остается одной из насущных проблем для казахстанской журналистики, особенно от государственных органов, которые часто игнорируют запросы СМИ или представляют ответы не по существу проблемы - в рамках данного исследования все без исключения заявили, что журналисты, безусловно, могут получить информацию от структуры, которую они представляют.

Представители госструктур отметили, что всегда готовы к сотрудничеству с масс-медиа Казахстана, однако некоторые посетовали, что журналисты сами не всегда компетентны в освещении проблем меньшинств, что проявляется как в официальных вопросах, так и при личных интервью.

Опрошенные представители госорганов считают необходимым и важным предоставлять информацию по проблемам религиозных, национальных и сексуальных меньшинств, но указывают, что СМИ, особенно региональные, редко обращаются к ним для получения информации и комментариев и часто ограничиваются только анонсной информацией о проведении того или иного мероприятия, а не притязают на получение экспертной информации.

Подавляющее большинство отметили, что цензура в той или иной степени существует при освещении проблем меньшинств, прежде всего, в отношении этнических групп особенно в государственных масс-медиа. При этом многие указывают, что в большей степени проблемой является самоцензура редакций и журналистов, которые часто отказываются от создания таких материалов, боясь возможных последствий. Еще одной из сторон данной проблемы была признана слабая профессиональная подготовленность журналистов при работе над объективной оценкой событий в сегменте меньшинств. Слабое знание законодательства и этических норм.

«Мне кажется, в каждой группе есть какие-то деликатные моменты, которые нужно освещать осторожно, дабы не обидеть или задеть права людей. Особенно это касается сексуальных меньшинств».

«Мы должны знать, что происходит у нас в стране. Да, мы все разные, по вероисповеданию, по нации, но мы должны быть солидарны друг с другом. И СМИ должны оказывать поддержку нам в этом».

«Все должно быть в меру. Если предоставить информацию, которая содержит материалы, содержащие оскорбления чувств религиозных или национальных меньшинств, может разгореться межнациональная вражда. Поэтому что-то опасное СМИ доверять нельзя».

МНЕНИЯ РЕДАКТОРОВ И ЖУРНАЛИСТОВ

Журналисты и редакторы единогласно высказали мнение, что освещение проблем всех указанных малых групп требует осторожного и взвешенного подхода, так как материалы на эти темы весьма щекотливые и могут иметь непредсказуемые последствия. При этом, опрошенные признают, что проблемы в этой сфере существуют и говорить об этом с учетом моральных, этических, правовых, социальных аспектов необходимо.

Деликатность в освещении подобных тем требует от журналистов значительной теоретической подготовки по вопросам этносов и религиоведения, сексменьшинств, во избежание бестактности и грубости, которые могут спровоцировать новые или усугубить старые конфликты.

Почти половина представителей масс-меди из числа участников исследования (48%) ответили, что не знают правозащитные и профильные НПО, к которым можно обратиться за комментариями по проблемам меньшинств. И только 40% опрошенных сказали, что они обращались в подобные организации для получения информации при работе над материалами.

При этом в ответах на вопрос: «Кто является основным источником информации при подготовке материалов о религиозных, национальных и сексуальных меньшинствах?» более 24% масс-медиа назвали именно правозащитные и профильные НПО – второй результат среди всех вариантов ответа. Подобный факт позволяет сделать вывод, что тема меньшинств в принципе мало востребована СМИ и слабо представлена в информационном поле республики.

Кто является основным источником информации при подготовке материалов о религиозных, национальных и сексуальных меньшинствах?

При этом, только 19% опрошенных отметили, что при конфликтах, связанных с религиозными, национальными и сексуальными меньшинствами СМИ освещали их объективно. Некоторые журналисты признают, что с профессиональной точки зрения, СМИ должны способствовать улаживанию конфликта и в этом случае утаивание и замалчивание информации может лишь усилить развитие конфликтов. Однако в большинстве случаев СМИ занимают позицию стороннего наблюдателя, либо озвучивают лишь официальную точку зрения властей.

Только 14 % работников масс-медиа сказали, что оценивают уровень освещения вопросов вышеуказанных меньшинств в регионах

и в Казахстане в целом как профессиональный. Остальные оценили его как «средний» и «низкий». В связи с этим 80% из числа опрошенных ответили, что испытывают потребность в участии в тренингах по этике, изучении вопросов, связанных с религией, этносами, сексуальной ориентацией.

«Уровень плохой из-за отсутствия пула журналистов, специализирующихся на данной проблематике. Материалы случайны, не системны, зависят от наличия информационных поводов».

«Считаю, что местные журналисты обладают недостаточным уровнем освещения таких проблем, они часто принимают позицию одной из сторон или вообще провоцируют конфликт еще больше».

«...часто не хватает каких-то навыков профессиональных, знания. Плохо обучают в наших вузах по этой теме. Не только практика, но и какая-то теория должна быть у журналистов, которые освещают эту тему».

По мнению журналистов и редакторов сегодня СМИ во многом отражают позицию государства по отношению к национальным и религиозным меньшинствам, и это характерно не только для государственных, но и частных СМИ. В отношении этих тем большое значение в формировании информационного поля имеет госзаказ в сфере информационной политики, который формирует положительную тональность по вопросам этих меньшинств в разрезе политики государства о национальном единстве и религиозной толерантности.

С учетом ежегодного роста числа получателей госзаказа среди СМИ и общей осторожностью журналистов при самостоятельном подходе к освещению проблем меньшинств, представляется очевидным выравнивание информационного пространства с как минимум нейтральной риторикой.

МОНИТОРИНГ СМИ

ТИПИЧНЫЕ ПРИМЕРЫ

МОНИТОРИНГ СМИ

(за март-август 2010 года и сентябрь-октябрь 2010 года)

Мониторинг проводился в регионах Казахстана в 2 этапа с целью проанализировать в динамике, как изменялась тональность в разные промежутки времени. Стоит отметить, что значительных количественных и качественных изменений по проблеме этнических, религиозных и сексуальных меньшинств отмечено не было. В целом итоги мониторинга подтверждают оценки экспертов отмеченные в исследовании выше.

По итогам мониторинга можно заключить, что при освещении тем этнических, религиозных меньшинств, большинство региональных СМИ избегает конфликтных ситуаций. Большинство материалов нейтральны, либо пишутся в положительном ключе. При этом в отношении религиозных меньшинств негативная тональность в публикациях встречается на порядок чаще, чем этнических. Особо стоит тема освещения сексуальных меньшинств. Эта тема для подавляющего большинства журналистов остается табу. Обращение к этой теме казахстанских журналистов зачастую носит резко отрицательный характер. Публикации другой тональности – в основном перепечатка из зарубежных изданий.

Ниже приведены наиболее характерные выдержки из мониторинга, проведенного в регионах Казахстана.

Караганда

В рамках проведенного исследования было проанализировано 5 изданий. Методом сплошной выборки было выявлено следующее: во всех исследованных печатных изданиях встречалось обращение к проблемам национальных меньшинств, религиозных меньшинств, других религиозных объединений. Ни в одном издании не встречалось обращение к теме сексуальных меньшинств. Тема эта обходится стороной, а если и упоминается, то с нейтральной позиции.

Национальные меньшинства – 24 статьи.

Из них с негативной окраской – 1 материал.

Пример. Еженедельная газета «Вечерняя Караганда», 2 8 июля 2010 года. № 30.

Статья Айнура Балакешовой «Язык до скандала довел» посвящена скандалу, произошедшему в Баян-ауле. Водитель директора карагандинского научно-производственного института устроил разборку в столовой дома отдыха с группой подростков, требуя, чтобы они прекратили говорить между собой на немецком языке и учили казахский язык.

Религиозные меньшинства - 31 материал.

С негативной тональностью – 5 материалов.

**Пример. Еженедельная Республиканская газета «Авитрек»,
26 мая 2010 года. № 21.**

Наталья Сейдаметова в статье «Жертвы *голой Анастасии*» рассказывает о том, что в шахтерскую столицу пришла очередная *секта* – движение «Анастасия». Автор статьи бьет тревогу, призывает граждан к бдительности и не попасть в сети секты. Дает практические советы о том, как узнать не попал ли близкий или знакомый человек под влияние сектантов.

Сексуальные меньшинства – 1 материал нейтрального характера.

В рамках проведенного исследования за сентябрь-октябрь 2010 года к проблемам национальных меньшинств, религиозных меньшинств, других религиозных объединений обращались лишь журналисты «Индустриальной Караганды» (18 статей). Другие вышеперечисленные издания к указанным темам не обращались.

Шымкент

Национальные меньшинства. По итогам двух мониторингов в региональных газетах опубликованы 46 материалов, по вопросам национальных меньшинств. Статьи в основном посвящены работе национально-культурных центров, а также отдельным семьям - представителям национальных меньшинств и носят нейтральный или положительный характер. Особенно активно размещают такие материалы государственные печатные СМИ, пропагандируя тем самым государственную политику межнационального согласия.

Религиозные меньшинства. За период мониторинга в газетах вышло всего 7 статей. В отношении этой группы присутствуют материалы (3) с ярко выраженной негативной тональностью. Освещение проблем в основном происходит только на субъективном, эмоциональном уровне, не принимая во внимание мнение представителей религиозных организаций.

На тему **сексуальных меньшинств** за период мониторинга в газетах не обнаружено ни одной статьи на эту тему. При этом, редактор одной казахскоязычной газеты сообщил региональному координатору проекта в беседе, что будет «мочить» представителей этой малой группы. В целом это характеризует отношение к сексуальным меньшинствам, как предельно негативное, и в будущем с большей долей вероятности не будет появляться в информационном пространстве.

Астана

Для проведения мониторингов были выбраны 4 печатных русскоязычных издания: «Акмолинская правда», «Инфо-Цес», «Вечерняя Астана», «Целина».

Материалов по теме: национальных меньшинств – 101; Религиозных меньшинств – 30; ЛГБТ-сообщества - 8

На тему **национальных меньшинств** большинство публикаций приходится на городской еженедельник «Инфо-Цес». Особого преобладания одних тем над другими нет, но можно отметить несколько тем, встречающихся в публикациях чаще остальных. Межэтническая тема освещается в основном с положительной стороны - празднование Дня Единства народов Казахстана или Дней славянской письменности.

По теме **религиозных меньшинств** основная тематика – это религиозные объединения и их влияние, экстремизм, религиозные праздники. Тема «псевдорелигиозных» объединений в этих печатных изданиях в основном носит отрицательный характер. Всего материалов с подобной направленностью – 6. Другие события в религиозной и духовной сферах обычно подаются с положительной стороны либо нейтрально.

Тема **ЛГБТ-сообщества** – наименее представлена. Все публикации - в «Инфо-Цес». Эмоциональная окраска в основном нейтральная, в двух случаях положительная, материалов с отрицательной оценкой нет. При этом практически все материалы связаны с зарубежной действительностью.

Для мониторинга казахскоязычных СМИ были выбраны - областная газета «Арка Ажары» и столичный еженедельник «Астана Акшамы».

По теме национальных меньшинств количество публикаций- 7. Материалы можно оценить положительно и нейтрально, статей с негативной окраской нет. Тема религии и религиозных меньшинств в этих изданиях также освещается неактивно. Количество публикаций - 6. Основная тема - религиозные праздники, духовная тематика, предстоящий саммит. Материалы носят сдержанный, нейтральный характер.

Публикаций на тему ЛГБТ-сообщества в рассматриваемых источниках за данный период не было найдено.

Мониторинг республиканских СМИ

Проходил по всем видам СМИ – печатным, онлайн, ТВ – как русскоязычным, так и казахскоязычным.

Отличие от региональной прессы в республиканской русскоязычной прессе количество материалов по трем представленным в исследовании меньшинства имеет примерно равные доли. При этом сохранена тенденция наибольшего количества материалов с негативной окраской в отношении сексуальных меньшинств.

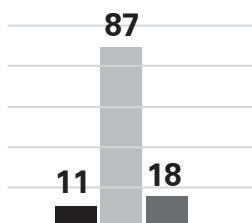
В казахскоязычной прессе доля публикаций с негативной окраской значительно выше – и если по национальным меньшинствам она составляет менее трети от общего числа публикаций, то по религиозным меньшинствам этот показатель равен почти 50%, а по и сексуальным составляет более половины.

РУССКОЯЗЫЧНЫЕ СМИ

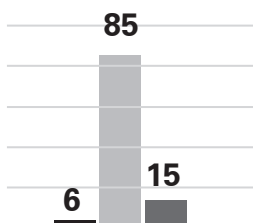
Тональность СМИ в отношении меньшинств

Количество материалов за весь период мониторинга*.

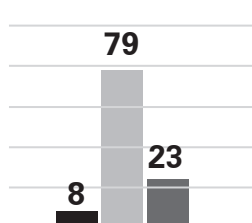
Национальные меньшинства - 116

Религиозные меньшинства - 106

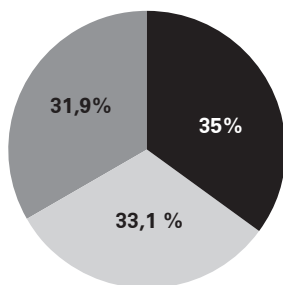

Сексуальные меньшинства - 110

■ положительная ■ негативная ■ нейтральная

Количество материалов в СМИ

■ национальные меньшинства
■ религиозные меньшинства
■ ЛГБТ

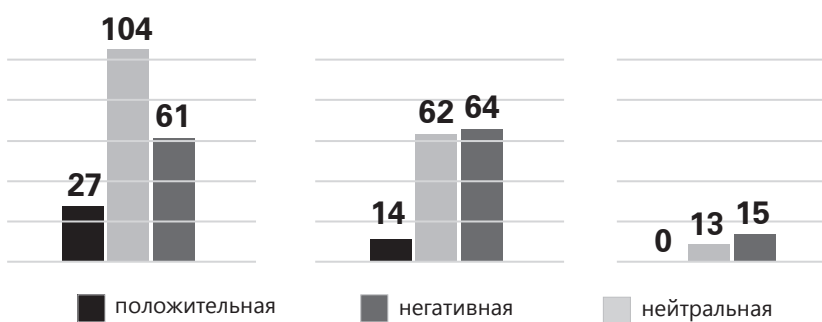
* Материалы, которые имеют копии на веб-ресурсах также включены в статистику.

КАЗАХСКОЯЗЫЧНЫЕ СМИ

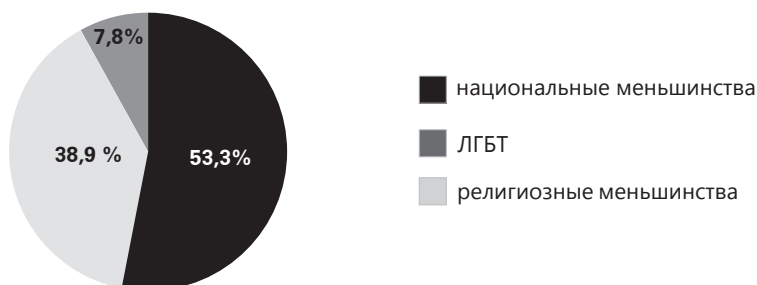
Тональность СМИ в отношении меньшинств

Количество материалов за весь период мониторинга.

Национальные меньшинства - 192 **Религиозные меньшинства - 140** **Сексуальные меньшинства - 28**

Количество материалов в СМИ

Цитаты из мониторинга республиканских СМИ, которые по оценкам экспертов формируют негативную тональность в отношении меньшинств.

НАЦИОНАЛЬНЫЕ МЕНЬШИНСТВА	
Издание, дата выхода	Заголовок, цитата из материала, ссылка
Телеканал «Рика-ТВ» 22.06.2010	Сотрудники Западного ДВД на транспорте задержали очередного наркокурьера из Таджикистана Перевозчиком на сей раз оказалась женщина. В багаже женщины полицейские обнаружили крупную партию наркотиков. Подозрительную пассажирку 1973 года рождения сотрудники спецподразделения задержали в Атырауской области. Она находилась в поезде сообщением «Худжант - Саратов». Уроженка таджикского города Канибадам держала путь в российскую столицу... http://rikatv.kz/modules.php?name=News&file=article&sid=5833
The News Казахстанский агрегатор новостей 27.10.2010	В Казахстане русского политика забросали яйцами Как рассказала агентству глава "Желтоксан-86" Гульбахрам Жунис, таким образом, националисты выразили свое отношение к планам Козлова баллотироваться в президенты Казахстана на выборах 2012 года. По их мнению, Козлов не имеет на это право ввиду того, что он русский по национальности. http://thenews.kz/2010/10/27/584951.html
Газета «Қазақстан-заман» 15.07.2010	Русские в Усть-Каменогорске снова выступают ...Невозможно такое читать! Эти «патриотические» группы без всяких оснований объявляют о том, что в Восточном Казахстане русским и русскоязычному населению не дают жить и их постоянно притесняют. Они говорят, что русских, которые занимали высокие должности увольняют, всех заставляют учить казахский и не выделяют достаточного внимания культуре и традициям этого народа... ...Что-что, но русским Восточного Казахстана грех жаловаться...супермаркеты и крупные магазины принадлежат русским и за исключением некоторых бандитов, пьяниц и ленивых, почти у всех есть квартиры... http://kazakzaman.kz/kz/newsDetail_getNewsById.action?archiveDate=%3FarchiveDate&newsId=52935&columnistId=0

Газета «Жас Алаш», 08.07.2010	Крикун-организация, пустое мнение разжигает межнациональный рознь ...Не понравился русским и русскоязычным памятник Абая, который был воздвигнут в центре Усть-Каменогорска, на месте памятника Ленина... ...Что они имели ввиду? Не признают Абая? Если так, то выходит что они не признают и казахов, так как Абай и казахи – это одно целое... ...Власти Казахстана должны ответить на такое заявление, которое негативно отразится на межнациональных отношениях....Ответ должен быть смелым, мудрым, решительным. Жестким для того, что бы русские больше не смели всякое говорить про казахов и про Абай. Ответ, который заставит признать независимость. http://zhasalash.kz/sayasat/2259.html
Интернет-портал «Абай.кз», 09.08.2010	Русские уезжают. С Богом! ...И так русские уезжают. Этот процесс остановить не в силах ни русские националисты, ни казахская власть. По этому будем молить, что бы это «великое переселение» не остановилось... http://abai.kz/content/deuren-kuat-orystar-ketip-zhatyr-zholdary-bolsyn

Комментарии эксперта:

Из приведенных выше заголовков, цитат из материалов, ссылок особенно стоит материал под названием «Сотрудники Западного ДВД на транспорте задержали очередного наркокурьера из Таджикистана», который трудно назвать материалом, напрямую касающимся темы этнических меньшинств (их проблем, вопросов). В то же время, именно такого рода материалы/сообщения чаще всего можно встретить в СМИ и, прежде всего, в так называемых криминальных сводках, и именно такого рода материалы формируют негативный образ определенной этнической группы. На первый взгляд подобного рода материалы/сообщения могут показаться незначительными, но последствия их недооценивать не стоит. Они могут остаться незамеченными, но помогают создать негативный образ национальной группы в обществе. Очевидно, что совершить преступление может человек любого этнического происхождения, а не только какой-то конкретной национальной группы. Именно поэтому не стоит выделять этническую принадлежность человека, подозреваемого в совершении противозаконных действий. Кроме того, с юридической точки зрения подобного рода высказывания являются нарушением принципа презумпции невиновности: «Человек не виновен, пока судом не доказано обратное».

Другой наиболее часто встречающейся проблемой авторов, пишущих на национальные/этнические темы или касающиеся вопросов, связанных с данными темами, является употребление дискриминационных высказываний в отношении национальных меньшинств, исключениями из которых не стали и многие из представленных выше материалов.

Виктория Тюленева, руководитель Правозащитного центра Казахстанского Международного бюро по правам человека и соблюдению законности

РЕЛИГИОЗНЫЕ МЕНЬШИНСТВА	
Издание, дата выхода	Заголовок, цитата из материала, ссылка
Газета «Актобе таймс» 24.06.2010	Хиджаб вместо школьной формы? ...В обсуждении приняли участие руководители политических партий, руководители исполнительных и правоохранительных органов и религиозных объединений. Присутствующие выразили обеспокоенность распространением в нашей области нетрадиционных религиозных организаций. Главный имам областной центральной мечети «Нур Гасыр» Бауржан Есмахан указал на одну из причин столь широкого распространения сект... http://aktobetimes.kz/content/view/1108/140/
Радио Азаттык 25.03.2010	Религиозным меньшинствам в Казахстане от председательства в ОБСЕ легче не стало ...Решением суда в Караганде в прошлом году была закрыта церковь сайентологов. По мнению правозащитников и представителей самой церкви, обвинения были безосновательны. Проведенные экспертизы, на которые ссылался суд при вынесении приговора, далеки от истины, говорит специалист по связям с общественностью церкви сайентологии Едиль Елибаев. - Непонятные экспертизы с непонятными людьми в качестве экспертов. Один из пунктов - церковь наносит вред населению или государственной и национальной безопасности страны. Причем мало-мальского какого-нибудь доказательства приведено не было. Не было и никаких свидетельских показаний. На наши доводы никто не обратил внимания, - говорит Едиль Елибаев нашему радио Азаттык. ...В Атырауской области община иеговистов в течение семи лет не могла получить регистрацию. Общину неоднократно штрафовали за проведение незаконных собраний. И только в 2009 году иеговисты получили долгожданную регистрацию...

Радио Азаттык 25.03.2010	...- Местные власти организовали кампании против кришнаитов. В прессе и на телевидении начали проходить сюжеты о деструктивности этой организации. На автобусах откуда-то привозили местных жителей, которые кричали, устраивали что-то вроде митингов против кришнаитов с требованием убираться с этой земли, - говорит Андрей Гришин... ...- Землю предлагали либо в степи, либо на месте бывших свалок, абсолютно не пригодных для жилья. Кришнаиты отказывались от таких «подарков». Как только Казахстан вступил в должность председателя ОБСЕ, хозяйственно-религиозный спор затих, - говорит правозащитник... http://rus.azattyq.org/content/religion_minority_pressure/1993096.html
The News Казахстанский агрегатор новостей 26.08.2010	КАЗАХСТАН - Журналистов задерживают за работой В Алматы сегодня полиция задержала группу репортеров, пришедших на судебный процесс против лидера незарегистрированной религиозной организации "Сеним. Билим. Омир" Исмадуллы Максума. Без объяснения причин корреспондентов задержали и доставили в Алмалинское управление внутренних дел. Там с журналистов потребовали объяснительные, взяли отпечатки пальцев, затем, как рассказывают участники событий, полицейские досмотрели личные вещи задержанных и сфотографировали их. Журналисты газет "Алаш Айнасы", "Уш Киян", "Дорожный патруль", "Орда.Kz" и радио "Азаттык" просидели в обезьяннике примерно два с половиной часа. Когда их отпустили, судебное заседание как раз закончилось... http://thenews.kz/2010/08/26/503004.html
Областная общественно-политическая газета «Акмолинская правда» 01.04.2010	Кто же они, Свидетели Иеговы? ...Любая религия, кроме Свидетелей Иеговы, утверждают они, похожа на «чистый кокаин». Они называют православных христиан предателями Бога и лжецами, а их традиции -произшедшими из «древних лжерелигий». В журналах иеговистов сообщается, что «христианский мир и другие ложные религии вскоре будут полностью уничтожены». «Это - справедливый приговор, вынесенный Иеговой лжеучителям. Этот приговор будет приведен в исполнение».

	... Пропаганда ненависти к миру и одновременное проповедование «любвеобильных мероприятий Иеговы» приводят к раздвоению личности человека, что является предпосылкой появления психических заболеваний.... http://akmolinka.narod.ru/n034_01_04/delo.htm
Республиканская газета «Ушкьян», 03.06.2010	Кто такие «последователи Жолдыбая»? В научных трудах доказано, что идеологической платформой для таких террористических групп, как «Эл-Каида», «Талибан», «Исламское движение Узбекистана», «Джамаат моджахедов Средней Азии», «Хизб-ут-Тахрир», «Таблиги жамагат» послужил салафизм. http://ushkiyan.kz/?p=2609
Информационный портал «Абай.кз», 04.06.10	«Основы религиоведений». Разве религию так изучают? Нет ни одного слова о таких течениях как «салафиты», «джихады» и «такфиры», «табли джамаат», «хизб-ут-тахрир», которые вербуют молодежь, ломают им жизнь, направляют по ложному пути. www.abai.kz/content/dintanu-negizderin-osylai-tanukerek-pe-edi
Сайт мечети «Али-Бекен», 29.03.2010	Кто такие салафиты Это течение также как и религиозно-политическая организация «Хизб-ут-Тахрир» стремится уничтожить нашу историю, традиции. Мы должны дать отпор таким опасным течениям. Ведь известно, что салафиты разгромили исторические здания в Мекке и Мадине. http://islam.com.kz/blog/salafilerdisipaty/2010-03-29-101
The News Казахстанский агрегатор новостей 03.03.2010	Депутат Мажилиса Бекболат Тлеухан: религиозные миссионеры вербуют молодежь, пуская их по ложному пути. Миссионеры из других стран с каждым днем все больше и больше вербуют молодежь и пополняют свои ряды. Они стали вести пропаганду уже через школьную литературу. В связи с этим депутат Мажилиса Бекболат Тлеухан отправил запрос соответствующим ведомствам. http://thenews.kz/2010/03/03/274760.html

Комментарии экспертов:

Цитата 1

Поисковая система Google сообщает, что «<http://aktobetimes.kz/content/view/1108/140/> - did not match any documents», поэтому не представилось возможным установить, о каких конкретно «нетрадиционных религиозных организациях» и «сектах» говорится в публикации.

Законодательство РК не содержит юридических понятий «нетрадиционные религиозные организации» и «секты». Однако подобные термины широко употребляются СМИ, священнослужителями, относящими себя к «традиционным религиям» (суннитский ислам в системе ДУМК, русская православная церковь, иудаизм) и официальными лицами, обычно в негативном смысле, как нечто нежелательное, потенциально опасное, несущее угрозу, с чем следует бороться.

Конституция РК гарантирует всем свободу совести и религии, равенство перед законом независимо от убеждений и запрещает дискриминацию по любым основаниям (статьи 4,5,14,19,22,39).

Закон РК «О свободе вероисповедания и религиозных объединениях» гарантирует равенство граждан и религиозных объединений перед законом и запрещает прямое или косвенное ограничение прав или установление каких-либо преимуществ в зависимости от отношения к религии или возбуждение связанных с этим вражды и ненависти, либо оскорбление чувств последователей той или иной религии (статьи 3,4).

Цитата 2

Статья радио «Азаттык» представляет сокращенный перевод с английского материала сайта Forum18.org, в котором приведены имевшие место факты нарушения свободы вероисповедания в отношении некоторых религиозных объединений.

Однако при переводе допущена небрежность в наименованиях религиозных объединений: «иеговисты» - вместо «Свидетели Иеговы», «церковь саентологов» - вместо «церковь Саентологии», «кришнаиты» - вместо «Общества Сознания Кришны» или «Вайшнавьи». Искажение наименования обычно воспринимается верующими как обидное неуважение. Этого легко избежать, если при написании материала пользоваться справочной литературой или проконсультироваться со специалистами.

Цитата 3

Представленный отрывок описывает случай, когда власти грубо нарушают закон, препятствуя работе журналистов. Гражданин Исмагуллоу Максум, дело которого должно было рассматриваться в суде, назван «лидером незарегистрированной религиозной организации «Сеним. Билим. Омир». Не упоминая о сути обвинения, автор публикации от-

мечает религиозную принадлежность гражданина и делает ударение на том, что религиозная организация не зарегистрирована. Последнее не соответствует действительности - «Сеним. Билим. Омир» является общественным объединением и имеет юридический статус общественного фонда. Довольно распространенный случай подачи неточной или искаженной информации, создающей негативное впечатление.

Цитата 4

Приведенный текст позволяет судить, что автору чем-то очень не нравятся «Свидетели Иеговы», официально зарегистрированные в министерстве юстиции РК и имеющие республиканский Центр. Однако личное мнение автора, растиражированное газетой, подпадает уже под запрещенные законом «разжигание ненависти» и «пропаганду превосходства» по мотивам религиозных убеждений.

Цитаты 5, 6, 7

Наукой доказываются только материальные истины, и то далеко не все. Что касается идеологии, то «истинно научной», как известно, была только марксистско-ленинская идеология... Теология же, как часть мировоззренческой философии, тоже разная. Сколько теологов, столько и теологий. С религии началась человеческая культура, хотя у атеистов другая точка зрения. Сегодня мир согласен с тем, что религиозные убеждения (или их отсутствие) – неотъемлемое право человека и что нет религий «хороших» и «плохих». Любые попытки отвечать на вызовы времени поисками «виновных» религий – бесплодны.

Цитата 8

Миссионерская деятельность является неотъемлемой составляющей свободы вероисповедания и регламентирована статьями 1-1 и 4-1 Закона РК «О свободе вероисповедания и религиозных объединениях», как «проповедование и распространение посредством религиозно-просветительской деятельности вероисповедания, которое не содержится в уставных положениях религиозного объединения, осуществляющего свою деятельность на территории Республики Казахстан». «Граждане Республики Казахстан, иностранцы и лица без гражданства (далее - миссионер) осуществляют миссионерскую деятельность на территории Республики Казахстан после прохождения учетной регистрации». Призывы ограничить миссионерскую деятельность по существу есть призывы к ограничению свободы совести, которое запрещено статьей 39 Конституции РК.

*Нинель Фокина,
председатель Алматинского Хельсинкского комитета
по правам человека*

ЛГБТ	
Издание, дата выхода	Заголовок, цитата из материала, ссылка
Радио Азаттык 22.09.2010	Депутат Тлеухан исключает инцест и другие пороки из имиджа «нашего общества» ...Напомним, что ранее он обрушился с критикой на полемичные фильмы «Келин», «Кайрат – чемпион. Девственник №1», «Ирония любви», в которых, его словам, формируется образ Казахстана, где проживают исключительно «слабовольные невестки, лесбиянки и геи»... <i>http://rus.azattyq.org/content/bekbolat_tleukhan_criticizes_tv_show/2165364.html</i>
Газета “Жас Казак” 29.10.2010	СЕКСУАЛЬНАЯ революция В КАЗАХСТАНЕ ...И все, что порицалось в советское время как загнивающее и тлетворное влияние Запада, стало нашим «достоянием». Разве что не проводятся гей-парады, не открываются официально публичные дома и не регистрируются однополые браки... ...Это эклектическое изучение проблемы: без системного подхода взять маленький кусочек из разнообразной мозаики и представить его как образец. Это значит не видеть распада института европейской семьи: колоссальный рост представителей нетрадиционной ориентации, официальные публичные дома и однополые браки, педофилия, развитая порноиндустрия и т.п. Развратив взрослых «свободной любовью», в Европе еще с 70-х годов прошлого века перешли к молодежи, подросткам, и под видом полового воспитания добились половой распущенности и среди школьников... <i>http://jasqazaquni.kz/?p=4234</i>
Деловая газета «Взгляд», №37 (173) 21.10.2010	Боливар не выдержит троих? Однопартийный парламент – такое же извращение, как и однополый брак. Жить ли нам с партией “Нур Отан” еще полвека или в законодательном собрании все же появятся “новые игроки”, отстаивающие интересы народа? Будет реальная борьба или исход выборов предрешен, а партийные организации создают имитацию бурной деятельности?... <i>Продублировано: http://www.respublika-kz.info/news/politics/11274/</i>

Газета «Экспресс-К», № 186 (17058) 08.10.2010	Лучшие друзья девушек – это педерасты Журналистку и пиарщицу Жанну Прашкевич (на фото) обвинили в принадлежности к сексуальным меньшинствам и желании сделать карьеру порнозвезды. Столь нездоровый ажиотаж был вызван новостью о том, что в скором времени Жанна выпустит в свет первую книгу эротических стихотворений, многие из которых написаны с использованием матерных слов.... <i>...А кто вдохновляет вас?</i> - Здесь не ответишь односложно. Источником вдохновения может послужить не только близкий человек, но и работа. Знаете, как легко и задорно пишется матом о стремлении человека подняться по служебной лестнице? Другьям с нетрадиционной сексуальной ориентацией я тоже посвятила много стихов. Но больше всего мне дороги произведения, созданные в честь моего любимого мужчины – они нежные и проникновенные. <i>– Случалось ли вам читать оскорбительные комментарии в Интернете?...</i> www.express-k.kz/show_article.php?art_id=44312
Интернет-портал nomad.su 12.11.2010	Желток и сан ...Не изучив ситуацию в обществе и пожелания народа, поддерживать такого кандидата не приносит им никакого авторитета. Получается, что оппозиционные политики поддерживает только тех людей, которые выступают против Н.Назарбаева. Если завтра педофилы и гомосексуалисты выйдут на улицу против власти, они что, тоже будут их поддерживать? ... Все цитаты это переводы с казахского языка и взяты из еженедельника "Жас Қазақ" № 43 (303) от 5 ноября 2010 года <i>Источник: www.better.kz</i> http://www.nomad.su/?a=3-201011120022 Продублировано: http://thenews.kz/2010/11/12/607119.html

Газета «Жас Казак уны» № 41-42 01.11.2010	Сексуальная революция в Казахстане. И европейские уроки любви: учиться у геев и лесбиянок ...Десять стран с самыми высокими показателями самоубийств в мире – это страны Европейского сообщества. Это эклектическое изучение проблемы: без системного подхода взять маленький кусочек «из разнообразной мозаики и представить его как образец. Это значит не видеть распада института европейской семьи: колоссальный рост представителей нетрадиционной ориентации, официальные публичные дома и однополые браки, педофилия, развитая порноиндустрия и т.п. .. ... На Западе эта тенденция дополнилась сексуальной революцией, конечной целью которой под ширмой (сексуальной) свободы личности было разрушение института семьи: у геев и лесбиянок отсутствует инстинкт сохранения рода, потребность в детях и ответственность за них. Что и наблюдаем ныне в странах Европы, где прирост населения идет лишь за счет многочисленных иммигрантов... <i>Продублировано:</i> http://www.altyn-orda.kz/kazpressreview/seksualnaya-revolyuciya-v-kazaxstane-i-evropejskie-uroki-lyubvi-uchitsya-u-geev-i-lesbiyanok/
Республиканская газета «Алаш айнасы», №141 (367) 19.08.2010	Количество старых дев с каждым годом все больше и больше растет К тому же, сейчас, во время глобализации такие ценности как семья, брак «выпадают» из моды, все больше уступая место западным канонам об однополый любви. Гей-парад, который хотели организовать в Алматы прямое тому доказательство. http://www.alashainasy.kz/society/9418/
Областная Газета «Жетісу», 27.03.10	Из-за того что родители не осознают ответственность перед детьми, наши девушки стали неприличную одежду носить. Сыновья стали голубыми, а девушки лесбиянками. http://zhetysu-smi.kz/index.php?name=News&op=printpage&sid=439

Газета «Заң», 16.06.2010	Старый свет падает в пропасть Во Франции, где началась борьба против хиджаба, сегодня широко распространен гомосексуализм. В Париже каждый четвертый мужчина – голубой... http://zan.zanmedia.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=890:2010-06-16-05-29-33&catid=83:1&Itemid=17

Комментарии эксперта:

«Лучшие друзья девушек – это педерасты». Ощущение такое, что слово «педераст» вставлено по какой-то непонятной прихоти автора. Дело в том, что в материале, который на самом деле ни что иное как интервью, героиня лишь один раз и в очень корректной форме говорит о ЛГБТ, цитирую: «Друзьям с нетрадиционной сексуальной ориентацией я тоже посвятила много стихов». Но видимо именно эта фраза вдохновила журналиста, на привлечение читателей к своему материалу таким некорректным способом.

В целом материалы изобилуют непроверенными фактами, домыслами и псевдоаналитическими высказываниями. Один из примеров тому, материал Республиканской газеты «Алаш айнасы», 19 августа 2010 года, №141 (367), «Количество старых дев с каждым годом все больше и больше растет». «.....К тому же, сейчас, во время глобализации такие ценности как семья, брак «выпадают» из моды, все больше уступая место западным канонам об однополый любви. Гей-парад, который хотели организовать в Алматы прямое тому доказательство.....». Ни одна из инициативных групп, организаций не делала официальных заявлений о намерении провести в Алматы подобное мероприятие. Редакции газеты хочется посоветовать лишь проверять информацию, прежде чем предоставлять ее доверчивому читателю.

Валентина Рагоза,
директор Общественного объединения «Амулет»

РЕКОМЕНДАЦИИ

ГОСУДАРСТВЕННЫМ ОРГАНАМ

- Создать общественную комиссию по мониторингу нарушений прав меньшинств и дискриминационного отношения к ним в масс-медиа и в быту. Включить в работу представителей заинтересованных сторон республиканского и регионального уровней
- Создать постоянную диалоговую площадку для обсуждения тональности информационного пространства в отношении меньшинств и соблюдения их прав. Привлечь для участия в обсуждениях депутатов парламента, масс-медиа, неправительственные организации
- Инициировать введение в программу вузов, обучающих журналистике, спецкурсов по соблюдению прав меньшинств и толерантному освещению их проблем в СМИ на казахском и русском языках
- Сделать прозрачным цели конкурсов по освещению проблем меньшинств в рамках госзаказа в СМИ. Анализировать тональность материалов созданных в рамках госзаказа
- Регулярно проводить мониторинг и анализировать долю публикаций по вопросам меньшинств в государственных казахскоязычных и русскоязычных СМИ для понимания их участия в формировании общей тональности в масс-медиа

НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫМ ОРГАНИЗАЦИЯМ

- Активизировать работу со средствами массовой информации. Информировать масс-медиа об инициативах и мероприятиях, направленных на понимание стратегической важности толерантного отношения к меньшинствам
- Выработать руководства для масс-медиа по терминологии в отношении каждой малой группы
- Создавать и распространять среди масс-медиа обучающую литературу прикладного характера по проблемам соблюдения прав меньшинств

- Повышать профессиональный уровень масс-медиа, используя различные обучающие методы и инструменты
- Проводить мониторинг и анализ освещения в СМИ проблем меньшинств для повышения информированности общества
- Активно использовать возможности Интернета – блоги, форумы, социальные сети - для представления экспертной оценки по проблемам меньшинств и формирования толерантного отношения к ним
- Инициировать проведение «круглых столов», конференций, семинаров по проблемам обсуждения проблем меньшинств с участием всех заинтересованных лиц – НПО, СМИ, представителей меньшинств, государственных органов.

СРЕДСТВАМ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

- Учитывая сложности освещения вопросов меньшинств, обращаться за консультациями при работе над материалами к экспертам, профессионально занимающихся изучением вопросов меньшинств с учетом исторических, ментальных и других особенностей.
- Знать и уважать обряды, традиции и прочие особенности представленных меньшинств при работе над материалами
- Прогнозировать возможные последствия публикаций для общественности, не провоцировать новые конфликты или усугублять старые
- Руководствоваться при работе над материалами по вопросам меньшинств не только законодательством, но и правилами профессиональной этики

ПРИЛОЖЕНИЕ

ГРАФИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИССЛЕДОВАНИЯ ПО НАИБОЛЕЕ АКТУАЛЬНЫМ ВОПРОСАМ

1 Как Вы оцениваете тональность СМИ в отношении религиозных, национальных и сексуальных меньшинств?

Ответы	ПРМ*	ПЭМ**	ЛГБТ	НПО	ГОСОРГАНЫ	СМИ	Итого
положительная	1	7	-	-	3	6	17
нейтральная	3	5	3	9	8	19	47
негативная	5	1	2	4	3	6	21
другое		1		1	-	-	2
Всего ответов	9	14	5	14	14	31	87

* ПРМ – представители религиозных меньшинств

**ПЭМ – представители этнических меньшинств

2 В каких случаях в СМИ наиболее часто пишут об указанных в исследовании меньшинствах?

Ответы	ПРМ	ПЭМ	ЛГБТ	НПО	ГОСОРГАНЫ	СМИ	Итого
религиозные/ национальные праздники	4	9	2	5	8	12	40
образование	-	1	-	1	-	3	5
общественные или государст- венные мероприятия	1	6	1	2	5	10	25
конфликты / проблемы	6	6	4	8	4	16	44
преступность/ криминал	3	5	3	6	3	9	29
другое	-	-	1	1	1	1	4
Всего ответов	14	27	11	23	21	51	147

3 Каким образом влияли СМИ на развитие конфликтов, связанных с религиозными, национальными и сексуальными меньшинствами?

Ответы	ПРМ	ПЭМ	ЛГБТ	НПО	ГОСОРГАНЫ	СМИ	Итого
объективно освещали	3	3	2	1	2	7	18
принимали позицию одной из сторон	4	1	3	2	4	10	24
провоцировали	4	3	-	4	1	5	17
замалчивали	4	2	2	3	3	9	23
другое	-	3	1	4	3	5	16
Всего ответов	15	12	8	14	13	36	98

4 Каков характер отношения к религиозным, национальным и сексуальным меньшинствам формируется сейчас в СМИ, по Вашему мнению?

Ответы	ПРМ	ПЭМ	ЛГБТ	НПО	СМИ	Итого
ровный	3	11	4	1	14	33
не всегда дружественный	2	3	2	8	12	27
напряженный, конфликтный	3	-	-	3	5	11
другое	-	-	-	1	-	1
Всего ответов	8	14	6	13	31	72

5 Как за последние годы изменилась тональность освещения в СМИ вопросов, связанных с религиозными, национальными и сексуальными меньшинствами?

Ответы	ПРМ	ПЭМ	ЛГБТ	НПО	ГОСОРГАНЫ	СМИ	Итого
улучшилась	1	7	2	2	5	11	28
не изменилась	3	7	3	5	6	14	38
ухудшилась	3	-	-	2	-	1	6
резко ухудшилась	1	-	-	1	-	-	2
другое	-	-	-	-	-	1	1
Всего ответов	8	14	5	10	11	27	75

6 Как Вы оцениваете профессиональный уровень освещения вопросов вышеуказанных меньшинств журналистами Вашего региона, Казахстана в целом?

Ответы	ПРМ	ПЭМ	ЛГБТ	НПО	ГОСОРГАНЫ	СМИ	Итого
высокий	-	1	-	1	2	4	8
выше среднего	1	1	-	-	2	2	6
средний	1	3	1	2	3	5	15
ниже среднего	-	1	-	2	1	2	6
низкий	2	4	3	4	4	10	27
затруднились ответить	4	4	1	2	1	4	16
Всего ответов	8	14	5	11	13	27	78

7 Изменилось ли за последние годы количество материалов в СМИ об указанных меньшинствах?

Ответы	ПРМ	ПЭМ	ЛГБТ	ГОСОРГАНЫ	СМИ	Итого
увеличилось	3	2	2	4	4	15
не изменилось	3	6	3	5	8	25
уменьшилось	1	1	1	-	3	6
затруднились ответить	1	2	-	-	6	9
другое	-	3	-	2	2	7
Всего ответов	8	14	6	11	23	62

8 Планируете ли Вы покинуть Казахстан по соображениям, связанным с Вашей религиозной, национальной принадлежностью или сексуальной ориентацией?

Ответы	ПРМ	ПЭМ	ЛГБТ	Итого
да, в ближайшее время	1	-	1	2
да, через несколько лет	-	2	1	3
да, только в случае острых конфликтов	4	8	3	15
нет, останусь при любых обстоятельствах	3	3	2	8
Всего ответов	8	14	6	28

9 При нарушении Ваших прав, куда Вы скорее обратитесь?

Ответы	ПРМ	ПЭМ	ЛГБТ	Итого
правозащитные НПО	1	2	1	4
правоохранительные органы	3	4	-	7
международные организации	2	3	2	7
СМИ	1	1	-	2
никуда	2	4	2	8
другое	1	5	1	7
Всего ответов	10	19	6	35

КІРІСПЕ

«Қазақстан Республикасындағы азшылықтар жайында БАҚ-ның хабар тарату сипаты» зерттеуін 2010 жылы Сорос-Қазақстан Қорының қолдауымен MediaNet халықаралық журналистика орталығы жүргізді. Зерттеу аясында республикадағы этникалық, діни және сексуалды азшылықтар жайында журналистердің ақпарат таратуы қарастырылып, талдау жасалды.

Жоба 150-ден астам бұқаралық ақпарат құралдарының жұмысын сараптап, медиа және құқыққорғау ҮЕҰ-дарын, мемлекеттік органдарды, азшылық өкілдерін қамтыды.

Жоба БАҚ-ның азшылықтарға қатысты мәселелерді қалай көтеретінін және аталған үш топтың масс-медиа үшін қандай ақпараттық «азық» беретінін көрсетіп беруге бағытталды.

Жоба бастамашыларының пікірінше, мұндай қадам азшылықтардың құқығын қорғау мәселесіне қосымша назар аудартып, БАҚ, мемлекеттік органдар және азаматтық сектор арасындағы диалогты нығайтып, бекіте түседі.

Жоба екі кезеңде жүзеге асты: алғашқы кезеңде республикалық және аймақтық бұқаралық ақпарат құралдарына мониторинг жүргізілді, үкіметтік емес ұйымдардан мәліметтер жиналып, журналистермен, редакторлармен, құқыққорғаушылармен, мемлекеттік орган өкілдерімен сұхбаттар жүргізілді.

Соңғы кезеңде барлық жиналған мәліметтер өңдеуден өтіп, сарапталып, талданды, зерттеуге қатысушыларға, яғни БАҚ-дарына, қоғамдық ұйымдарға, мемлекеттік органдарға және донорлық қауымдастыққа арналып ұсыныстар әзірленді.

Зерттеу аясында аймақтық үйлестірушілер жұмыс атқарған, сұхбаттар алынған негізгі аймақтар, Астана, Алматы, Шымкент, Қарағанды, Өскемен, Атырау, Ақтөбе болды. Аталған аймақтарда ұлтаралық қақтығыстар орын алып, адам құқығы бұзылған фактілер тіркелгенді, сонымен қатар, ірі құқыққорғау ҰЕҰ мен азшылықтардың қауымдастықтары, жергілікті салмақты БАҚ орналасқан. Бұдан бөлек, бұл аймақтар, яғни елдің батысы, орталығы, оңтүстігі және шығысы, географиялық тұрғыдан алып қарағанда жалпы Қазақстан туралы түсінік бере алады.

Зерттеу бұқаралық ақпарат құралдарының этникалық, діни және сексуалды азшылықтарға деген қатынасы, үкіметтік және тәуелсіз БАҚ-дарының материалдарына не ықпал жүргізетіні, азшылықтар мен БАҚ, ҰЕҰ, тәуелсіз институттар мен мемлекеттік органдар арасындағы қарым-қатынастың сипаты жайлы толық көрініс береді.

Жоба республикадағы азшылықтардың жағдайына назар аударуға және осы жағдайдың елдегі бұқаралық ақпарат құралдарында көтерілуін талқылауға шақырады. Бұл елдегі құқыққорғау ұйымдары жүргізіп жатқан, БАҚ-дарындағы аз топтар мәселесінің көтерілу сипатының өзгеруіне байланысты жұмысқа қолдау болады.

Сараптамалық есептің мазмұны үш тілде (қазақ, орыс, ағылшын) беріліп отыр және бұқаралық ақпарат құралдарына, мемлекеттік органдарға, қоғамдық және халықаралық ұйымдарға, зерттеу құрылымдарына, университеттерге және басқа да мекемелерге таратылады.

Зерттеудің нәтижесі мен қорытындысы оның авторларының және Сорос-Қазақстан Қорының пікірін білдіруі міндетті емес, алайда зерттеуге қатысушылардың пікіріне жасалған қорытынды шолу болып табылады.

ПРОБЛАМАҒА ТАЛДАУ

Республикадағы азшылықтардың жайы туралы тақырып – бұқаралық ақпарат құралдарында көп көтеріле бермейтін, осы себепті қоғамдық ортада өте сирек талқыланатын, табу қойылған тақырыптардың бірі.

Ал БАҚ-ның қандай да бір топқа деген қате көзқарасы мен шеттетпек ниеті ең әуелі журналистердің кәсібилігі мен олардың қоғамда болып жатқан процестерді түсіну деңгейінің мәселесі болып тұр. Бұл мәселе, сонымен қатар, Қазақстандағы журналистер не жете бағаламайтын, не мүлде есепке алынбайтын масс-медианың азаматтар алдындағы жауапкершілігіне тікелей қатысты.

Қазіргі кезде азшылықтар тақырыбы журналистердің олардың құқығын қадағалауы тұрғысынан алып қарағанда сұранысқа ие емес, алайда, осымен қатар ол масс-медианың үндестілігі жағынан алғандағы ең бір даулы тақырыптардың бірі.

Ал жоба бағытталған азшылықтардың үш тобы ел халқының едәуір бөлігін құрап отыр. Ұлттық азшылықтарға республика жұртшылығының 37%-ын, ал діни азшылықтарға 35%-ын, сексуалды азшылықтарға (өзге мәліметтердің болмауын және аталған көрсеткішті әлемдік стандарттар бойынша осылай есептеуді ескере отырып) 4-тен 10%-ын жатқызуға болады.

2009 жылы өткен ұлттық санақ қорытындысына жүгінсек, қазақтар Қазақстан халқының жалпы санының 63,1%-ын, орыстар 23,7%-ын, өзбектер 2,8%-ын, украиндер 2,1%-ын, ұйғырлар 1,4%-ын, татарлар 1,3%-ын, немістер 1,1%-ын, өзге этностар 4,5%-ын құрайды.

Ресми деректерге қарағанда, Қазақстанда 40 конфессияға жататын, қарамағында 2500 діни құрылысы бар 4173 діни бірлестік жұмыс істейді. АҚШ-тың демократия, адам құқығы және еңбек Бюросының мәліметтеріне сүйенсек, республика халқының шамамен 65%-ы өздерін мұсылманбыз деп есептейді. Орыс православие шіркеуі өкілдерінің саны 30%-дың айналасында болса, Католиктік епархияның жолын қуушылар 1%-ды, еврей қауымы - 1%-дан аз халықты құрайды.

Ресми статистикаға сәйкес, Евангелиелік христиан-баптистердің қауымдарының саны – 362, Жетінші Күн Адвентистері - 66, Иегова Куәгерлері бірлестіктері – 78, ал жаңа бағыттағы протестанттық қауымдастықтар саны - 540.

2010 жылдың ақпанында 2009 жылдың 6-15 шілде аралығында Қазақстанға ресми іссапармен келген, азшылықтар мәселесі бойынша БҰҰ-ны тәуелсіз сарапшысының баяндамасы жарық көрді. Баяндамаға БАҚ да, азаматтық қоғам да селт ете қойған жоқ.

Өз баяндамасында Гай МакДугалл ұлтшылдық көріністерінің ашық білінуін, этникааралық қарым-қатынас мен дау-жанжалдың ширығып тұрғанын және азшылық қауымына қарсы күш көрсету сипатындағы іс-әрекеттердің орын алып отырғандығын көрсетті.

2007 жылы Оңтүстік Қазақстан облысы, Маятас ауылында төрт жасар қазақ баласын күрдтердің бірі зорлады деген күдік салдарынан болған жаппай тәртіпсіздіктер, күрд отбасыларына жасалған шабуылдар; 2007 жылы наурызда Алматы облысы Маловодное ауылында болған қазақтар мен шешендер арасындағы төбелестен туындаған шешендерге жасалған күш көрсетулер; 2006 жылы қарашада Алматы облысы Шелек ауылында болған қазақтар мен ұйғырлар қақтығысы аталып өтті.

Баяндамада биліктің ұлтаралық жанжалдар жайында БАҚ-да хабар таратуды шектейтіні, елде дәріптеліп, насихатталатын ұлтаралық келісім туралы түсінікке зиян келтірмес үшін этникааралық ширыққан қарым-қатынастың маңызын төмендету бағытында мемлекеттік саясат жүргізіліп отырғандығы туралы хабарланады. Сонымен қатар, «бұқаралық ақпарат құралдарында азшылықтардың қазақстандық қоғамда жүргеніне алғыс айтуы тиіс «қонақтар» екендігі туралы пікірлер де айтылады» деп көрсетілген.

Тәуелсіз сарапшы үкімет баптистер, Бірлестік шіркеуінің ерушілері, сайентологтар, бахаистер, Лютеран шіркеуінің, «Жаңа өмір» елушілер шіркеуінің, «Агапе» шіркеуінің, «Благодать» шіркеуінің ерушілері, ахмадийліктер және басқа да «дәстүрлі емес» діндер немесе «секталар» деп санайтын діни азшылық өкілдерімен кездескен. Олар 2005 жылы қабылданған ұлттық қауіпсіздік туралы заңға енгізілген өзгертулерден туындаған шектеулерге байланысты өздерінің айтарлықтай алаңдаушылықтарын білдіріп, 2009 жылы ақпанда шыққан Конституциялық кеңестің шешіміне қарамастан, аталған заңнан да асып түсетін шектеуші заң қабылдануы мүмкін екендігін айтады.

Әзірге Қазақстан халқының санына шаққандағы сексуалды азшылықтардың үлесі белгісіз. Әлемдік зерттеулердің мәліметтеріне қарағанда, қоғамдағы сексуалды азшылықтар үлесі 4-тен 10-ға дейінгі пайызды тұрақты түрде көрсетіп отырады. Сексуалды азшылықтар тақырыбы қоғамдағы ең қиын тақырыптардың бірі. ТМД елдерінің көпшілігінде, оның ішінде Қазақстан да бар, бұл тақырып мүлде тыйым салынған секілді әсер қалдырады, оны бәрі айналып өтеді.

Билік мәліметтеріне қарағанда, Қазақстанда ресми түрде тіркелген 8 мыңдай БАҚ-дарының 2,5 мыңдайы іс жүзінде жұмыс істейді. БАҚ-дарының көпшілігі биліктің қарауында не билікпен бір ұстанымда. Азшылықтар бойынша БҰҰ-ның тәуелсіз сарапшысының мәліметтері

бойынша, БАҚ күдік, мемлекеттік бақылау және қазіргі билікке адалдық жағдайында жұмыс істеп жатыр. Мұндай жағдай бүгінгі күні ұлтаралық және дінаралық дау-жанжалдарға да қатысты, ал бұл пікір білдіру еркіндігі құқығын бұзады.

Қазақстандық сарапшылар болашақта БАҚ азшылықтар мәселесін сақтықпен көтеруі қажет, бұл өз кезегінде жергілікті және халықаралық ҮЕҰ-дар, қауымдар мен мемлекеттік органдардың өзара біріккен іс-әрекеттерінің нәтижесі болуы тиіс дейді. Республикада азшылықтар жағдайы туралы келіссөздерді үдете түсу керек, бұл тақырып тұрақты түрде көтеріліп тұру, бар проблемаларды талқылау және қорытынды ұсыныстар дайындау үшін қауымдастықтардың мемлекеттік органдармен, ҮЕҰ мен БАҚ-дарымен тиімді қарым-қатынас орнату жолдарын табу қажет.

ҚР АҚПАРАТТЫҚ КЕҢІСТІГІНДЕГІ ҮНДЕСТІЛІКKE БАҒА БЕРУ

Сауалнамаға қатысқандардың (азшылық, ҮЕҰ, БАҚ, мемлекеттік органдар өкілдері) жартысынан астамы (55%) масс-медиа ұлттық, діни және сексуалды азшылықтар туралы БАҚ-дарының хабар тарату сипаты нейтралды деп жауап берді, мұндай жауаптың үштен бір бөлігінен астамы БАҚ өкілдеріне тиесілі болды. Алайда сұралғандардың 25%-ы БАҚ азшылықтар туралы жағымсыз ақпаратты жиі таратады, шеттететін сөздер қолданады, мұндай топтардың мәселелеріне деген шыдамсыз қарым-қатынасты дәріптейді деп санайды екен. Мұндай жауап ұсынғандардың көпшілігі діни азшылық өкілдері (23%) мен, бір қызығы, бұқаралық ақпарат құралдары өкілдері (28%) болды.

Сарапшылардың айтуынша, азшылықтарға деген БАҚ-дарының оң және бейтарап көзқарасы (ең бірінші кезекте, ұлттық азшылықтарға деген), көп жағдайда ақпараттық кеңістіктегі мемлекеттік тапсырыс ықпалының арқасында пайда болады. Ұлттық бірлік пен халықтар достастығын уағыздайтын тақырыпты мемлекеттік тапсырыс байқауында көруге болады және ол мемлекеттік, жекеменшік БАҚ арқылы насихатталады.

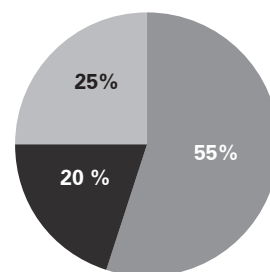
Осымен қатар, мемлекеттік тапсырыс дәстүрлі емес діни бірлестіктерді сынау арқылы белгілі бір дәрежеде азшылықтар (әсіресе діни) туралы жағымсыз пікір қалыптастыруға ықпал етеді. Мұндай жағдай әсіресе республикалық басылымдарға тән.

Сауалнамаға қатысқандардың кейбірі азшылықтар туралы қазақтілді басылымдар жағымсыз, тіпті басқыншылық сипаттағы (әсіресе сексуалды азшылықтар жайында) ақпарат береді дегенді айтты. Олар мұны білімнің жетіспеушілігімен және журналистер жарыққа шығаратын қоғамдық стереотиптермен байланыстырды.

*«Сексуалды азшылықтар жайында жағымсыз түсінік бар. Олар туралы көбінесе тақырып таңдау еркіндігі бар БАҚ жазады. Ал діни азшылықтарға келетін болсақ, бізде негізгі назар дәстүрлі діндерге аударылған, БАҚ да оларға бейтарап қарайды. Алайда бізде азшылықтардың мәселелері сирек көтеріледі».**

«...БАҚ ұлттық азшылықтарға қатысты мәселелерді этика шеңберінен аспай беруге тырысады. Қандай да бір этникалық топ туралы жанға батырлық, дөрекі сөздерге бармайды. Ал діни азшылықтарға қатысты жалпылама пікір кездесіп жатады. Мысалы, көптеген діни азшылықтарды бір сөзбен «секта» деп атай салады және олар қоғамға қауіп төндіруі мүмкін деген болжам келтіреді. Тура осы жағдай сексуалды азшылықтарға да қатысты. Журналистер не оларға мүлде назар аудармайды, не кекесін, мысқылға толы материалдар жазады...»

Діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға қатысты БАҚ-дарының хабар тарату сипатын қалай бағалайсыз?

■ Жағымды
■ Бейтарап
■ Жағымсыз

** Осы жерден бастап зерттеу барысында алынған сұхбаттардан үзінділер келтіріліп отырады*

«Мұндай мәселелерді талқылау барынша лояльді болуды, әдепті және демократияны талап етеді, ал біздің БАҚ-дарының белгілі бір дәрежеде ықпал астында екенін ескерсек (құзырлы құрылымдардың ықпалын айта кетсе де болады), әділ берілген баға сирек кездеседі».

«Журналистер қарапайым терминологияны білмей жатады. Бұл журналист сауатсыз деген сөз емес, мүмкін ол ерінген шығар, я редакторының тапсырмасымен жасаған шығар, алайда негізгі дүниелерді білуге ұмтылу керек емес пе».

«БАҚ-дарының хабар тарату сипаты әртүрлі, ұлттық және діни азшылықтар жайында жағымды, бейтарап, ал экстремистік топтарға қатысты жағымсыз ақпарат беріледі және бұл өз-өзін ақтайды. Сексуалды азшылықтар мәселелері шет қалады, ділімізге байланысты оны айналып өтеміз, олар туралы әңгіме қозғағымыз келмейді».

Зерттеу көрсеткендей, аталған азшылықтар жайлы мәселені БАҚ нақты ақпараттық негіз болған жағдайда қозғайды, ол діни мейрамдар, қоғамдық не мемлекеттік шаралар, дау-жанжалды не қылмыстық оқиғалар болуы мүмкін. Осының ішінен дау-жанжалды, қылмыстық оқиғаларды ақпараттық негіз ретінде сұралғандардың жартысынан астамы көрсеткен (147 адамның 73-і). Мемлекеттік орган өкілдерінен өзге сарапшылар азшылықтар туралы хабар таратудағы сұранысқа ие оқиғалар ретінде осыларды атап көрсеткен. Ал мемлекеттік органдар болса бірінші орынға діни және ұлттық мерекелерді қойды.

Зерттеу барысында сауалнамаға қатысқан сарапшылар БАҚ көп жағдайда азшылықтар туралы жағымсыз хабар таратады дегенді айтты. Журналистер мен масс-медиа БАҚ қызметкерлерінің бұл қауымдастықтар жағдайына толерантты түрде қарау маңыздылығын түсінбеуінен және халықтың түрлі тобына жататын азшылықтарға деген теріс көзқарасының әсерінен шеттету ниетін байқатып қалып жатады.

Сарапшылар бейтаныс этникалық не діни орта туралы ақпарат таратқанда, журналист осы орта ұстанатын салт-дәстүр, әдет-ғұрыпқа сыйластықпен қарап, оған өзінің пікірін таңбау, азшылықтар туралы материал дайындау барысында, қандай да бір сөз қолданар алдында ерекше сақ болу секілді ережелерді ұстануы керек деп санайды.

Сауалнамаға қатысқандардың 18%-ы ғана БАҚ-дарының діни, этникалық және сексуалды азшылықтар жайлы хабар тарату сипаты объективті және толерантты деп санайды. Ал қалғандары БАҚ материалдары я біржақты болады, я отқа май құя түседі, не мүлде дау-жанжал жайында ауыз ашпайды деген пікірге тоқтады.

«Бір жағынан БАҚ өз материалдары арқылы даулы мәселелерді шешуге тырысады, екінші жағынан үндемеу арқылы, толық ақпаратты жасыру арқылы жаңа жанжалдарға себепші болады. Менің ойымша, журналистер мұндай мәселелерді көтеретіндей деңгейге ие емес, әсіресе қазақтілді БАҚ осы тұрғыда ақсап жатады, олар көп жағдайда біржақтылыққа салынып кетеді, не дауды одан әрі ушықтырып жібереді».

«Сексуалды азшылықтар проблемаларын көтеру тың игерумен бірдей болып отыр. Менің ойымша, қоғамда ол туралы көп айтылмаған соң, БАҚ да қызығы қоймайды. Ал сексуалды азшылықтар кеңестік кезде де біздің қоғамда болды, бірақ халық арасында олар туралы жақ ашпау «ережесі» бар. Олардың саны аз да болуы мүмкін, бәлкім осы себепті мұндай проблемаларға ешкім қызыға қоймайды. Ал ұлттық азшылықтар жайында біз жиі жазамыз және сөйлейміз, бірақ ол жан-жақты сипатқа ие. Көбінесе бұл бағытта тапсырысты материалдар жазылады».

«Қандай да бір дау-жанжал кезіндегі БАҚ-ның басты қателігі – біржақтылыққа салыну және осы бағытта білек сыбана кірісіп, қарқынды түрде материалдар жасау. Мұндай қадамға баруға болмайды, бұл журналистика стандарттарына жат нәрсе. Үндемей қалуға да болмайды, себебі тыныш отыру дауға отқа май құйғандай әсер етеді».

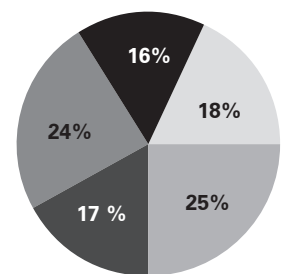
Келтірілген кестеде көрсетілгендей, сауалнамаға қатысқандардың 42%-ы ақылмен келіп, объективті түрде талдау жасауды қажет ететін дау-жанжалдар кезінде масс-медиа біржақтылыққа салынып, жағдайды одан әрі тереңдетіп, өршіте түскен дейді.

Жалпы БАҚ-дарының азшылықтарға қатысты өзекті мәселелерді қозғауы қоғамдағы діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға деген көзқарасының қалыптасуына тікелей байланысты. Сұралғандардың 46%-ы ақпараттық кеңістікте айтарлықтай тең қарым-қатынас бар деп санайды.

Алайда аталған сегменттің екі пункті БАҚ-дарының азшылықтар мәселесіне байланысты ақпарат таратарда «достық пиғылдағы емес» немесе тіпті «даулы» баға беретінін көрсетеді. Журналистер мен редакторлардың өзі осы пункттер бойынша БАҚ-дарының «жетілмегенін» мойындайды - 54 %.

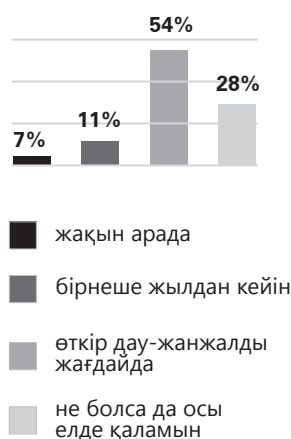
Ал діни, ұлттық және сексуалды азшылықтар туралы БАҚ-дарының хабар тарату сипаты соңғы жылдары айтарлықтай өзгермеген екен. Қатысушылардың біразы жағдайдың тіпті жақсарғанын көрсеткен, бұлай дегендердің негізі – мемлекеттік органдар мен этникалық азшылық

БАҚ діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға қатысты дау-жанжалдардың дамуына қалай ықпал етті?

- объективті хабар таратты
- біржақтылыққа салынды
- отқа май құя түсті
- үндемей қалды
- басқа

Сіздің діни, ұлттық жағдайыңызға не сексуалды ориентацияңызға байланысты пайым-ой бойынша Қазақстаннан кететін жоспарыңыз бар ма?

өкілдері. Діни азшылық және ҰЕҰ өкілдерінің басым бөлігі болса жағдай, керісінше, құлдырауда, ақпарат берудің сипат өзгермегенмен, кейбір тұста айтарлықтай кері кету бар деп санайды.

Азшылықтарға қатысты зерттеуде көрсетілген, діни, ұлттық жағдайға не сексуалды ориентацияға байланысты Қазақстаннан кету мәселесін көтерген сұраққа берілген жауаптар да маңызға ие. Сұралғандардың 50%-дан астам өткір дау-жанжалды жағдай туындап жатса, елді тастап кететіндіктерін айтты, мұндай жауап бергендердің жартысынан астамы (57%) этникалық азшылық өкілдері болды. Ал 29 %-ы кез келген жағдайда елде қалатындықтарын білдірді.

Азшылық өкілдерінің бұқаралық ақпарат құралдарына деген сеніміне байланысты пікірлер де көңіл көншітпейді. Құқығы бұзылған жағдайда қандай құрылымдарға барасыз деген сұраққа берілген жауаптар бойынша БАҚ соңғы орында тұр, оның үлесі 6%-дан аз. 20%-дық көрсеткіш құқыққорғау органдары мен халықаралық ұйымдарға тиесілі болды.

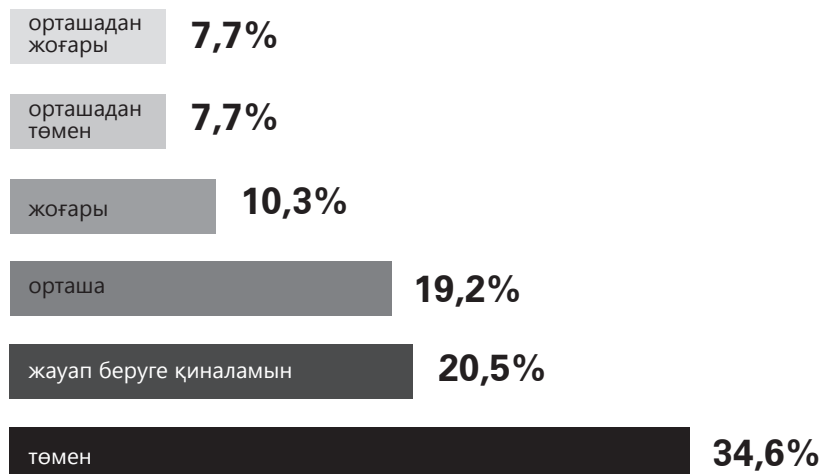
Әзірге құқыққорғау ҰЕҰ-дарына деген сенімінің көрсеткіші де айтарлықтай төмен, оған үкіметтік емес сектордың нәтижелі көмек бере алатынына байланысты күдік себепші екен. Алайда бұл тұрғыдағы бірінші орын «ешқайда» деген жауаптың еншісіне «бұйырды», мұндай пікірге сұралған азшылық өкілдерінің 23%-ы тоқталды.

«Ешқайда бармайтын шығармын, алайда дау өршіп жатса, өмірге қауіп төнсе, халықаралық ұйымдарға шығуым мүмкін, ал басқа майда-шүйде мәселелерге байланысты жанталасу, меніңше, бос әурешілік».

Масс-медиа қызметкерлерінің басым көпшілігі (80%) және үкіметтік емес ұйым сарапшыларының барлығы біліктілікті көтеру қажет, этика мәселесіне байланысты тренингтер мен семинарларға қатысып, дін, ұлт, сексуалды ориентацияға қатысты мәселелерді зерттеу керек деп санайды. Журналистер мұндай топтардың мәселесін кәсіби түрде көтерерде, дұрыс сөз қолдануда, ақпарат көзін пайдалануда, пікір алуандығын сақтауда білім қорының аздығын байқайтындықтарын айтты.

Мұндай ойға зерттеуге қатысқандардың көпшілігі келіп отыр, олардың ойынша зерттеуде көрсетілген азшылықтар жайында хабар таратудың кәсібилік деңгейі орташа (сұралғандардың 19%-ы) не төмен (34%).

Аталған азшылықтар мәселелері туралы хабар таратуына байланысты Сіздің аймақтағы, жалпы Қазақстандағы журналистердің кәсіби деңгейін қалай бағалайсыз?

БАҚ ҮНДЕСТІЛІГІ: ЭТНИКАЛЫҚ, ДІНИ ЖӘНЕ СЕКСУАЛДЫ АЗШЫЛЫҚТАРДЫҢ ПІКІРІ

ДІНИ АЗШЫЛЫҚ ӨКІЛДЕРІНІҢ ПІКІРІ

Сұхбат алынған сарапшылар – діни азшылық өкілдерінің көпшілігі (63%) масс-медианың шеттету ниетін, өздерін «секта» деп атап, дінге деген жағымсыз қатынас туғызып, оқырмандар мен көрермендерге өз пікірін таңуға тырысатындықтарын байқайды екен.

Осыған қарамастан, діни азшылық өкілдерінің айтуынша, БАҚ олардан ақпарат алмайды, тек өздерінің стереотиптері мен осы саладағы мемлекеттік шаралар, акцияларға қатысты болмаса, көп жағдайда мұндай мәселеден аулақ жүруге тырысатын редакция саясатына жүгіне отырып материал жасайды. Тіпті, қандай да бір мәселе көтерген күннің өзінде, ол дау-жанжалдарға байланысты болмақ және БАҚ өкілдері пікірлер балансын сақтауға кәсіби тұрғыда келмейді, біржақтылыққа салынады.

Сұралғандардың көпшілігі діни азшылықтарға деген ксенофобия негізінен мемлекеттік және билікпен бір көзқарастағы БАҚ-да байқалады, ал өзге БАҚ үйлесімді материал жасаймын деген күннің өзінде, көп жағдайда ақпараттың жетіспеушілігінен туындайтын фактыға байланысты және мағыналық қателер жібереді.

«Телехабарларда негізгі дінді ұстану керек деген пікірлерді ылғи байқаймын... Ал дінге байланысты түсінік әр адамда әртүрлі емес пе! Біреуге пікір таңбау керек қой! Бірақ, журналистер мұндай қадамға барады және оны кең көлемде жүргізеді!»

«Әрине, БАҚ бейтарап сипатта хабар тарата алмайды. Оларға дау, жанжал керек, тіпті кейде өздері «шұрқан» жасап жатады. Ақпараттық негізге не бар, соның бәрін жатқыза береді. Олардың жақсы көретін тақырыптары – зираттардағы готтар, сатанистердің жолын қуушылар».

«Даулы жағдайлар жайында ақпарат берерде жеккөрушілік ерекше байқалады. Журналистер мемлекеттің жағына шығып, материалдарына объективтіліктің белгісін көрсетпейді, ақпаратты біржақты береді»,

«БАҚ саналы түрде діни азшылықтар туралы жағымсыз сипаттағы материалдар береді, осылайша олар қоғамдық пікірге әсер етеді. Нәтижесінде қоғам діни бірлестіктерден теріс айналады».

«Журналистер мен редакторлар ақпарат жинауға, бізден немесе бейтарап ұстанымдағы, халықаралық дәрежедегі, шын мәнінде осы діндерді зерттеген дінтанушылардан мәлімет алуға тырыспайды да».

Кейбір сарапшылар соңғы кезде күшейіп келе жатқан «секталарға қарсы» қозғалыстарға байланысты алаңдаушылығын білдірді. Мұндай тенденция масс-медиа сарапшы ретінде сөз алатын БАҚ-дарында да байқалады.

«БАҚ арқылы белгілі бір түсініктерді ауыстыру, жаңа терминдер мен түсініктерді енгізіп, қалыптастыру, осылайша шындықты бұрмалап, адамдарды «қорқыту» жүріп жатыр. Мұндайда белсенді рөлді «Перспектива» секілді қорлар ойнайды, олар, мысалы, былай дейді: «Біз «секта» сөзін қолданбаймыз, біз «құрылымсыз жалған дінді ұйым» дейміз». «Перспектива» ақпараттық-кеңестік тобы» қоғамдық қорының президенті, «Время» газеті, 21 қазан 2010 жыл».

Өздерінің діни жағдайына байланысты, әсіресе, даулы жағдай пайда болса, елден кететіндіктерін білдіргендердің арасында діни азшылық өкілдерінің саны басым болды (сұралғандардың 70%-ы). БАҚ мұндай топтарға қарсы ширыққан, жанжалды қатынас туғызып отыр деген діни азшылықтарға жататын құрылым сарапшыларына да дәл осындай көрсеткіш тиесілі.

БАҚ-дарында кездесетін, негізгі ой-пайымдар келесіге саяды: діни ұйымдар отбасылардың шырқын бұзады, қоғамдық ережелерге қарсы жүреді, адамдарды материалдық дұрыс жағдаймен тартып, алдайды, «олар секталар, тоталитарлы секталар, құрылымсыз жалған дінді ұйымдар, қоғамға, адамдардың денсаулығына зиян келтіреді, ақыл-есінен адастырады, ұлттық қауіпсіздікке қауіп төндіреді, әлемнің басқа елдерінде оларға тыйым салынған».

Зерттеуге қатысқандардың бір бөлігі жекелеген БАҚ мен журналистердің кәсібилігінің жоғары екендігін, олардың діни азшылықтар мәселесін әлеуметтік жауапкершілік және этика заңдылықтарына сүйене отырып, мәліметтерді сараптап, талдай отырып көтеретіндігін айтып өтті. Алайда, мұндай жағдай ережеден «тыс» секілді, себебі «Діни азшылықтарға қатысты мәселелердің БАҚ-да көтерілу сипаты соңғы жылдары қаншалықты өзгерді?» деген сұраққа діни азшылық өкілдері «өзгермеді», «кері кетті», «күрт құлдырап кетті» деп жауап қайтарды.

«БАҚ тұтастай біржақты. Діни азшылық қарсыластарымен пікірлері бір жерден шығады. Шын жағдайдың қандай екенін білуге не екінші жақтың ойын анықтауға ұмтылмайды».

«Кәсіби деңгей деген мүлдем жоқ. Дін, әсіресе бәсекелес діни ағым туралы білім дегенді кездестірмейсіз. Ақпараттың бәрі жағымсыз сипатта және жалған жазылған. Діни азшылық өкілдерінен олар туралы ақпарат алу және жариялау мақсатында хабарласпайды».

«Бұл тақырып – біздің ел үшін жабық тақырып. Билік пен діннің «басы бір қазанға сиыспайды». Дін әрқашан биліктің бәсекелесі болып келді, сондықтан діни азшылықтар мәселесі дұрыс көтерілмейді».

ҰЛТТЫҚ АЗШЫЛЫҚ ӨКІЛДЕРІНІҢ ПІКІРІ

Сауалнамаға қатысқандардың тек біреуі ғана БАҚ этникалық азшылықтар жайында жағымсыз сипаттағы хабар таратады десе, өзгелері масс-медияның бізге деген ықыласы бейтарапты, я оң депті. Сонымен қатар, сұралғандардың бірде-біреуі аталған жағдайдың соңғы жылдары кері кеткенін көрсетпеген, ал 50%-ы болса «жағдай жақсарды» деген ой айтады.

Бұдан бөлек, республикадағы көптеген БАҚ-дарының ұлтаралық қарама-қайшылықтарға қатысты ақпарат таратуды жөн көрмейді, бұл туралы жарияланымдарға жасалған талдау көрсетіп отыр. Алайда, өзге азшылықтарға қарағанда жағдай «иман-таразы» болса да, ұлттық азшылықтардың да өзіндік проблемалары жетерлік. Мысалы, кейбір БАҚ ұлттық стереотиптерге, яғни белгілі бір халықтың жүріс-тұрысы жайлы жалпылама ойдан құрылған, этика шеңберінен тыс сөздер қолданып жатады, онысы қоғамда соқыр наным мен сенімсіздік туғызады.

Сауалнамаға қатысқандардың көпшілігі БАҚ-дарының барлығы дерлік азшылықтар жайлы хабар таратуда артық кетпейді, арандатушылық әрекеттерге бармайды, мұндай проблема тұрмыстық деңгейден аса қойған жоқ дегенді айтты.

Сонымен қатар, сұралғандар ақпараттық негіз болатын жанжал болмаған жағдайда, БАҚ-дарының ұлттық азшылық мәселелерін көтермейтінін, көтерсе де жағымды-жағымсыз сипатта жазбайтынын жеткізді. Алайда қандай да бір дау туа қалған жағдайда, масс-медиа екіге бөлінеді, кейбір БАҚ екі жақтың біріне болысып кетеді. Мұндай қадам әсіресе қазақтілді масс-медиаға тән.

«Тіл тигізсе де, онысын ашық көрсетпейді. Ашық түрде қарсы шығу деген бізде жоқ. Этикадан тыс деген – өте кең ұғым. Мәселе бұл түсініктің астарында не жатқанында. Мысалы, кейбір ұлттық азшылықтарды бейтарап деп қабылданатын тұжырымдардың өзі «ренжітуі» мүмкін».

«Ұлтаралық деңгейдегі қақтығыстар, оқиғалар болған кезде қазақтілді баспасөз өз ұстанымдарында сынға көп беріліп, әдептіліктен асып

жатады, яғни олар болған оқиғаға қатты көңіл аударады, ол жайында көп айтады. Өзге ұлттық азшылықтардың бәрі бірдей мұндай материалдарды оқымайды, сондықтан қандай да бір қарсы ой-пікірдің айтыла қоймауы осыған байланысты болуы мүмкін.»

«Мен украин халқының өкілі ретіне мемлекеттік болсын, оппозициялық болсын төзбестікті көрмегенімді айта аламын. Әйтеуір, украиндерге қатысты мұндай жағдайға кезіккен жоқпын».

Сұралғандар айтып өткендей, бүгінгі күні ұлттық азшылықтарға деген жағымсыз әңгіменің елеулі бөлігі Интернет-кеңістікте жүріп жатыр, онда блогтар мен форумдар толерантты емес пікірлерді білдіру көзі болып отыр.

Этникалық азшылық өкілдерінің айтуынша, ксенофобия, ұлтаралық қарым-қатынас жайлы хабар таратуға билік шектеу қойып отырғандықтан, мемлекеттік басылымдарда кездеспейді. Олар Қазақстан халқының Ассамблеясын ақпарат көзі ретінде пайдаланып, тек жағымды хабарлармен бөліседі. Сұхбат алынғандардың 92%-ы БАҚ-дарының ұлттық азшылықтарға деген мемлекеттің көзқарасын ұстанып отырғандықтарын айтты.

«Мемлекет берген мүмкіндік шеңберінен аспайтын ақпарат таратылады, біздегі журналистика негізінен бірорталықтанған ғой, биліктің бақылауынан тыс қалған БАҚ жоқ десе де болады, сондықтан олар әкімшілік рұқсат еткен деңгейде ғана ұлтаралық қарым-қатынас мәселесін көтереді».

БАҚ-дарының этникалық азшылықтарға деген ниетіне берілген оң бағаға қарамастан, сұралғандардың өздері масс-медианы құқығым бұзылған да баратын жер деп санамайды екен. «Құқығыңыз бұзылса, қайда бара едіңіз?» деген сұраққа сауалнамаға қатысушылардың біреуі ғана БАҚ деп жауап беріпті. 26 %-ы құқық мәселесіндегі түйткілдерін шеше алатындығына күмәнмен қарайтындықтан, мұндай жағдайда ешқайда бармайтындықтарын айтты. Жартысынан астамы (57%) ұлттық жағдайына байланысты Қазақстаннан тек «қауіпті дау-жанжалдар туындағанда» кететіндіктерін көрсетіпті.

«Егер үлкен жанжал не саяси негізде құқық бұзылу болып жатса, онда шу шығару үшін, аталған жайтқа қоғамның назарын аударту үшін БАҚ-на барудың еш пайдасы жоқ».

Сұралғандардың 72%-нан астамы қазақстандық БАҚ-дарының ұлттық азшылықтарға мәселені жеткілікті түрде көтермейтіндігін атап өткен. Бұл отандық масс-медианың аталған тақырыпты айналып өтуге

тырысатындығынан болар. Сонымен қатар, осы мәселеге тұрақты түрде назар аударатын БАҚ деп «МИР» телеарнасы аталып өтті.

Аталған тақырыптың отандық БАҚ-дарында сирек көтерілетінің бір себебі ретінде журналистердің кәсіби біліктілік деңгейінің төмендігі аталып өтті, себебі бұл тақырып алдын-ала жүргізілген жан-жақты зерттеуді талап етеді. Сұралғандардың 85 %-ы ұлттық азшылықтардың мәселесін көтеруде масс-медиа өкілдерінің біліктілігінің тақырып қиындығына сай келмейтіндігін, олардың кәсіби деңгейін «орташа» не «төмен» деп бағалауға болатындығын атап кетті.

Мұндай пікір әлемдік масс-медиааның қазақстандық масс-медиадан ерекшеленетінімен түсіндіріледі: әлемдік БАҚ даулы жағдай туралы хабар таратуда медиатор, яғни объективті ақпаратты қоғамға жеткізуші рөлін ойнаса, қазақстандық БАҚ дауласып жатқан екі топтың біріне қарсы көзқарасын білдіруімен белгілі.

ЛГБТ- ҚАУЫМДАСТЫҚ ӨКІЛДЕРІНІҢ ПІКІРІ

Сексуалды азшылықтардың жайы туралы БАҚ-дарының ақпарат беру сипатына байланысты, аталған азшылық өкілдерінің пікірі тура екіге жарылды. Бір жартысы масс-медиа жарияланымдар бейтарап сипатта десе, екінші жартысы жағымсыз сипатта, бұл қоғамның дәстүрлі емес сексуалды ориентациялы адамдарға деген теріс көзқарасына тікелей тәуелді деп есептейді.

Сонымен қатар, сұралғандардың көпшілігі БАҚ өз материалдарында сексуалды азшылықтарға қатысты этикаға жатпайтын, қорлау түріндегі сөздерді саналы түрде, ал кейде халықаралық стандарттар қабылдаған түсініктерді білмеуіне байланысты білдіріп жатады деп санайды.

«Мұндай жағдай, өкінішке орай, жиі кездеседі. БАҚ-дарында «көгілдір», «розовые» секілді сөздерді, тіпті бұдан да сорақы пікірлерді ұшырастырып жатамыз. Журналистер, осылайша, БАҚ өкілі бола тұра, ең әуелі өздерінің сауатсыздығын көрсетеді».

«Этикаға жатпайтын сөздер кездеседі. Барлық нәрсенің өз атауы бар, «жаман» сөздерге жүгіне кету міндетті емес... Алайда іс жүзінде дәстүрлі емес ориентациялы жандардың қалай болса, солай атап жүргендігін көзіміз көріп жүр».

«Журналистер «гомиктер» не «лесби» секілді сөздерді қолданып жатады. Оның үстінде мұндай мақалаларды олар күлкілі анекдот-тармен «көркемдейді». Жағымсыз әсер етеді екен».

Осы тенденцияны сипаттай келе, ЛГБТ-қауымдастық өкілдері белгілі бір дәрежеде өздеріне деген жағымсыз сипаттағы қатынасты барлық дерлік БАҚ түрлері көрсететінін айтты, әсіресе пікір білдіру мүмкіндігі бар онлайн БАҚ мен сексуалды азшылықтар, оның ішінде жігіттер, мысалы, КВН-да мазақ нысанына айналатын телевизиялық масс-медианы ерекше атап өтті. Жалпы, сексуалды азшылықтар тақырыбын қазақстандық БАҚ елемей жатады, себебі оны оқырман не көрермен үшін өзектілігі жоқ, сұраныссыз тақырып деп санайды.

Зерттеуге қатысушылардың пікірінше, сексуалды азшылық мәселелеріне деген БАҚ-дарының ниеті қоғамдық пікірдің қалыптасуына айтарлықтай әсер етеді. БАҚ ксенофобия мен дұрыс қалыптаспаған пікірге қарсы күрес құралы, алайда, өкінішке орай, қазір олар жағымсыз көзқарастың түзілуіне және бұл топты күлкілі немесе, тіпті жағымсыз түрде қарсы алуға «ат салысып» отыр.

Осыған қарамастан, БАҚ сексуалды азшылықтардың мәселелерін көтеруден қашқақтайды, олардың құқығы, жұмысқа тұруы, білім алуы, жеке өмір құқығы және басқа да Қазақстан конституциясы кепіл беретін проблемалары назардан тыс қалады.

Сексуалды азшылықтар туралы хабар таратудағы журналистердің кәсіби деңгейіне байланысты сұраққа барлық үш топ бірдей жауап қайтарды: олар журналистердің біліктілігін төмен бағалап, терминологиямен таныс емес екендіктерін, біржақты болатындықтарын, ақпарат іздеуде белсенділік танытпайтындығын атап өтті. Жалпы, сұралғандардың пікірінше, сексуалды азшылықтар тақырыбы БАҚ-дарының назарынан тыс қалған, оны тек масс-медиа азшылыққа еш қатысы жоқ оқиғалар жайлы хабар таратқанда пайдаланады.

Сауалнамаға қатысқандардың азғана бөлігі шетелдің ықпалының арқасында, оның арасында Ресейдің ықпалы да бар, сексуалды азшылықтарға деген көзқарастың дұрысталып келе жатқандығын айтты.

«Осы күнге дейін мен дәстүрлі емес ориентациядағы адамдарды жақтаған БАҚ көрмедім. Журналистердің бізге деген көзқарасы объективті емес, олар біржақты тұжырым ұстанады».

«Маған БАҚ биліктің бөтен ойлылықтың таралуына жол бермейтін саясатын ұстанып отырған секілді. Алайда бізді қолдауға дайын БАҚ өкілдері бар, алайда редакция саясаты оларға мұндай қадамға баруға жол бермей отыр».

«Ресейдің ықпалының арқасында, сексуалды азшылықтарға деген көзқарас түзеліп келе жатыр. Менің ойымша, екі жылдан кейін

біз барлық адам құқығы сақталатын өркениетті қоғамға жетіп қалармыз».

ЛГБТ-қауымдастық өкілдері әлеуметтік және құқықтық шешімін таппаған көптеген мәселелерінің бар екенін айтады. Алайда, бұл тақырыптың мемлекет деңгейінде жабық екендігіне байланысты, олар проблемаларын БАҚ арқылы көтеруге батпай отыр, себебі, мұндай жағдайда масс-медианың субъективті ақпарат беруінің «арқасында» қоғам алдында қорланып қаламыз ба дейді.

Зерттеуге қатысушылардың кейбірі сексуалды азшылықтарға қатысты материалдарды азайып бара жатқанын және оны жағымды құбылыс деп есептейтіндіктерін айтты, себебі бар ақпараттың өзі әдептілікке жатпайтын, шеттететін мазмұнға ие.

«Қазақстандық БАҚ ЛГБТ туралы материалдарды аз береді, бірақ кейде соларды да бермей-ақ қойса ғой деп ойлайсың. Адамдардың не жазып отырғанын көріп, қараптан-қарап таң қаласың. ЛГБТ тақырыбы не жағымсыз, не бейтарап сипатта беріледі, бұл әсіресе қазақтілді БАҚ-дарына тән».

«Құқығыңыз бұзылған жағдайда қайда барасыз?» деген сұраққа, осы айтылған жауаптардың түйіні ретінде, ешкім БАҚ-на не құқыққорғау органдарына баратынын көрсетпепті. Бірінші орында халықаралық ұйымдар мен құқыққорғау ҰЕҰ тұр.

Сонымен қатар, сұралғандар мемлекеттік органдар, әсіресе құқыққорғау органдары кейін БАҚ-дарында жарық көретін, азшылықтарға қатысты дискриминациялық ниетті танытанын атап кетті.

БАҚ ҮНДЕСТІЛІГІ: ҮЕҰ, МЕМЛЕКЕТТІК ҚҰРЫЛЫМДАР, МАСС-МЕДИА ПІКІРІ

ҚҰҚЫҚҚОРҒАУШЫЛАР МЕН САЛАЛЫ ҮЕҰ ӨКІЛДЕРІНІҢ ПІКІРІ

Сауалнамаға үкіметтік емес сектордың атынан қатысушылардың үштен екі бөлігі (64%) БАҚ-дарының азшылықтарға байланысты ақпарат не коментарий сұрап өте сирек келетіндігін, олардың негізінен мемлекеттік ақпарат көздерінен алынған ақпаратты пайдаланып, барлық жақтың пікірін қамтитын, жан-жақты материал дайындаудан қашып, жаңалық түріндегі хабар таратуға тырысатындықтарын айтты. Зерттеуге қатысқандардың кейбірі ғана жекелеген журналистердің осы бағытта сараптамалық жұмыстар жасап, екі жаққа бірдей ақпараттық өнім жасайтынын көрсетті.

Үкіметтік емес сектор өкілдерінің барлығы бірдей масс-медиаға азшылықтар турады ақпаратты: статистиканы, фактілерді, осы мәселе бойынша халықаралық заңнаманы, сарапшының бағасын беруге дайын екендіктерін жеткізді. Себебі олар БАҚ-дарының қоғамдық пікірді қалыптастырудағы алатын орнының маңызын және олардың қандай да бір азшылықтарға қарсы жағымсыз бағыттағы қарым-қатынасты насихаттайтынын, құқықтық және адамгершілік нормаларына жатпайтын көзқарастарын таңатынын түсінеді. ҮЕҰ өкілдері масс-медиа азшылықтарға деген қатынасын дұрыс сын айта алатын, қоғамға қандай да бір ой-пікірді таңбай, керісінше, таңдауға ерік беретін түрде қалыптастыруы қажет дейді.

Сұралғандардың жартысынан астамы «БАҚ-дарында осы сипаттағы ақпарат жариялануы керек пе?» деген сұраққа «мұндай ақпарат жарық көрер алдында мұқият түрде сарапталып, талдануы керек, ал егер ақпарат қандай да бір даудың негізі бола алатыны байқалса, онда белгілі бір сөз, пікірлерден бас тартқан жөн» деген түрде жауап қайтарған.

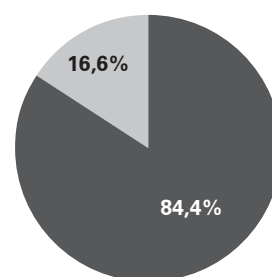
БАҚ өкілдері бұл сұраққа сыни тұрғыдан қарады, олардың 95%-ның пікірінше азшылықтар мәселесіне қатысты ақпараттың таңдаулылары ғана жарық көруі тиіс.

Масс-медияның мұндай тұжырым беруі, азшылықтарға қатысты тақырыптардың көпшіліктің көңіліне (мемлекеттік құрылымдар болсын, қоғам болсын) жақпай қалуы мүмкін екендігіне байланысты фактіні және материалдармен жұмыс кезінде өз-өзіне деген цензураның пайда болуын көрсетеді.

«Ақпаратты таңдап алу керек, заңды, этикалық нормаларды сақтау, ешкімді де рәжітпей, екі жаққа да бірдей сөз беру қажет».

«Мұндай жарияланымдарға азшылықтардың мүддесін ойлап, дау туғызбас үшін байыппен қарау керек. Бірақ үндемей де қалмай қажет, оларға мін тағып шға келу де артық».

БАҚ-дарында осы сипаттағы ақпарат жариялануы керек пе?

- ия, бірақ таңдалынып жариялануы қажет
- ия, бәрі де жарық көруі керек
- жоқ, жарық көрмей тиіс

«Жалған ақпаратқа, жел сөзге, ұзынқұлақтан жеткен әңгімеге құрылған жарияланымның жоқ жерден жажал шығарып, бұрмалап, қандай да бір мәселеге байланысты бұрыс көрініс туғызуы әбден мүмкін. БАҚ қоғамдық пікірді қалыптастыратындықтан, беріліп отырған ақпарат та осыны ескеруі тиіс».

«Өзіңнің пікіріңді және бәрін бірдей жаппай жаза беруге болмайды. Бұл туралы сауатты және әдепті түрде жазу керек. Материал шыққан соң, соның кесірінен өз-өзіне қол жұмсағандар да бар».

Сауалнама барысында азаматтық сектор өкілдері масс-медианың азшылықтарға теріс көзқараста болуы БАҚ меншігінің форматы мен түріне және азшылықтардың өздеріне де байланысты дейді. Мысалы, жағымсыз сипаттағы материалдардың дені діни азшылықтарға тиесілі болса, сексуалды азшылықтарға ондай жарияланымдардың ең аз бөлігі келеді. Бейтарап және жағымды сипатта таратылатын ақпарат ұлттық азшылықтарға тән, бұл мемлекеттің ұлтаралық достық саясатын насихаттауына сай болып отыр. Сонымен қатар, ұлттық азшылықтар туралы әдептен аспайтын материалдардың дайындалуына БАҚ-дарына арналып өткізілген оқу-білімдік шаралар: ұлтаралық қарым-қатынас туралы семинар, тренингтер де ықпал етуде.

Ал этикаға жатпайтын, шеттетушілік сипаттағы сөздер барлық үш топқа қатысты жарияланып жатады. Алайда мұндай жағдайда ең көп «таяқ жейтін» сексуалды азшылықтар болып тұр: оларға қатысты жақтырмаушылық пікір жиі байқалады.

Құқыққорғаушылардың көпшілігі азшылықтарға қатысты ксенофобия жағдайы БАҚ-дарының барлық түрлеріне тән, ол кейде арандатушылықпен үйлесіп жатады. Онлайн басылымдар мен баспасөз бетінде тақырып және лид түрінде беріліп, ә дегеннен-ақ оқырманды бір ізге салып қояды – «Шелек ұйғырлары: жер сендердікі, қозғалыс біздікі», «Екі ұйғыр бір қазақты неге өлтірді»...

«Егер 2010 жылдың қаңтарындағы материалдарды алып қарайтын болсақ, онда ірі газеттердің редакторларының трансгендерлерді өлтіру керек, ақымақтың жыныс мүшесін емес, басын емдеу қажет деген секілді сөздермен өте төзімсіз сипаттағы пікір білдіріп жатқанын көруге болады».

«Дискриминация сексуалды азшылықтарға қатысты алғанда айқын көрінеді. Мүмкін ол қорлау түрінде болмауы мүмкін, алайда оларға деген теріс көзқарас бар және ол дәстүр негізінде орныққан пікірден келіп шығып отыр».

Сұралғандардың бәрі БАҚ этикаға, дінге, этносқа, сексуалды ориентацияға қатысты біліктілікті көтеруді қажет етеді дегенді айтты. Құқық-қорғаушылар мен профилді ҰЕҰ өкілдерінің пікірінше, БАҚ бүгін-гі күні діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға қатысты төзімсіз және бір-жақты ақпарат беруде, мұндай құбылыс, әсіресе даулы оқиғалар кезінде ерекше байқалады: БАҚ «біржақтылыққа салынып», «арандатушылыққа барады», «ақпаратты» айналып өтеді (сұралғандардың 70%-ы).

ҰЕҰ өкілдері кездесу барысында журналистердің қандай да бір азшылыққа байланысты редакция саясатына тәуелді екенін, материалдың міндетті түрде белгілі бір қалыпта жарияланатынын не мүлде жарияланбайтынын мойындайтындықтарын айтты.

Сауалнамаға қатысқандардың басым бөлігі (95%) азшылықтардың мәселелері мен құқығын қозғауда цензура мен өз-өзіне деген цензураның түрлі дәрежеде бар екендігін көрсетті.

Меншік иелері, редакторлар және журналистердің өздері бұл тақырыпқа жазудан қашады, себебі олар аталған тақырыптарды «қауіпті» деп санайды, масс-медианың құқықтық тұрғыдан дайындығы әлсіз болса мемлекеттік органдар тарапынан болсын, сипатталған жайтқа қатысушылардың тарапынан болсын қарсы пікір мен арыз-шағымдарға кез болып қалуымыз мүмкін дейді. Кейбір журналистер діни және ұлттық азшылықтар тақырыбына ұлтаралық қақтығыс туғызды деп өз тарапына айтылған айыпты естімес үшін жазбайды. Енді біреулері сексуалды азшылықтар жайында хабар таратпайды, себебі өздерін де сол азшылық қатарына қосып жібере ме деп қорқады.

Цензураға қатысты сұрақ та, масс-медиа тарапынан зерттеуге қатысқандар ҰЕҰ өкілдерімен келісіп отыр, олардың 91%-ы классикалық мағынадағы цензура емес, редакторлар мен тілшілердің саналы түрде аталған тақырыптарды даулы жағдай туғызып алмайын деген ниетімен айналып өтетіндігіндегі өз-өзіне деген цензура бар деп көрсеткен. «Тіпті мұндай тақырыпқа жазған күнің өзінде, оны жақсы жағынан көрсетеді, яғни не бәрі жақсы, не жұмған ауыздарын ашпайды».

Кейбір басылымдардың журналистері ұлттық және діни азшылықтарға қатысты материалдардың мемлекеттік органдармен және республиканың арнайы қызметтерімен бақыланатындығын айтты. Сонымен қатар, кейбір тілшілердің ойынша, қазақтілді БАҚ ділдік себеппен сексуалды азшылықтарға қатысты мәселелерді көтеруден қашқақтайды.

«Цензураға Конституция тыйым салады. Алайда басшылықтың (бас редактор мен баспагер) цензурасы деген бар. Бұдан бөлек «жоғарыдан»

келетін, атқарушы билік өкілдерінен келетін цензура бар. Проблеманы шешудің орнына, кейбір редакторлар оны қазбаламай-ақ қойған жөн деп санайды. Яғни азшылықтар туралы алысқа бармай, кей-кейде хабар таратып тұруға болады».

«Қарапайым қазақстандық журналистика – сақ адам. Сонымен қатар, азшылықтардың құқығын қорғаймын деп жүріп, ол әріптестері алдында жексұрын болып кетуі мүмкін».

«Ұлттық қауіпсіздік органдары ұлттық және діни азшылықтардың мәселелерінің тым ушығып кетпеуі үшін жағдайды бақылап отырады. Тақырып үлкен сақтықпен қозғалады. Себебі БАҚ немесе журналист билік я басшылық тарапынан қысым көруі мүмкін».

«Олар бұл тақырыпқа жазғысы келмейді, өз-өзіне деген цензура осы жерде бой көрсетеді. Бұл жеткіліксіз дайындықтан ба, әлде мүмкін болатын салдардан ба – белгісіз. БАҚ өкілі іштей өз мойнына жауапкершілікті алуға дайын емес».

Сұралғандардың көпшілігі, азшылықтар (ең алдымен діни және сексуалды) жүелі түрде моральды қиындықтар мен құқықтарының бұзылуына кезігіп жатады дегенді айтты. Бұл: діни азшылықтарға қатысты алсақ – мемлекеттік органдар тарапынан алдын-ала көрсетілетін күдіктену мен теріс пиғылдың болуы, құқыққорғау органдары тарапынан негізсіз тексерістердің жиі жүргізіліп тұруы, қалаған дінге сену құқығын бұзатын, әділет органдарында тіркелу кезінде кездесетін қиындықтар; сексуалды азшылықтарға қатысты – қоғамның жақтыртпауы, төзімсіз ниетте болуы, сындарлы диалогтың болмауы, қорлау, жұмыстан шығарып жіберу, бопсалау, соққыға жығылу, медициналық мекемелерде анонимділіктің бұзылуы, медициналық мамандардың қабылдаудан бас тартуы.

МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАН ӨКІЛДЕРІНІҢ ПІКІРІ

Мемлекеттік орган өкілдерінің көпшілігі БАҚ-дарындағы діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға қатысты ақпараттардың жариялану сипатына байланысты сұраққа, Қазақстан масс-медиясы азшылықтарға қатысты сөз айтуда этика шеңберінен шықпайды және материалдар негізінен бейтарап сипатта болады деп жауап берді.

Ал БАҚ-дарының азшылықтарға қарсы дискриминациялық, ксенофобиялық ниеттегі жарияланымдары ең бірінші кезекте діни және сексуалды азшылықтармен байланысты. Бірақ, мемлекеттік органдардың өкілдерінің ойынша, мұндай жағдай тек бізде ғана емес, көршілес Ресей баспасөзіне, шетелдік БАҚ-дарына да тән.

Сұралғандардың басым көпшілігі БАҚ-дарындағы этникалық азшылықтарға қатысты ақпарат не бейтарап, не жағымды сипатта болады, ал бұл мемлекеттің азшылықтардың осы тобына деген ұстанымымен сәйкес келеді деп санайды. Мұндай жағдай мемлекеттік БАҚ-дарына тән, ал жекеменшік және оппозициялық масс-медианың көзқарасы мемлекеттік саясатпен әрдайым бір жерден шыға бермейді. Бұл әсіресе «БАҚ мүддесі үшін» пайдаланылатын даулы оқиға кезінде анық байқалады.

«Діни азшылықтарға қатысты мәселелерге БАҚ мемлекеттік органдар секілді сақтықпен қарайды, олар туралы жиі жазбауға тырысады. Кейде діни секталар туралы жарияланымдарда аса бір тілектестікті байқай қоймайсың».

«...ресейлік және шетелдік журналистер «көгілдір», «негрлер» секілді этикаға жатпайтын сөздерді қолданады, бұл жекелеген журналистің деңгейі, мәдениеті жайлы мәлімет береді».

«БАҚ, жалпы Қазақстан қоғамы секілді, азшылықтарға төзімділікпен қарайды және елде қандай да бір жағымсыз оқиғалардың болмауына барынша ат салысады».

«Қазақстандық БАҚ-дары діни топтарға, сексуалды азшылықтарға деген қоғамдық пікірді қалыптастыруда көбінесе насихаттаушы рөлінде болады».

Ақпаратқа қол жеткізу, әсіресе БАҚ-дарының сұранымдарына не мүлде назар аудармайтын, не сұраққа қатысы жоқ деуге келетін жауап беретін мемлекеттік органдардан ақпарат алу мәселесі қазақстандық журналистика үшін күйіп тұрған кезде, зерттеуге қатысқан мемлекеттік орган өкілдерінің бірі қалмай журналистердің олар өкілетті болып отырған құрылымдардан кез келген ақпаратты ала алатыны жайлы айтқаны, қарама-қайшылық сезімін туғызды.

Мемлекеттік орган өкілдері Қазақстан масс-медиасымен әріптестік қарым-қатынасқа баруға әрдайым дайын екендіктерін жеткізді, алайда, ресми сұранымдар мен жеке сұхбаттардан байқауға болатындай, журналистердің азшылықтар мәселесін көтерудегі біліктілігінің төмендігі кейде байқалып жатады деді.

Мемлекеттік құрылым өкілдері діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға қатысты мәселелер бойынша БАҚ-дарына ақпарат беру маңызды және ол қажет деп санайды. Алайда БАҚ, әсіресе аймақтық масс-медиа, ақпарат не комментарий алу үшін сирек хабараласады, олар сараптамалық ақпаратқа қол жеткізбей, тек қандай да бір шара туралы құлақтандыру берумен шектеледі.

Сауалнамаға қатысқандардың басым көпшілігі, азшылықтар жайлы хабар таратуда цензураның бар екендігін көрсетті. Мұндай цензура, әсіресе, этникалық топтарға қатысты мемлекеттік масс-медияның ақпарат беруінде байқалады. Сонымен қатар, қатысушылардың көпшілігі редакция мен журналистердің өз-өзіне деген цензурасының айтарлықтай проблема екенін атап өтті, яғни олар болашақта болуы мүмкін салдардан қорқып, аталған материалдарды жасаудан бас тартады. Бұл проблеманың тағы бір тұсы ретінде журналистердің азшылықтар жайлы объективті ақпарат беруіндегі кәсібилік деңгейінің төмендігі, заңнама мен этикалық нормаларды жете білмеушілік көрсетілді.

«Менің ойымша, әр топтың өзіндік абайлауды қажет ететін тұстары бар. Олар туралы ақпарат бергенде сақ болу қажет, әйтпесе сол топ өкілі ренжуі не оның құқығы бұзылуы мүмкін. Бұл, бірінші кезекте, сексуалды азшылықтарға қатысты мәселе».

«Біз елде не болып жатқанын білуіміз қажет. Иә, біз бәріміз діндік, ұлттық тұрғыдан алып қарағанда әртүрліміз, алайда бір-бірімізге сыйластықпен қарауымыз керек. Ал БАҚ бұған көмек көрсетуге міндетті».

«Бәрінің де шегі болса дұрыс. Діни не ұлттық азшылықтардың намысына тиетін материал жарық көрсе, ұлтаралық жанжал шығып кетуі мүмкін. Сондықтан, қандай да бір қауіпті дүниені БАҚ-дарына сеніп, тасыруға болмайды».

РЕДАКТОРЛАР МЕН ЖУРНАЛИСТЕРДІҢ ПІКІРІ

Журналистер мен редакторлар бірауыздан аталған азшылықтар туралы ақпарат беру сақтықты және сабырлылықты қажет етеді, себебі мұндай сипаттағы материалдар жауапты іс және оның соңы неге ұласары белгісіз деп жауап берді. Сонымен қатар, сауалнамаға қатысқандардың көпшілігі бұл салада шешілмеген мәселелердің бар екенін және оны адами, этикалық, құқықтық, әлеуметтік тұрғыдан қозғау керектігін айтты.

Мұндай тақырыптарды көтеру, жаңа жанжалдарға негіз болып, ескі «жараның» бетін ашатын дәрекілік пен әдепсіздікке жол бермеу үшін, журналистен этностарға, дінтануға, сексуалды азшылықтарға қатысты теориялық дайындықты қажет етеді.

Масс-медиа өкілдерінің жартысы дерлік (48%) азшылықтар мәселесі бойынша ақпарат алуға болатын құқыққорғаушылар мен салалы ҰЕҰ-ды білмейтіндіктерін мойындаған. Енді 40%-ы мұндай ұйымдарға материалмен жұмыс барысында, ақпарат алу мақсатында хабарласқанын көрсетті.

«Діни, ұлттық және сексуалды азшылықтар туралы материалдарды дайындау барысында негізгі ақпарат көзі кім?» деген сұраққа қатысушылардың 24%-нан астамы құқыққорғаушылар мен салалы ҮЕҰ-дарын көрсеткен, бұл жауап берілген нұсқалардың арасында екінші болып тұр. Бұдан шығатын қорытынды: азшылықтар мәселесі БАҚ тарапынан сұранысқа айтарлықтай ие емес және республикадағы ақпараттық кеңістікте аз көтеріледі.

Діни, ұлттық және сексуалды азшылықтар туралы материалдарды дайындау барысында негізгі ақпарат көзі кім?

Сұралғандардың 19%-ы діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға байланысты даулы мәселелер БАҚ тарапынан объективті түрде хабарланады деп жауап берді. Кейбір журналистер БАҚ даулы мәселені шешуге ат салысу керек, мұндай жағдайда үндемей қалу не ақпаратты жасыру жанжалдың одан әрі асқынуына әкеліп соғуы мүмкін дегенді айтты. Алайда көп жағдайда БАҚ тек сырттан бақылаушының рөліне енеді не биліктің ресми көзқарасын айтып, сонымен жылы жауып қояды.

Масс-медиа қызметкерлерінің 14 %-ы ғана аталған азшылықтарға қатысты мәселелер аймақтардағы және жалпы Қазақстандағы БАҚ-дарымен кәсіби тұрғыда көтеріледі деген ойда. Қалғандары бұл деңгейге «орташа» және «төмен» деген баға берген. Осыған байланысты сұралғандардың 80%-ы этикаға, дінге, ұлтқа, сексуалды ориентацияға қатысты мәселелер көтерілген тренингтерге қатысуға қызығушылықтарын білдірді.

«Аталған мәселелеге маманданған журналистер тобының болмауына байланысты БАҚ деңгейі төмен. Материалдар кездейсоқ сипатында, жүйесіз, ақпараттық негізге тікелей тәуелді».

«Жергілікті журналистер мұндай мәселелерді көтеруге қажетті деңгейге ие емес, олар көбінесе біржақтылыққа салынып, тұтанған дауды одан әрі қоздырып жібереді».

«...Кәсіби әдіс-тәсіл, білім жетпей жатады. Бұл тақырыпта ЖОО да жөні түзу білім бермейді. Бұл тақырыпқа жазатын журналисте тек практика емес, сондай-ақ, белгілі бір дәрежеде теория да болуы қажет».

Журналистер мен редакторлардың пікірінше, БАҚ ұлттық және діни азшылықтарға байланысты мемлекеттің көзқарасын ұстанып отыр, бұл тек мемлекеттік емес, жекеменшік БАҚ-дарына да тән. Аталған тақырыптарға қатысты ақпараттық кеңістікті түзуде мемлекеттік тапсырыс айтарлықтай ықпалға ие, ол мемлекеттің ұлттық бірлік және діни толеранттылық саясатымен үндес азшылықтар мәселесі бойынша жағымды сипат қалыптастырады.

БАҚ арасындағы мемлекеттік тапсырысты алушылардың артып келе жатқанын және азшылықтар мәселесін көтерудегі журналистердің сақтығын ескерсек, ақпараттық кеңістіктің кем дегенде бейтарап түрде қалыптасатынын болжауға болады.

БАҚ-НА ЖҮРГІЗІЛГЕН МОНИТОРИНГ: МЫСАЛДАР

БАҚ МОНИТОРИНГІ

(2010 жылдың наурыз-тамызы және 2010 жылдың қыркүйек-қарашасы)

Мониторинг талдау, сараптау, түрлі уақытта ақпарат беру сипатының қалай өзгергендігін анықтау үшін, Қазақстан аймақтарында 2 кезеңмен жүзеге асты. Этникалық, діни және сексуалды азшылықтар мәселесі бойынша айтарлықтай сандық және сапалық өзгерістер байқалмағанын айта кету керек. Жалпы мониторинг қорытындысы жоғарыда, зерттеуде көрсетілген сарапшылардың бағалауымен сәйкес келді.

Мониторинг нәтижесі бойынша этникалық, діни және сексуалды азшылықтар жайында ақпарат таратуда БАҚ-дарының даулы жағдайларға көп жолай бермейтіндігін көруге болады. Материалдардың көпшілігі не бейтарап, не жағымды сипатта. Діни азшылықтарға деген жағымсыз сипат ұлттық азшылықтарға қарағанда жарияланымдарда жиірек кездеседі. Сексуалды азшылықтар тақырыбы оқшау тұр. Бұл тақырып журналистердің көпшілігі үшін жабық күйде қалып отыр. Қазақстандық журналистер сексуалды азшылықтар жайында тым жағымсыз сипатта хабар береді. Ал басқа түрдегі жарияланымдар шетелдік басылымдардан аударылып басылған материалдар болды.

Төменде Қазақстан аймақтарында өткен мониторингтан жағдайға аз-кем сипат береді-ау деген үзінділер беріліп отыр.

Қарағанды

Жүргізілген зерттеу аясында 5 басылым талданды. Алынған ақпараттың бәрін сараптау әдісі арқылы келесілер анықталды: зерттелген басылымдардың бәрінде ұлттық, діни азшылықтар, өзге де діни бірлестіктер мәселелері көтеріліп отырған. Сексуалды азшылықтар тақырыбына байланысты жарияланым бірде-бір басылымда кездеспеді. Бұл тақырыпты журналистер айналып өтеді, не бейтарап сипаттағы жарияланымдар береді.

Ұлттық азшылықтар – 24 мақала.

Олардың біреуі жағымсыз сипатты – 1 материал.

Мысал. «Вечерняя Караганда» апталық газеті,
28 шілде 2010 жыл. № 30.

Айнұр Балакешованың мақаласы. «Тіл дауға әкеледі» жарияланымы Баянауылда болға жанжалға байланысты жарық көрген. Қарағандылық ғылыми-өндірістік институт директорының жүргізушісі демалыс үйінің асханасында бір топ жасөспіріммен төбелескен. Төбелеске себеп жүргізушінің жастардан *неміс тілінде* сөйлеуін доғарып, *қазақ тілінде* сөйлесін деп талап етуі болған.

Діни азшылықтар – 31 материал.

Жағымсыз сипатты материалдар саны – 5.

Мысал. «Авитрек» республикалық апталық газеті, 26 мамыр 2010 жыл. № 21.

Наталья Сейдаметова «Жалаңаш *Анастасия құрбаны*» мақаласында Қарағандыға «*Анастасия*» қозғалысы атты жаңа сектаның келгені жайында айтады. Мақала авторы азаматтарды сақ болуға, секта шырмауына түспеуге шақырып, дабыл қаққан. Жақын не таныс адамның секта ықпалына түскен-түспегенін анықтау үшін қажетті кеңестер береді.

Сексуалды азшылықтар – бейтарап сипаттағы 1 материал

2010 жылдың қыркүйек-қарашасында ұлттық, діни азшылықтар, өзге де діни бірлестіктер мәселелеріне «Индустриальная Караганда» басылымының журналистер ғана тоқталған (**18 мақала**). Жоғарыда көрсетілген өзге басылымдар аталған тақырыпқа қайта оралмаған.

Шымкент

Ұлттық азшылықтар. Екі мониторинг нәтижесі бойынша аймақтық газеттерде ұлттық азшылық тақырыбын қамтыған 46 материал жарық көрген. Мақалалар, негізінен, ұлттық-мәдени орталықтардың жұмысына, жекелеген ұлт өкілдеріне не отбасыларын арналған, бейтарап не жағымды сипатта жазылған. Мұндай сыңайдағы мақалаларды, әсіресе, мемлекеттік басылымдар, мемлекеттің ұлтаралық келісім саясатын насихаттап, жариялап отырған.

Діни азшылықтар. Мониторинг қамтығын кезеңде, газет бетінде бар-жоғы 7 мақала жарық көрген. Аталған топқа байланысты бұл жарияланымдардың 3-еуі жағымсыз сипаттағы ақпарат берген. Мәселенің көтерілуі субъективті, эмоционалды түрде, діни ұйымдар өкілдерінің пікірін ескерместен жүргізілген.

Сексуалды азшылықтар тақырыбына көрсетілген уақыт аралығында бірде-бір газет жарияланым арнамаған. Ал қазақтілді бір газеттің редакторы әңгіме барысында жобаның аймақтық үйлестірушісіне осы топтың өкілдерінің «быт-шытын шығаратынын» жеткізген. Бұл сексуалды азшылықтарға деген жағымсыз сипатты білдіреді.

Астана

Мониторинг жүргізу үшін орыстілді 4 басылым таңдалынып алынды: «Акмолинская правда», «Инфо-Цес», «Вечерняя Астана», «Целина».

Тақырып бойынша материалдар: ұлттық азшылықтар – 101; діни азшылықтар – 30; ЛГБТ-қауымдастық - 8

Ұлттық азшылықтарға қатысты жарияланымдардың көпшілігі қалалық «Инфо-Цес» апталығына тиесілі. Бір тақырып өзге тақырыптардан артығырақ кездесе қоймады, бірақ жарияланымдарда жиірек кездесетін тақырыпты атай өтсе болады. Ұлтаралық тақырып негізінен жағымды сипатта болады, мұндай материалдар, мысалы, Қазақстан халқының бірлігінің Күні немесе Славян жазуының Күні секілді мерекелерге орай жазылған.

Ұлттық азшылықтар тақырыбы діни бірлестіктер мен олардың ықпалы, экстремизм және діни мейрамдарды қамтиды. «Жалған діни» бірлестіктер тақырыбы негізінен басылымдарда жағымсыз сипатқа ие. Бұл бағыттағы материалдар саны – 6.

Ұлттық азшылықтар тақырыбына қатысты жарияланымдардың басым бөлігі қалалық «Инфо-Цес» апталығына тиесілі. Бір тақырыптардың басқаларға қарағанда көбірек қозғалуы байқала қоймады, алайда кейбірін бөле-жара атай кеткен дұрыс болар. Этникааралық тақырып негізінен жағымды сипатта қозғалады, мәселен, Қазақстан халықтарының достастығы Күні немесе Славян жазуы Күні секілді мерекелер жайлы ақпарат беріледі.

ЛГБТ-қауымдастық тақырыбына біршама жарияланымдар бар. Олардың бәрі «Инфо-Цес» апталығында жарияланған. Жарияланымдар сипаты негізінен бейтарап, екі материал жағымды түрде берілген, ал жағымсыз сипаттағы мақалалар жоқ. Материалдардың барлығы шетелдік болмыспен байланысты.

Қазақтілді БАҚ-дарына мониторинг жүргізуге облыстық «Арқа ажары» және астаналық «Астана ақшамы» апталығы алынды.

Ұлттық азшылықтар тақырыбы бойынша жарияланымдар саны – 7. Материалдардың бәрін жағымды және бейтарап сипатта деп бағалауға болады. Дін және діни азшылықтар тақырыбы бұл басылымдарда жиі көтерілмейді екен. Жарияланымдар саны – 6. Негізгі тақырып – діни мейрамдар, рухани бағыт, алдағы саммит. Материалдар бейтарап сипатқа ие.

Көрсетілген уақыт аралығында ЛГБТ-қауымдастыққа қатысты мақалалар аталған басылымдардан табылған жоқ.

Республикалық БАҚ-дарына жүргізілген мониторинг

Мониторинг барлық қазақтілді және орыстілді БАҚ түрлері – мерзімді баспасөз, онлайн, ТВ – бойынша жүрді.

Аймақтық масс-медиадан бір ерекшелігі республикалық орыстілді баспасөз зерттеу қамтыған азшылықтар бойынша тең дәрежедегі

материалдар берген. Осыған қарамастан, сексуалды азшылықтарға деген жағымсыз сипаттағы материалдар санының көптігі теңденциясы байқалады.

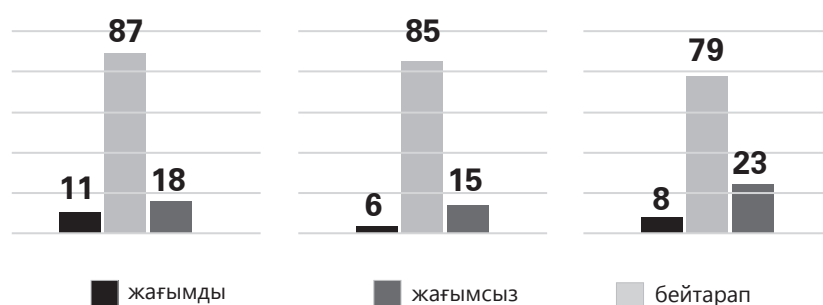
Қазақтілді баспасөзде жағымсыз сипаттағы материалдар саны айтарлықтай көп, ұлттық азшылықтар бойынша ол жалпы жарияланымдар санының шамамен үштен бір бөлігін қамтыса, діни азшылықтар бойынша бұл көрсеткіш 50%-ға тең, ал сексуалды азшылықтар жайлы жағымсыз сипаттағы жарияланымдар материалдардың жалпы санының жартысынан астам.

ОРЫСТІЛДІ БАҚ

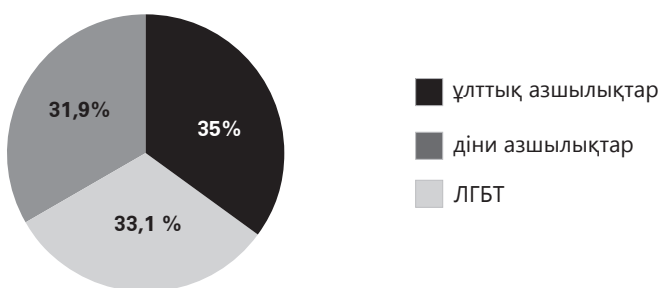
Азшылықтарға қатысты БАҚ үндестілігі

Мониторинг қамтыған уақыт аралығында жарық көрген материалдар саны *.

Ұлттық азшылықтар - 116 Діни азшылықтар - 106 Сексуалды азшылықтар - 110

БАҚ-дарындағы материалдар саны

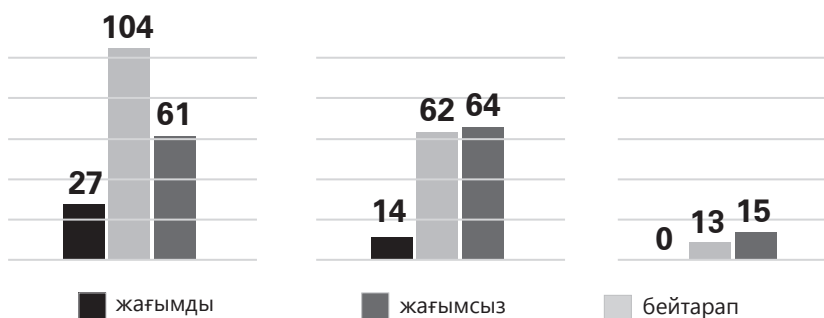
* Веб-ресурстарда көшірмесі бар материалдар да статистикаға енгізіліп отыр

ҚАЗАҚТІЛДІ БАҚ

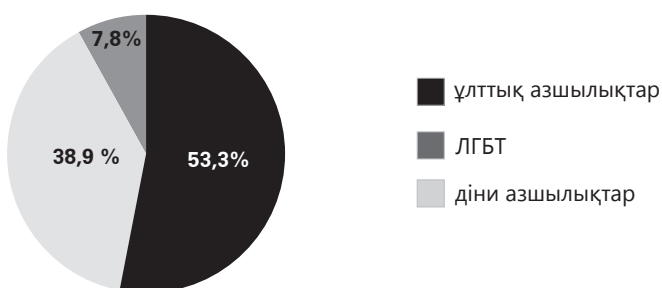
Азшылықтарға қатысты БАҚ үндестілігі

Мониторинг қамтыған уақыт аралығында жарық көрген материалдар саны

Ұлттық азшылықтар - 192 Діни азшылықтар - 140 Сексуалды азшылықтар - 28

БАҚ-дарындағы материалдар саны

Сарапшылар этика нормалары және азшылықтарға қатысты құқық бұзылды деп бағалаған, республикалық БАҚ-да жүргізілген мониторингтан цитаталар

ҰЛТТЫҚ АЗШЫЛЫҚТАР	
Басылым, жарық көрген айы-күні	Тақырыбы, материалдан цитата, сілтеме
«Рика-ТВ» телеарнасы 22.06.2010	Батыс ІІД қызметкерлері Тәжікстаннан келе жатқан кезекті есірткі тасымалдаушысын көлікте ұстады Бұл жолғы тасымалдаушы әйел екен. Оның жүгінен полицейлер есірткінің ірі партиясын тапты. 1973 жылы туылған күдікті жолаушыны Атырау облыстық арнайы бөлім қызметкерлері ұстаған. Ол «Худжан-Саратов» пойызында кетіп бара жатқан екен. Канибадам тәжік қаласының тумасы Ресей астанасына бетке алыпты... http://rikatv.kz/modules.php?name=News&file=article&sid=5833
The News Қазақстан-дық жаңалықтар агрегаторы 27.10.2010	Қазақстанда орыс саясаткерді жұмыртқамен атқылады «Желтоқсан-86» басшысы Гүлбаһрам Жүнісованың агенттікке айтып бергеніндей, осылайша ұлтшылдар Козловтың 2012 жылы Қазақстан президенті сайлауына қатысамын деген жоспарына жауап қайтарған. Олардың ойынша, Козловтың мұндай қадамға баруға құқығы жоқ, себебі оның ұлты – орыс. http://thenews.kz/2010/10/27/584951.html
«Қазақстан-заман» газеті 15.07.2010	Өскеменнің орыс жікшілдері тағы да өреки бастады Оқып отырсаңыз, тіптен масқара! Бұл «ұлтжанды» топтар Шығыс Қазақстанда орыстардың және орыстілді ұлттардың күн көруі қиындап, қыспақ пен қудалауға алынып жатыр деп байбалам салған. Олардың айтуынша, билік басында қызмет атқарған орыс ұлттылар жұмыстарынан қуылуда, орыстарға мемлекеттік тіл — қазақ тілі күштеп оқытылуда және бұл халықтың салт-дәстүрлерін сақтауға жете мән берілмеуде.

	... Басқа жерді білмейміз, дәл Шығыс Қазақстанда орыс халқы мен орыстілді ұлттардың қыспаққа алынып отырғанын еш уақытта көргеміз жоқ... супермаркеттер мен ірі сауда кешендерінің көпшілігі орыстар мен орыстілді ұлттардың иелігінде... Іштеріндегі маскүнемдер, арамтамақтар, қылмыстық топтарға жататындар болмаса, бас-басында бірді қойып екіден, үштен пәтерлері бар. http://kazakzaman.kz/kz/newsDetail_getNewsById.action?archiveDate=%3FarchiveDate&newsId=52935&columnistId=0
«Жас Алаш» газеті, 08.07.2010	Айқайшыл ұйым, астам пікір ел арасында жік салуды көздейді Өскеменнің қақ ортасында тұрған Лениннің ескерткіші алынып, орнына Абайдың ескерткіші орнатылғаны да орыстар мен орыстілділердің көңіліне жақпапты. Олардың бұл қылығын қалай түсінуіміз керек? «Асыңды ішейін...» дегендері ме? Әлде Абайды мойындамағандары ма? Ондай болса олардың Абайды мойындамағаны – қазақты мойындамағаны емес пе?... Айдың-күннің аманында мұндай бүлік шығарып жүргендерді Қазақстан билігі жауапсыз қалдырмауға тиіс... Салмақты, салиқалы жауап. Орыс ағайындар ендігәрі Абай мен қазаққа тіл тигізуге сескенетіндей жауап. Тәуелсіздігімізді мойындататындай жауап. http://zhasalash.kz/sayasat/2259.html
«Абай.кз» ақпараттық порталы 09.08.2010	Орыстар кетіп жатыр. Жолдары болсын! Сонымен орыстар көшіп жатыр. Ол көшті орыс ұлтшылдары да, орысқа жағайымсып отыратын қазақстандық билікте тоқтатуға шарасыз. Сондықтан тек «ұлы көш» іркілмесін деп қана тілейік. http://abai.kz/content/deuren-kuat-orystar-ketip-zhatyr-zholdary-bolsyn

Сарапшы пікірі:

Жоғарыда келтірілген тақырыптардың арасындағы «Батыс ІІД қызметкерлері Тәжікстаннан келе жатқан кезекті есірткі тасымалдаушысын көлікте ұстады» деген тақырыпты этникалық азшылыққа (олардың мәселелеріне, проблемаларына) қатысы бар деп айту қиын болар. Екінші жағынан тура осы сипаттағы материалдарды БАҚ-дарында жиі кездестіруге болады, олар қылмыс жаңалықтарында жиі байқалады және дәл осындай жарияланымдар белгілі бір этникалық топқа деген жағымсыз көзқарас қалыптастыруға үлес қосады. Бір қарағанда, мұндай жарияланым елеусіз болып көрінуі мүмкін, алайда ол туғызатын іс-әрекеттерді жете бағаламауға болмайды. Оларға ешкім назар аудармауы мүмкін, алайда қоғамдағы ұлттық топтың жағымсыз бейнесін қалыптастыруда осындай жарияланымдар белгілі бір рөл ойнайды. Қылмысқа нақты бір этникалық топ емес, кез келген ұлт өкілі баруы мүмкін. Сондықтан, заңға қарсы қадам жасады деп күдікті болған адамның ұлтын бөле-жара атауға болмайды. Заң тұрғысынан алып қарасаңыз да, мұндай сипаттағы сөздер күдікті ретінде ұсталған адамның кінәсіздігі принципіне нұқсан келтіреді. «Адам сот дәлелдемейінше қылмыскер болып табылмайды».

Ұлттық/этникалық тақырыпқа жазып жүрген өзге авторлардың басты проблемасы ұлттық азшылықтарға қарсы шеттету сипатындағы сөздер айту болып табылады. Жоғарыда келтірілген материалдардың көпшілігі де осы қатарда.

Виктория Тюленева, Қазақстандық адам құқығы және заңдылықты сақтау жөніндегі халықаралық бюроның Құқыққорғау орталығының жетекшісі

ДІНИ АЗШЫЛЫҚТАР

Басылым, жарық көрген айы- күні	Тақырыбы, материалдан цитата, сілтеме
«Актобе таймс» газеті 24.06.2010	Мектеп формасының орнын хиджаб баса ма? ...Талқылауға саяси партиялар жетекшілері, атқарушы және құқыққорғау органдарының жетекшілері мен діни бірлестіктер қатысты. Қатысушылар облысымызда дәстүрлі емес діни ұйымдардың таралуына байланысты алаңдаушылығын білдірді. Облыстық орталық «Нұр ғасыр» мешітінің бас имамы Бауыржан Есмахан секталардың осылайша етек жаюының себептерінің бірін айтып өтті... http://aktobetimes.kz/content/view/1108/140/
Азаттық радиосы 25.03.2010	Қазақстанның ЕҚЫҰ-ға төрағалық етуінен діни азшылықтардың жағдайы жақсара қойған жоқ ....Қарағанды сотының шешімімен сайентологтар шіркеуі жабылды. Құқыққорғаушылар мен шіркеу өкілдерінің айтуынша, айтылған айыптауларда еш негіз болмаған. Сот үкім шығарарда басшылыққа алған сараптама шындыққа сәйкеспейді дейді сайентология шіркеуінің қоғаммен байланыс маманы Еділ Елібаев. - Түсініксіз сараптама, түсініксіз сарапшы мамандар. Пункттің бірінде шіркеу халыққа немесе мемлекеттік және ұлттық қауіпсіздікке қауіп төндіруде деп көрсетілген. Бірақ, кішкентай болсын дәлел келтірген жоқ. Куәгерлер де болмады. Ал біздің айтқан уәждерімізге ешкім құлақ асқан жоқ, - дейді Еділ Елібаев Азаттық радиосына. ...Атырау облысында иегова қауымы жеті жыл бойы тіркеуден өте алмай жүр. Қауымға заңсыз жиналыс өткізді деген желеумен бірнеше рет айыппұл салынған болатын. Тек 2009 жылы ғана иеговашылар көптен күткен тіркеуіне қол жеткізді... ...- Жергілікті билік кришнаиттерге қарсы кампания бастап кетті. Баспасөз бен телеарналар бұл ұйымның заңнан тыс әрекет жасап жүргендігін көрсетіп жатыр. Автобусқа отырғызып жергілікті тұрғындарды алып келеді, олар кришнаиттерге қарсы бұл жерден кетіңдер деген сыңайдағы митингке ұқсас жиындар өткізіп, айқайлап жүреді, - дейді Андрей Гришин...

Азаттық радиосы 25.03.2010	...- Жерді өмір сүру мүмкін емес не қу даладан, не бұрынғы қоқыс орындарынан ұсынды. Кришнаиттер мұндай «сыйлықтан» бас тартты. Қазақстан ЕҚЫҰ-ға төраға болуы мұң екен, шарушылық-діни дау басылды да қалды, - дейді құқыққорғаушы. http://rus.azattyq.org/content/religion_minority_pressure/1993096.html
The News Қазақстан-дық жаңалықтар агрегаторы 26.08.2010	ҚАЗАҚСТАН – Журналистерді жұмыс үстінде ұстауда Алматыда бүгін тіркелмеген «Сенім.Білім. Өмір» діни ұйымының жетекшісі Исматулла Мақсұмға қарсы өткізілген сот процесіне келген бір топ тілшілер ұсталды. Себебін түсіндірмей, оларды ұстап, Алматы ішкі істер басқармасына алып келді. Ол жерде журналистерден түсініктеме талап етіп, саусақ белгілерін алған, бұдан кейін, тілшілердің өздерінің айтуынша, полицейлер олардың жеке заттарын қарап, суретке түсіріп алған. «Алаш айнасы», «Үш қиян», «Дорожный патруль», «Орда. Kz» және «Азаттық» радиосының журналистері ол жерде шамамен екі жарым сағат отырыпты. Оларды босатқан кезде, сот отырысы аяқталған еді... http://thenews.kz/2010/08/26/503004.html
«Акмолинская правда» облыстық қоғамдық-саяси газеті 01.04.2010	Иегова куәгерлері дегеніміз кімдер? ... Олар Иегова куәгерлерінен басқа кез келген дін «таза кокаин» дегенді айтады. Православ христиандар олар үшін Құдайын сатқандар және өтірікшілер, ал олардың салттары «көне жалған діндерден» бастау алады. Иеговошылардың журналдарында, «христиан әлемі және өзге де жалған діндер толығымен жойылады» деген сөздер жүреді. «Бұл – Иегованың жалған ұстаздарға шығарған әділ үкімі. Және бұл үкім орындалады.» ...Әлемді жек көруді наисхаттау және «бәрін сүйетін Иегова шараларын» уағыздау адамды қарама-қайшылыққа әкеледі, ал бұл психикалық аурудың басы... http://akmolinka.narod.ru/n034_01_04/delo.htm

«Үш қиян» республикалық газеті, 03.06.2010	Жолдан қосылған «Жолдыбайшылар» кімдер? Ғылыми еңбектерде «Әл-Қаида», «Талибан», «Өзбекстан ислам қозғалысы», «Орталық Азия моджахедтер жамағаты», «Хизб-ут Тахрир», «Таблиғи жамағат» сияқты лаңкестік ұйымдардың идеологиялық платформасы салафизм болғаны толық дәлелденген. http://ushkiyan.kz/?p=2609
«Абай.кз» ақпараттық порталы, 04.06.2010	Осылай «тану» керек пе еді?! Қазіргі күні елімізде ислам атын жамылған «салафилердің», олардың шектен шыққан бөліктері –«тәкфиршілер» мен «жихадшылар» сияқты топтар мен момақан болып көрінгенімен жастарды шетелдерге апарып, оқытып, санасын улап жатқан «таблиғи жамағат» өкілдері туралы, «халифат құрамыз» деп бүлік салып жүрген «хизб ут-тахрир» туралы бір ауыз сөз жоқ. www.abai.kz/content/dintanu-negizderin-osylai-tanu-kerek-pe-edi
«Әли-Бекен» мешітінің сайты, 29.03.2010	Салафилердің сипаты Бұл ағым «Хизб-ут-Тахрир» діни-саяси ұйымы сияқты көнеден сыр шертетін тарихымызды, ұлттық салт-дәстүрлерімізді жоққа санап еліміздің киелі орындарын тып-типыл етіп, жермен-жексен етуді көздейді. http://islam.com.kz/blog/salafilerdi_sipaty/2010-03-29-101
The News Қазақстан-дық жаңалықтар агрегаторы, 03.03.2010	Мәжіліс депутаты Бекболат Тілеухан: жатжұрттық діни миссионерлер еліміздегі жас ұрпақтың санасын улап жатыр! Пиғылы бөтен жатжұрттық діни миссионерлер барған сайын еліміздегі жас ұрпақтың санасын улай түсуде. Олар тіпті қазір өз саясатын мектеп оқулықтары арқылы жүргізуге көшкен. Осы мәселеге орай, Мәжіліс депутаты Бекболат Тілеухан тиісті ведомстволарға сауал жолдады. http://thenews.kz/2010/03/03/274760.html

Сарапшы пікірі:

1 цитата

Google іздеу жүйесі «<http://aktobetimes.kz/content/view/1108/140/> - did not match any documents» деп тұр, сондықтан мақалада нақты қай «дәстүрлі емес діни ұйымдар» және «секталар» туралы әңгіме болып отырғандығын анықтау мүмкін емес.

ҚР заңнамасында «дәстүрлі емес діни ұйымдар» немесе «секталар» деген түсініктер жоқ. Алайда мұндай терминдерді БАҚ, өздерін «дәстүрлі дін» (ҚМДБ жүйесіндегі сүннеттік ислам, орыс православ шіркеуі, иудаизм) өкілдеріне жатқызатын дін қызметкерлері және ресми тұлғалар жиі қолданады және ол жағымсыз сипатта, қауіпті, қатер әкелетін, күресу керек дүние ретінде келеді.

ҚР Конституциясы ар мен дін еркіндігіне, ұстанған тұжырымынан тәуелсіз түрде заң алдында бәрінің тең екендігіне кепілдік береді және қандай негіз болмасын дискриминацияға тыйым салады (4,5,14,19,22,39 баптар).

«Діни сенім бостандығы және діни бірлестіктер туралы» ҚР заңы азаматтар мен діни бірлестіктердің заң алдында тең екенін кепілдік береді және қандай да бір дінге жататындығына қарамастан құқықты тікелей не жанама түрде шектеуге немесе осыған байланысты жек көрушілік, жаулық пиғыл туғызуға, болмаса қандай да бір діннің ерушісін қорлауға тыйым салады.

2 цитата

«Азаттық» радиосындағы мақала Forum18.org сайтындағы ағылшын тіліндегі мақаланың қысқартылған аудармасы. Мақалада кейбір діни бірлестіктерге қарсы діни сенім бостандығының бұзылуы сөз болады.

Алайда аударма кезінде қателер жіберілген, иеговшылар «Иегова куәгерлері», «саентологтар шіркеуі» «Саентология шіркеуі», кришнаиттер «Кришнаны тану қоғамы» немесе «Вайшнавар» болып кеткен. Атаудың бұрмаланғаны әдетте діндар адамның көңіліне қаяу түсіреді. Егер мақала жазу барысында анықтамалық әдебиет қолданса немесе маманнан кеңес алса, бұдан шығар жол бар.

3 цитата

Ұсынылып отырған үзінді биліктің журналист жұмысына кедергі келтіріп, заңды белден басқаны сипатталады. Ісі сотта қаралуы тиіс азамат Исмадулла Мақсұм, тіркелмеген «Сенім. Білім. Өмір» діни ұйымының жетекшісі деп аталды. Айып туралы сөз қозғамай, мақала авторы азаматтың қандай діни бағытта екендігіне назар аударады және оның

тіркелмеген екенн атап өтеді. Соңғы сөз шындыққа сай емес, «Сенім. Білім. Өмір» қоғамдық бірлестік болып табылады және қоғамдық қор деген заңды мәртебесі бар. Нақты емес, бұрмаланған, жағымсыз әсер тудыратын ақпаратты берудің кең тараған түрі.

4 цитата

Аталған мәтін бойынша авторға белгісіз себеппен ҚР әділет министрлігінде тіркелген және республикалық Орталығы бар «Иегова Куәгерлерінің» ұнамайтынын байқауға болады. Алайда, газет арқылы тараған, діни сенімге негізделген автордың жеке пікірі заңда бойынша «араздық тудыру» және «артықшылықты насихаттау» айыптарымен қарастырылады.

5, 6, 7 цитаталар

Ғылым тек материалды ақиқатты түсіндіреді, оның өзінде ол бәрін бірдей қамти алмайды... Ал идеологияға келсек, шын мәніндегі «ақиқат ғылым» маркстік-лениндік идеология болатын... Әлемді танып-білу философиясының бір бөлігі ретінде теология да әртүрлі. Қанша теолог болса, сонша теология бар. Адамзат мәдениеті діннен бастау алған, алайда қазір атеистер мұнымен келіспей жүр. Бүгінгі күні әлемде діни сенім (не оның жоқтығы) адам құқығының ажырамас бөлігі, «жаман» не «жақсы» діндер болмайды дегенмен келіседі. «Кінәліні» табуға жасалған әрбір қадамның еш мағынасы жоқ.

8 цитата

Миссионерлік қызмет дін еркіндігінің ажырамас бөлігі және ол «Діни сенім бостандығы және діни бірлестіктер туралы» ҚР заңының 1-1 және 4-1баптарымен кепілдендірілген. Миссионерлік қызметті шектеуге шақыру ҚР Конституциясының 39 бабы тыйым салатын ар еркіндігін шектеу болып табылады.

Нинель Фокина,

Алматы Хельсинки комитетінің төрайымы

ЛГБТ	
Басылым, жарық көрген айы-күні	Тақырыбы, материалдан цитата, сілтеме
Азаттық радиосы 22.09.2010	Депутат Тілеухан инцест және басқа да азғындау түрлерін «біздің қоғам» имиджінен алып тастады ...Бұрынырақта, ол «Келін», «Кайрат – чемпион. Девственник №1», «Ирония любви» фильмдерін сын астына алған болатын. Оның сөзіне қарағанда, аталған фильмдер «жүрісі жеңіл келіндер, лебиянкалар мен қызтекелер» тұратын Қазақстан образын жасайды... <i>http://rus.azattyq.org/content/bekbolat_tleukhan_criticizes_tv_show/2165364.html</i>
«Жас Қазақ үні» газеті 29.10.2010	ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СЕКСУАЛДЫ революция ...Кеңес одағы кезінде Батыстың шіріген, зиянды ықпалы делініп келген дүниенің бәрі бүгін біздің «жетістігіміз». Тек гей-парадтар өткізілмейді, жезөкшелер үйі ашық түрде ашылмайды және біржынысты неке ресми түрде қиылмайды демесеңіз... ...Бұл еуропалық отбасылық институттың құлдырауын көрмеу деген сөз: дәстүрлі емес ориентация өкілдерінің қарқынмен өсуі, ресми түрде ашылған жезөкшелер үйі және біржынысты неке, педофилия, порноиндустрияның дамуы және т.б. ... <i>http://jasqazaquni.kz/?p=4234</i>
«Взгляд», іскери газеті №37 (173) 21.10.2010	Боливар үшеуге шыдас бере ме? Бірпартиялы парламент – біржынысты неке секілді азғындау түрі «Нұр Отан» партиясымен тағы да жарты ғасыр өмір сүреміз бе, әлде халықтың мүддесіне қызмет ететін «жаңа ойыншылар» пайда бола ма? Шын мәнін де күрес жүре ме әлде сайлау қорытындысы белгілі, ал партиялық организациялар керемет қарқынды жұмыс сиқын жасай ма? <i>Продублировано: http://www.respublika-kz.info/news/politics/11274/</i>

Газета «Экспресс-К», № 186 (17058) 08.10.2010	Педерасттар – қыздардың ең жақсы достары Журналист және пиаршы Жанна Прашкевичі (суретте) сексуалды азшылықтарға жатады, порножұлдыз карьерасын жасамақ деп айыптады... <i>...Сізге кім шабыт береді?</i> – Бұған біржақты жауап беру қиын. Шабыт көзі тек жақын адам емес, жұмыс та бола алады... Дәстүрлі емес сексуалды ориентациядағы достарыма да мен көп өлең арнадым... <i>www.express-k.kz/show_article.php?art_id=44312</i>
nomad.su интернет- порталы 12.11.2010	Желтоқ және сан ...Сонда оппозиция Н. Назарбаевқа қарсы адамдардың бәрін қолдайды ғой? Мәселен, ертең педофилдер мен гомосексуалистер билікке қарсылық білдіріп, көшеге шықса, оппозиция сонда оларды да қолдай ма? Үзінділер «Жас қазақ» газетінің 2010 жылы 5 қарашада шыққан № 43 (303) нөмірінен алынды <i>Ақпарат көзі: : www.better.kz http://www.nomad.su/?a=3-201011120022 Көшірме жасалған: http://thenews.kz/2010/11/12/607119.html</i>
«Жас Казак ұны» газеті № 41-42 01.11.2010	Қазақстандағы сексуалды революция. Европалық махаббат сабақтары: қызтекелер мен лесбиянкалардан үйренеміз ...Бұл еуропалық отбасылық институттың құлдырауын көрмеу деген сөз: дәстүрлі емес ориентация өкілдерінің қарқынмен өсуі, ресми түрде ашылған жезөкшелер үйі және біржынысты неке, педофилия, порноиндустрияның дамуы және т.б. ... ... Батыста бұған сексуалды революция қосылды, жеке тұлға еркіндігі деген желеумен отбасылық институты құлап тынды: қызтекелер мен лесбиянкалар ұрпақ жалғастыра алмайды, оларға бала қажет емес. <i>Көшіріліп басылған: http://www.altyn-orda.kz/kazpressreview/seksualnaya-revolyuciya-v-kazaxstane-i-evropejskie-uroki-lyubvi-uchitsya-u-geev-i-lesbianok/</i>

«Алаш айнасы» республикалық газеті, №141 (367) 19.08.2010	Жеңгелер міндетін ұмытқалы қыздарымыз қартайып барады Оның үстіне, бүгінгідей жаһандану дәуірінде үй болып, отау тігу, бала сүю секілді заңдылықтар керісінше насихатталып, батыстық анайы, біржыныстылық халық арасында кең етек жайып барады. Бір кездері Алматыда ұйымдастырылмақ болған гей-парад соның бір айғағы. <i>http://alashainasy.kz/society/9418/</i>
«Жетісу» облыстық газеті, 27.03.10	Намыс Ар мен Ұят тірегі Ата-ана мойнындағы аса жауапкершілікті сезінбеуден қыздарымыз жартылай жалаңаштанды. Ұлымыз қызтеке, қызымыз еркекшораға айналды. <i>http://zhety-su-smi.kz/index.php?name=News&op=printpage&sid=439</i>
«Заң» газеті, 16.06.2010	Кәрі құрлық құрдымға құлап барады Хиджабқа қарсы күрес басталған Францияда бүгінгі күні гомосексуализм кеңінен таралған. Парижде әрбір төртінші еркек – қызтеке... <i>http://zan.zanmedia.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=890:2010-06-16-05-29-33&catid=83:1&Itemid=17</i>

Сарапшы пікірі:

«Педерасттар – қыздардың ең жақсы достары». «Педераст» сөзін автор өзінің түсініксіз ойын жүзеге асыру үшін қойған секілді, себебі материалда мақала кейіпкері ЛГБТ өкілдері туралы бір ауыз ғана сөз айтып кетті: «Дәстүрлі емес сексуалды ориентациядағы достарыма да мен көп өлең арнадым...» Осы сөйлем журналисті осындай әдептен тыс жолмен мақалаға оқырман тарту үшін «шабыттандырса» керек.

Жалпы материалдар тексерілмеген фактілерге, жалған сараптамалық ойларға, болжамдарға толы. Оған мысал, 2010 жылы 19 тамызда жарық көрген «Алаш айнасы» газетінің 141 (367) нөмірі. «Жеңгелер міндетін ұмытқалы қыздарымыз қартайып барады»...«Оның үстіне, бүгінгідей жаһандану дәуірінде үй болып, отау тігу, бала сүю секілді заңдылықтар

керісінше насихатталып, батыстық анайы, біржыныстылық халық арасында кең етек жайып барады. Бір кездері Алматыда ұйымдастырылмақ болған гей-парад соның бір айғағы»... Бірде-бір бастамашыл топ не ұйым Алматыда аталған шараны өткіземіз деп ресми мәлімдеме жасаған емес. Газет редакциясына ақпаратты оқырманға ұсынар алдында тексеріп алған дұрыс болар деп ақыл айтқымыз келеді.

*Валентина Рагоза,
«Амулет» қоғамдық бірлестігінің директоры*

ҰСЫНЫСТАР

МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАРҒА

- Масс-медиа мен тұрмыста азшылықтар құқығының бұзылуы мен оларға деген дискриминациялық қарым-қатынасқа мониторинг бойынша қоғамдық комиссия құру. Жұмысқа республикалық және аймақтық деңгейдегі қызығушылық танытқан жақтарды тарту
- Азшылықтардың құқығының сақталуы мен оларға деген ақпараттық кеңістіктің үндестілігін талқылау мақсатында тұрақты түрде жұмыс істейтін диалогтық алаң құру. Талқылауға парламент депутаттарын, масс-медианы, үкіметтік емес ұйым өкілдерін тарту
- Журналистиканы оқытатын ЖОО-дарының бағдарламаларына қазақ және орыс тілдерінде, азшылықтардың құқығын қорғау және олардың мәселелерін БАҚ-дарында толерантты түрде көтеру бойынша арнайы курстар енгізуге бастамашы болу
- БАҚ-дарындағы мемлекеттік тапсырыс шеңберінде азшылықтар мәселесіне байланысты байқаудың мақсатын айқындау
- Азшылықтардың масс-медианың жалпы ақпарат беру сипатының құрылуына қалай әсер ететіндігін білу мақсатында, мемлекеттік қазақтілді және орыстілді БАҚ-дағы азшылықтар мәселесі көтерілген жарияланымдарға мониторинг жүргізіп, оларды сараптап отыру.

ҮКІМЕТТІК ЕМЕС ҰЙЫМДАРҒА

- Бұқаралық ақпарат құралдарымен жұмысты жандандыру. Масс-медианы азшылықтарға деген толерантты қарым-қатынастың стратегиялық маңызын түсінуге арналған бастамалар мен шаралар жайында құлағдар етіп отыру
- Әр топқа байланысты масс-медиаға арналған терминологиялық жетекшілік құрал жасау
- Масс-медиа арасында азшылықтардың құқығын қорғау мәселелері бойынша қолданбалы сипаттағы оқыту әдебиетін тарату
- Түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып масс-медианың кәсіби деңгейін арттыру

- Қоғамның ақпараттық деңгейін арттыру мақсатында азшылықтар мәселесінің БАҚ-да көтерілуіне мониторинг жүргізіп, сараптама жасау
- Интернет мүмкіндіктерін, блогтарды, форумдарды, әлеуметтік желілерді азшылықтар мәселесі бойынша сараптамалық баға беру және оларға деген толерантты қарым-қатынас орнату мақсатында белсенді түрде пайдалану
- Мүдделі топтардың, ҰЕҰ, БАҚ, азшылық өкілдері, мемлекеттік органдардың басын біріктіріп, азшылықтар мәселесін талқылауға арналған «дөңгелек үстелдер», «конференциялар», «семинарлар» өткізу.

БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНА

- Азшылықтар жайында ақпарат берудің қиындығын ескере отырып, материалмен жұмыс барысында азшылықтардың тарихи, ділдік ерекшеліктерін естен шығармай, сарапшылардан, арнайы мамандандырылған жандардан көмек сұрау
- Материалмен жұмыс барысында азшылықтардың салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын және басқа да ерекшеліктерін білу және сыйлау
- Жарияланымды қоғамның қалай қарсы аларына болжам жасау, жаңа даулы жағдайлар туғызбау, ескі жанжалдарды қозғамау, қоздырмау
- Азшылықтар мәселесіне байланысты материалдармен жұмыс барысында тек заңды ғана емес, кәсіби этика ережелерін де басшылыққа алу

ҚОСЫМША

ЗЕРТТЕУДІҢ СҰХБАТТАҒЫ ӨЗЕКТІ ДЕГЕН СҰРАҚТАР БОЙЫНША ГРАФИКАЛЫҚ ТАЛДАУЫ

1 Діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға деген БАҚ-дарының ақпарат берудегі сипатын Сіз қалай бағалар едіңіз?

Жауаптар	ДАӨ*	ҰАӨ**	ЛГБТ***	ҮЕҰ	МЕМОРАНДАР	БАҚ	Барлығы
жағымды	1	7	-	-	3	6	17
бейтарап	3	5	3	9	8	19	47
жағымсыз	5	1	2	4	3	6	21
басқа		1		1	-	-	2
Барлық жауаптар	9	14	5	14	14	31	87

* ДАӨ – діни азшылық өкілдері

** ҰАӨ – ұлттық азшылық өкілдері

***ЛГБТ – лесбиянкалар, гейлер, бисексуалдар, трансгендерлер

2 Зерттеуде көрсетілген азшылықтар жайында қандай жағдайда БАҚ жиі ақпарат береді?

Жауаптар	ДАӨ	ҰАӨ	ЛГБТ	ҮЕҰ	МЕМОРАНДАР	БАҚ	Барлығы
діни/ұлттық мерекелерде	4	9	2	5	8	12	40
білім	-	1	-	1	-	3	5
қоғамдық не мемлекеттік шараларда	1	6	1	2	5	10	25
дау-жанжалдар/ проблемалар	6	6	4	8	4	16	44
қылмыстық жағдай	3	5	3	6	3	9	29
басқа	-	-	1	1	1	1	4
Барлық жауаптар	14	27	11	23	21	51	147

3 Діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға байланысты даулы жағдайға БАҚ қандай ықпал жүргізді?

Жауаптар	ДАӨ	ҰАӨ	ЛГБТ	ҮЕҰ	МЕМОРАНДАР	БАҚ	Барлығы
Объективті түрде хабар таратты	3	3	2	1	2	7	18
Біржақтылыққа салынды	4	1	3	2	4	10	24
Арандатты	4	3	-	4	1	5	17
Үндемей қалды	4	2	2	3	3	9	23
Басқа	-	3	1	4	3	5	16
Барлық жауаптар	15	12	8	14	13	36	98

4 Сіздің ойыңызша, қазір діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға деген БАҚ-дарының қатынасының сипаты қандай?

Жауаптар	ДАӨ	ҰАӨ	ЛГБТ	ҮЕҰ	БАҚ	Барлығы
түзу	3	11	4	1	14	33
Әрқашан достық пиғылда емес	2	3	2	8	12	27
Шырыққан, жанжалды	3	-	-	3	5	11
басқа	-	-	-	1	-	1
Барлық жауаптар	8	14	6	13	31	72

5 Діни, ұлттық және сексуалды азшылықтарға байланысты мәселелерге байланысты БАҚ-дарының ақпарат беру сипаты соңғы жылдары қалай өзгерді?

Жауаптар	ДАӨ	ҰАӨ	ЛГБТ	ҮЕҰ	МЕМОРАНДАР	БАҚ	Барлығы
жақсарды	1	7	2	2	5	11	28
өзгермеді	3	7	3	5	6	14	38
Кері кетті	3	-	-	2	-	1	6
Күрт құлдырады	1	-	-	1	-	-	2
Басқа	-	-	-	-	-	1	1
Барлық жауаптар	8	14	5	10	11	27	75

6 Өз аймағыңыздағы, жалпы Қазақстандағы журналистердің аталған азшылықтар мәселесі жайында ақпарат берудегі кәсіби деңгейін қалай бағалайсыз?

Жауаптар	ДАӨ	ҰАӨ	ЛГБТ	ҮЕҰ	МЕМОРАНДАР	БАҚ	Барлығы
жоғары	-	1	-	1	2	4	8
орташадан жоғары	1	1	-	-	2	2	6
орташа	1	3	1	2	3	5	15
орташадан төмен	-	1	-	2	1	2	6
төмен	2	4	3	4	4	10	27
жауап беруге қиналағандар	4	4	1	2	1	4	16
Барлық жауаптар	8	14	5	11	13	27	78

7 Ұлттық азшылықтар туралы БАҚ-дарындағы материалдар саны соңғы жылдары өзгерді ме?

Жауаптар	ДАӨ	ҰАӨ	ЛГБТ	МЕМОРАНДАР	БАҚ	Барлығы
артты	3	2	2	4	4	15
өзгермеді	3	6	3	5	8	25
кеміді	1	1	1	-	3	6
жауап беруге қиналамын	1	2	-	-	6	9
басқа	-	3	-	2	2	7
Барлық жауаптар	8	14	6	11	23	62

8 Діни, ұлттық жағдайға не сексуалды ориентацияға байланысты Қазақстаннан кетуді жоспарлап отырсыз ба?

Жауаптар	ДАӨ	ҰАӨ	ЛГБТ	Барлығы
Ия, жақын арада	1	-	1	2
Ия, бірнеше жылдан кейін	-	2	1	3
Ия, тек өмірге қауіп төнетін жағдайда	4	8	3	15
Не болса да, қаламын	3	3	2	8
Барлық жауаптар	8	14	6	28

9 Құқығыңыз бұзылған жағдайда кімге хабарласасыз?

Жауаптар	ДАӨ	ҰАӨ	ЛГБТ	Барлығы
Құқыққорғау ҰЕҰ	1	2	1	4
Құқыққорғау органдары	3	4	-	7
Халықаралық ұйымдар	2	3	2	7
БАҚ	1	1	-	2
Ешқайда	2	4	2	8
Басқа	1	5	1	7
Барлық жауап	10	19	6	35

INTRODUCTION

The survey “Mass media approach to cover minorities’ issues in Kazakhstan”, conducted by the International Center for Journalism “MediaNet” in 2010 under support of Soros Foundation -Kazakhstan, considers and analyses the work of journalists in covering situation with ethnic, religious and sexual minorities in the country..

The project considered over 150 mass media, involving media and human rights NGOs, government bodies and representatives of the minorities.

The aim of the project is to reveal approach of mass media to cover the situation with the different minorities, and to show which news the minority groups provide to the media.

As the project initiators think, it will attract additional attention to the problems related to violation of the minorities’ rights and intensify the dialogue with mass media, government bodies and civil sector.

The project was undertaken on two levels: monitoring national and regional mass media, gathering information among non-governmental organizations, as well as interviewing journalists, editors, human rights defenders and representatives of the government bodies.

During the last stage the project team processed and analyzed all of the collected data, prepared recommendations for the participants of the survey – mass media, public foundations, government institutions and donors.

The target regions – where the regional coordinators had been working within the framework of the survey and interviewed the people – were As-

tana, Almaty, Shymkent, Karaganda, Ust-Kamenogorsk, Atyrau, Aktobe. In these regions there were cases of violations of the minorities' rights, conflicts among ethnic groups. There can also be found large human rights NGOs and minority communities, strong local mass media. Besides, the geography of these regions provides insight of Kazakhstan on the whole – it's western, central, southern and eastern parts of the country.

The survey reflects relatively vivid picture of mass media approach to ethnic, religious and sexual minorities; of what affects the nature of materials published by government-backed and independent mass media; and what are the nowadays relations between minorities and mass media, NGOs, independent institutions and government bodies.

The project is designated to attract attention to the situation with the minorities in the country and discuss the approach to cover this situation by mass media. This will contribute into the activity of the human rights organizations in the country to change the way the media outlets cover the issues related to the minorities.

The analytical report contains information in three languages (Kazakh, Russian and English) and will be distributed among mass media, government bodies, public and international organizations, research institutions, universities and others.

Results and conclusions of the survey don't necessarily reflect the view of its authors, as well as Soros Foundation - Kazakhstan, but represent the final collection of opinions of the survey participants.

PROBLEM ANALYSIS

The situation with the minorities in the country is one of those taboo subjects that are rarely covered by mass media and rarely discussed within the society.

At the same time, incorrectness and discriminative attitude of mass media toward a certain minority group is a question of the professionalism level of journalists and their understanding of the processes that take place in the society. This is also the matter of the media's responsibility to the countrymen, which the Kazakhstani journalists either underestimate or don't take into account.

Thus, it could be stated that at the present time the journalists don't feel great demand in keeping records of the issues related to the minorities. But at the same time, these issues are mostly discussed if considering mass media approach to their coverage.

In the meantime, the project is aimed at revealing the attitude toward three minority groups that represent considerable part of the country population. The group of national minorities comprises up to 37 % of the population, religious – 35 % and sexual (taken on the basis of international standards used to estimate this index and as there is no other data available) – from 4 to 10 %.

According to the results of the national census held in 2009, the share of Kazakhs among the total population is 63.1 %, Russians – 23.7%, Ukrainians – 2.1 %, Uighurs– 1.4 %, Tatars – 1.3 %, Germans – 1.1 %, and other ethnic groups – 4.5 %.

From the official data, 4,173 religious associations operate in Kazakhstan. They represent 40 confessional groups that own over 2,500 occult buildings. According to the data provided by the US Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, nearly 65 % of the country population consider themselves as Muslims. Approximately 30 % belong to the Russian Orthodox Church, while only 1 % - to the Catholic Eparchy. The Jewish community is represented by less than 1 %.

According to the official statistics, the number of communities of Evangelical Christian Baptists totals 362, Seventh-day Adventists – 66, Associations of Jehovah's Witnesses – 78, and Protestant Associations of new flows – 540.

In February 2010, the UN Independent Expert on Minority Issues presented her report on the results of business trip to Kazakhstan from 6 to 15 July in 2009. The report attracted attention of neither mass media nor civil society.

In her report Ms. Guy McDougall marked the cases of aggressive nationalism demonstration, tension in the relations among ethnic groups, inter-

ethnic conflicts and reaction against minority communities followed by using force.

She mentioned massacres, attacks on Kurds and their families that happened in October of 2007, in the village of Mayatas (South Kazakhstan) after a Kurd had been accused of raping four-year-old Kazakh boy; attacks on Chechen communities in March of 2007 after the fight between a Kazakh and a Chechen in Malovodnoye (Almaty region); clashes between Kazakhs and Uighurs in November 2006, in Shelek (Almaty region).

The report also informed that the authorities introduce certain limits for mass media to cover inter-ethnic conflicts. The government policy is aimed at decreasing the significance of tension in relations among ethnic groups, in order not to damage the image of inter-ethnic peaceful coexistence, which is thoroughly supported by the authorities. Besides, the mass media publish the statements saying the minorities are "guests" that should be thankful for the place they hold in the Kazakhstani society.

The Independent Expert met with the representatives of religious minorities, including Baptists, followers of the Unification Church, Scientologists, Bachaists; members of Lutheran Church, Church of Pentocostals ("New Life"), "Agape", "Blagodat", Ahmadi and the others. The last are considered by the government as non-traditional religions and "sects". They expressed great concern of the limits imposed on them by amendments to the national security legislation introduced in 2005. They also mentioned that despite of the decision the Constitutional Council made in February 2009, another more restrictive law could be passed against them. The representatives of the religious communities said that the pressure on "non-traditional" religions had been increased. And they also concluded they definitely disagree with such officially used terminology.

In Kazakhstan there is no objective data on the share the sexual minorities hold in the total population. As for the results of international researches, the percentage of sexual minorities in the society is stable and comprises from 4 to 10. The issues related to the situation with sexual minorities are among the most disputable in the society. In the majority of CIS countries, including Kazakhstan, such issues are so poorly covered that it seems they are under taboo.

In Kazakhstan only 2,500 from over 8,000 officially registered mass media operate presently, the official statistics reports. The majority of the media outlets are strictly controlled by or loyal to the government. The UN Independent Expert on Minority Issues informed that the media outlets operate in the environment of suspense, control by the government and excessive sensitivity to certain aspects, including coverage of conflicts among ethnic or religious groups, which limits their right to free expression of opinion.

The Kazakhstani experts think that in long-time perspective mass media should become more responsible when covering situation with minorities due to joint activities of local and international NGOs, communities and government bodies. It's necessary to intensify dialogue about the status of minorities in the country, to find effective ways of cooperation between communities and the government bodies, NGOs and mass media - in order to constantly support coverage of the topic, discussion of the existing problems and development of effective recommendations.

APPROACH EVALUATION OF THE KAZAKHSTAN INFORMATION SPACE

If evaluating mass media approach to cover religious, ethnic and sexual minorities in general, over the half (55 %) of the interviewed people (representatives of minorities, NGOs, mass media and government bodies) pointed out that mass media try to stay neutral when covering corresponding issues. It's interesting though, that the majority of such answers (over one third of them) were given by the media workers. However, 25 % think that media outlets often negatively cover the problems of minorities, use discriminating statements and propagandize intolerance to the problems of the groups. Among those who gave such evaluation, the majority is representatives of religious minorities (23 %) and – ironically as it may seem – mass media (28 %).

From the opinion of the experts, positive and neutral attitude of mass media toward the minorities – ethnic in the first place – is formed mainly under influence of the government purchases in the field of the information policy. The issues related to propaganda of the inter-ethnic harmony and friendships of nations are exactly the issues that appear in the government purchase tenders to be then covered by the government and private mass media.

In parallel, it is the government purchase policy on the media market that in a certain way forms negative attitude toward minority groups (first of all, to religious ones), through criticizing so called non-traditional religious associations. Especially it's common for the national press media.

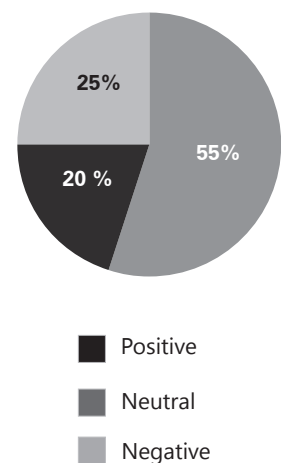
Some participants of the survey are convinced that Kazakh speaking mass media cover the issues related to the minorities (especially to the sexual ones) with negative and sometimes even aggressive attitude, which is mainly caused by lack of knowledge and by presence of public stereotypes that are transmitted by the journalists

*"The attitude toward sexual minorities is negative. These minorities are covered by those media outlets that are relatively free in choosing the topics to report on. As for the religious minorities, in our country more attention is paid to traditional religions. And mass media have neutral attitude toward the traditional religions. But the problems of minorities are raised rarely".**

"...Media outlets try to act in frames of ethics when covering issues related to ethnic minorities. Rude and harsh words about one or another ethnic minority are not allowed. At the same time, generalization is admitted in covering religious minorities. For example, many religious minorities are often named by one word – sects – and sometimes even expected to threaten the population. The situation with sexual minorities is the same. The journalists either totally ignore them or publish negative and sometimes ironical materials".

"Such questions should be discussed with maximum loyalty, delicacy and democracy. And as almost all of the media outlets are put under control, if not

How would you evaluate mass media approach to cover issues of religious, national and sexual minorities?

to say under pressure, of the authorized bodies, they seldom judge about such things objectively”.

“The journalists simply don’t know elementary vocabulary. It doesn’t necessarily mean the journalist is illiterate. Maybe, he is just lazy, or his editor made him write. But still he or she should be aware of particular basic things”.

“The approach is different. If the matter is about ethnic and religious minorities, the attitude is politically correct and positive. If it’s about extremist groups, the moods are negative, which is reasonable. The problems related to sexual minorities are not discussed. They are not covered by the media... our way of thinking plays its particular role. We try not to pay any attention or talk about that”.

As the survey revealed, mass media more often report on the issues related to the above mentioned minorities when some news items appear: religious holidays, public or government events, and conflict or criminal situations. Moreover, nearly the half of the respondents (73 from total 147 answers) mentioned conflict or criminal situations as real news items. And beside government bodies, all of the other experts specified this news to be mostly demanded by mass media when covering the problems of minorities. The government bodies gave the first place in this regard to religious and national holidays.

The experts interviewed under the survey also noted that mass media often publish biased reports on the minorities’ issues. Journalists and mass media demonstrate discriminative attitude toward minorities. Media workers either don’t understand importance of tolerant approach when covering the status of the communities or express own negative feelings about those population groups that are considered as minorities.

The experts are sure that a journalist should follow one unbreakable rule when reporting on the problems of unknown ethnic or religious community. He or she should be extremely respectful and objective to traditions and customs which this corresponding community follows, without inflicting own stereotypes and attitudes. The journalist should be extremely attentive when using particular words about the minorities.

Only 18 % of the respondents consider mass media to be objective and tolerant while covering religious, ethnic and sexual minorities. From the opinion of the others, when publishing different materials, media outlets take one of the conflict sides, trigger or conceal the conflict.

** Hereinafter are extracts from the interviews taken during the survey*

“On the one hand, through their reports mass media try to solve the conflicts. On the other hand, they sometimes can even trigger new conflicts by hiding information and keeping silence about it. I think that the journalists, espe-

cially those working in Kazakh speaking media, are not professional enough to cover issues like that. They often take side of one of the conflict parties or simply make the situation even worse”.

“Sexual minorities have problems to report on. From my opinion, mass media don’t cover these issues, because the people simply don’t discuss them. Although sexual minorities have always been among us, even during the Soviet times. We just don’t get used to talk about them. Probably there are not many of them, and that’s why their problems don’t bother anyone. More often we talk and write about ethnic minorities, but such publications concern particular sphere. And it’s usually purchased material”.

“Main mistake of mass media during developing of different conflicts is that they accept the truth of one conflict side and start to develop this issue very intensely and seriously. And they should never act like that. As a matter of fact, this is one of the journalism standards. And they should never keep silence about that either, while silence also triggers the conflict”.

According to the above chart, 42 % of the survey participants think that during the conflicts – situations demanding weighted and objective analysis – mass media only worsened the situation, taking one of the conflict sides and acting like provocateurs.

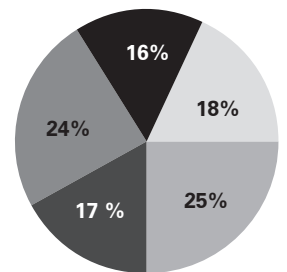
On the whole, the evaluation of how mass media cover the topical problems of the minorities depends directly on the attitude the society develops toward religious, ethnic and sexual minorities. 46 % of the interviewed people noted that mass media develop rather even attitude.

However, if summing two points of this segment, the results showed that mass media sometimes have “unfriendly” or even “conflict” attitude when preparing materials about various minority groups. Moreover, when answering the questions of the survey, 54 % of the journalists and editors proved mass media to be “imperfect” in regard to these points.

At the same time, during recent years mass media haven’t considerably changed their approach to cover issues related to religious, ethnic and sexual minorities. Relatively significant part of the interviewed people – mainly from government bodies and ethnic minorities - considers that the situation has even become better. On the contrary, members of the religious minorities and NGOs claimed that in some cases the attitude stayed the same and in some – became worse.

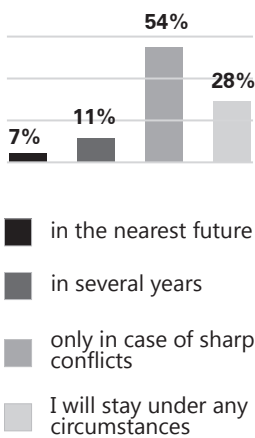
Indicative were the answers of the minorities, participating in the survey, on the question if they plan to leave Kazakhstan for the reason of belonging to particular religion, ethnic group or sexual orientation. Over 50 % of the survey respondents, from which over the half (57 %) are the representatives

How did mass media contribute to developing of conflicts related to religious, national and sexual minorities?

- covered objectively
- took one of the conflict sides
- triggered
- concealed
- other

Do you plan to leave Kazakhstan for the reason of belonging to particular religion, ethnic group or sexual orientation?

of ethnic minorities, said they would leave the country only in case of sharp conflicts. At the same time, only 29 % from all the questioned minority groups expressed their wish to stay in the country under any circumstances.

In order to evaluate how the represented minorities trust mass media, it's enough to consider whom they prefer to address when their rights are violated. In this list mass media hold last place, with less than 6 %. Almost equally – 20 % each - the minorities trust to the law enforcement and international organizations.

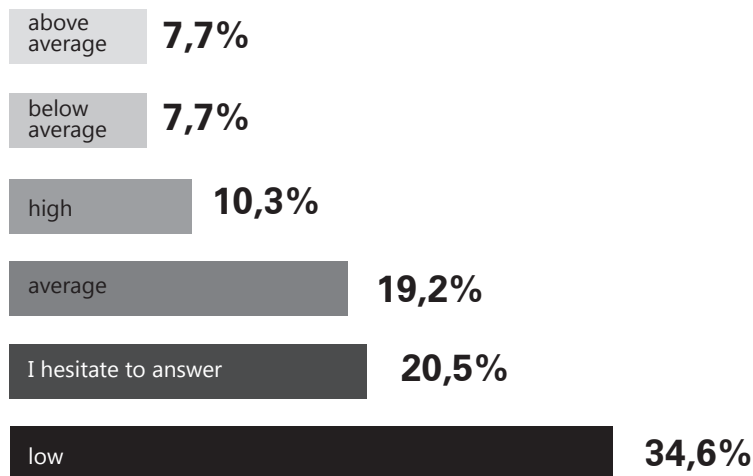
The possibility of addressing to human rights NGOs is rather low. First of all, the reason is that representatives of different minorities doubt about the effectiveness of the support provided by the non-governmental sector. But, the most popular answer was "nowhere". 23 % of the minority groups think this way.

"Most likely, I go nowhere. But if the conflict becomes worse and my life is under danger, I will probably go to international organizations. As for some minor things, it doesn't make sense, though".

The dominating majority of the media workers (80 %) and all of the experts from the non-governmental organizations agreed that it's necessary to improve qualification, take part in trainings and seminars on the issues of ethics, study aspects concerning religion, ethnic groups and sexual orientation. Journalists pointed out that they have significant gaps in skills of how to professionally cover the issues of minority groups – usage of appropriate words, information sources, respecting balance of opinions and etc.

Such position is based on the opinion of the majority of the survey participants, who think that in Kazakhstan the professional level of covering minorities' issues represented in the survey is average (19 %) or low (34 %).

How would you evaluate professionalism level of the journalists from your region and Kazakhstan on the whole in covering the above mentioned minorities?

MASS MEDIA APPROACH: OPINIONS OF ETHNIC, RELIGIOUS AND SEXUAL MINORITIES

OPINIONS OF RELIGIOUS MINORITIES

63 % of the interviewed experts, who belong to religious minorities, answered that mass media allow using discriminating sayings, impose their own opinions to readers and viewers, initially forming negative attitude to the religions they present by calling them "sects".

In addition, the representatives of religious minorities said that mass media don't contact them for information and rely on their own stereotypes and editing policy. Thus, due to extra insurance, they often avoid covering such issues, unless the latter concern government activities or events in the corresponding field. If a real conflict situation occurs, they can also take own initiative to cover the problem. But in such cases they often fail to act professionally enough to provide balance of opinions, giving their sympathy to a particular side.

Many of the respondents indicated that ideas of xenophobia in regard to religious minorities are transmitted mainly by government and government-backed media outlets. As for the other media, even if they want to write well-balanced publication, they make factual and conceptual mistakes, which are caused by poor awareness of the topic.

"I always hear the television programs saying that a person should follow one main faith...But, everyone has his own one! They should not impose own opinions! And the journalists do it, in large scale!"

"It's obvious that mass media can't have only neutral attitude. They are interested in scandals which they sometimes raise themselves. Anything can become news breakdown. Among the favorite topics are young Goths on the graveyards and false Satanists".

"Dislike is vividly expressed in coverage of conflict situations. Our dear journalists take the side of the government. They are not objective in their publications, covering the topic from only one side".

"Mass media purposely give negative assessment when reporting on religious minorities. Due to the impact they have on the public opinion, the public turns away from the religious associations".

"Journalists and editors don't even think to collect own information, address to those religious minorities or experts in religion who have actually studied those religions and are recognized worldwide".

Some of the experts expressed concern about "anti-sect" movements that have reinforced their activity and started to take active part in mass media where they play roles of the experts.

"Mass media help to substitute general ideas, develop and introduce new terms and meanings that misrepresent reality and help to scare people. Various foundations, as "Perspektiva" for example, play active role here. "We don't use the word "sect" but destructive pseudo-religious organization", said the president of Perspektiva Information and Consulting Group. "Time" Newspaper, October 21, 2010".

70 % of the interviewed representatives from the religious minorities could leave the country for religious grounds, especially if it were some sharp conflict. The same number of the questioned experts from the institutions representing religious minorities indicated that mass media form constrained and conflict field in regard to this minority group

In order to discredit religious organizations, mass media use such key messages that they ruin families, oppose public rules, and involve people by giving material promises. Such organizations are called "totalitarian sects, destructive pseudo-religious organizations that damage society, health of the people by making zombies of them, and threaten the national security. Such organizations are banned in other countries of the world".

In neutral publications the key messages are connected to the corresponding news reports such as visits of the foreign political or religious delegations, as well as different events abroad that somehow relate to certain religious minorities.

Some of the survey participants think that particular mass media and journalists are rather professional and well-balanced in covering problems of religious minorities, with genuine commitment to social responsibility and journalism ethics. However, such cases are exceptions.

When answering the question "How did mass media change their approach to cover religious minorities' issues during recent years?", all of the interviewed members of the religious minorities said that the approach "didn't change", or "became worse", or "extremely worsened".

"Mass media are completely unobjective. They take side opposite the religious minorities. They don't take any measures to find out the true condition of things or opinions of the other side".

"There is no professionalism at all. They are totally unaware of religion, not to say about particular religious movements. The given information is negative or false. They don't contact representatives of the religious groups to get information about them and publish it then".

"In our country this subject is under taboo. Power and religion cannot live together. Religion has always been a competitor to the power. That's why the problems of religious minorities are covered so poorly".

OPINIONS OF ETHNIC MINORITIES

Only one of the survey participants, from the number of ethnic minorities, called the attitude toward ethnic minorities "negative". The others characterized it as "neutral" and "positive". Moreover, none of the respondents indicated that approach "worsened" during last few years. And 50 % even consider them "to become better".

At the same time, the interviewed people pointed out that mass media have a sort of taboo on covering inter-ethnic conflicts, which can be concluded from the analysis of the materials published in this regard. As a matter of fact, the ethnic minorities do have problems, but not so many as the other minority groups. Thus, in their publications some media outlets allow making unethical statements, based on ethnic clichés that are the generalized insight of behavior and manners of a particular nation. Such statements only contribute to forming prejudice and suspicion within the society.

The dominating majority of the interviewed people stated that almost all of mass media are politically correct when covering issues of minorities and don't allow themselves making sincere discriminating statements. But they also noted that such problem exists on the everyday level.

At the same time, the survey participants said the media outlets are not active if they have no conflict situation as news breakdown. In case if they write something, they do it without vivid sympathy or antipathy. However, in case of the conflict situation the media sphere splits up: some outlets straightly support one of the conflict sides, which is common mainly for Kazakh speaking mass media.

"They don't insult in open. We don't have direct insulting. The definition of what is "unethical" is rather blurred. It depends on what we called unethical. Some ethnic minorities could be disturbed by seemingly neutral expressions".

"When some events, fights between ethnic groups happen, the Kazakh speaking press is more critical and less correct in their statements. I mean they feel more emotionally about that, talking much and more vividly. The other thing is that not all of the ethnic minorities read this press. Probably, that is the reason why there are not so many negative feedbacks such statements could cause".

"As an Ukrainian, I can assure I haven't met cases of intolerance, at least toward Ukrainians, in either national or opposite mass media".

As the interviewed people pointed out, today the highest number of negative statements about the issues of ethnic minorities is concentrated in the Internet space, where blogs and forums are the main sources of intolerant sayings.

From the opinion of ethnic minority members, there are no cases of xenophobia in the national media outlets, which is caused by the authorities that put taboo on the coverage of the inter-ethnic relations. The national mass media report only on positive moments, using the Assembly of the People of Kazakhstan as the main information source. 92 % of the interviewed people recognized that today mass media totally reflect the attitude of the government toward ethnic minorities.

“Mass media cover the issues in a way the government allows them to. The journalism in our country is highly centralized. We almost don't have media outlets that are not controlled by the government. Therefore, they express their attitude in the way the authorities permit them to”.

Despite of rather positive evaluation of mass media covering ethnic issues, the interviewed people don't perceive national mass media as an instrument that can be used in case their rights are violated. When answering the question “In case your rights are violated, where would you prefer to go?”, only one of the interviewed respondents ticked “mass media” among the other answer choices. 26 % said they would go “nowhere” as they don't believe the problem can be solved by law. Over the half of the respondents (57 %) acknowledged they could leave Kazakhstan for ethnic grounds only “in case of sharp conflicts”.

“If there is a serious conflict or a case of violation of rights for political reasons, it doesn't make sense to go somewhere for help. Exception is mass media where one can address if he wants to raise noise and attract public attention to the problem”.

Over 72 % of the interviewed people indicated that the Kazakhstani mass media poorly cover the issues related to ethnic minorities. Especially in conditions of problems and conflicts. Such situation is connected to the fact that our mass media are often afraid to develop these topics. Moreover, the only media outlet that always pays attention to these issues was called “Mir” TV channel.

“The issue is not covered as it's like a bomb of delayed action. If we talk about it and raise all of the problems the society has in regard to the attitude toward the ethnic minorities, then it will be difficult. Anything could happen. It's like to talk about the dead: either good or nothing. Here is the same: you either say something good or keep silence in order not to trigger escalation”.

One of the reasons why the above issues are poorly covered by the country mass media was mentioned low professionalism of the working journalists, especially taking into consideration the fact that this subject demands thorough prior study in all directions. Almost 85 % of the interviewed people accepted the fact that the professionalism level of the journalists in cover-

ing issues of ethnic minorities don't match the complexity of the subject and can be scored as "average" or "low".

The reason for such position is the fact that the Kazakhstani mass media allow themselves using assessment intonations when covering problems and conflicts, which raise antipathy to one of the conflict sides. The foreign mass media, on the contrary, in such conditions act like mediators that transmit objective information to the public

OPINIONS OF LGBT COMMUNITY

The opinions of sexual minorities' representatives about which approach mass media use to cover their problems were equally divided in two groups. One part thinks that publications are neutral. Others consider them "negative", explaining that the society initially has negative attitude toward people with non-traditional sexual orientation.

At the same time, the majority indicated that in their reports mass media use unethical and insulting expressions about sexual minorities. Sometimes they completely realize what they do, and sometimes they lack professionalism, being unaware of correct words and internationally acknowledged standards.

"Unfortunately, it happens a lot. So, mass media often use incorrect words or even worse. In such cases the journalists only prove themselves to be illiterate, although they represent the whole media outlet at that moment".

"Yes, you can find unethical expressions, although everything has its own name, and it's not necessary to use "bad" words. But the practice shows that they still call the people with the non-traditional sexual orientation as they want".

"Journalists admit using such words as homos or lesbi. Moreover, these articles are accompanied by jokes. It's not nice".

By characterizing this tendency, the representatives of LGBT community noted that negative attitude toward them is in some way transmitted by all types of mass media, especially through the Internet – where one can leave comments, and TV – where sexual minorities, mainly guys, often become heroes of KVN (one of the most popular comedy shows). On the whole, the survey respondents marked that the issues of sexual minorities are usually ignored by the Kazakhstani mass media as they are considered to be less interesting and topical for readers or viewers.

From the opinion of the survey participants, media coverage of the problems related to sexual minorities considerably affects formation of public

opinion. Mass media is precisely the instrument to combat xenophobia and prejudices. It's a pity that nowadays they only reinforce negative attitude and cultivate particular perception of this group – from ironical to sincerely aggressive.

Mass media avoid covering problems of sexual minorities in regard to violation of their rights, which happens when they get employed, try to obtain education, arrange personal life and etc. – i.e. the rights guaranteed by the Constitution of Kazakhstan.

When assessing the professionalism level of mass media in covering the issues of sexual minorities, all three groups – subjects of the survey – shared the same opinion that it is rather low. The journalists are not aware of the terminology, they are often prejudged and not active in seeking objective information. On the whole, the survey showed that the topic of sexual minorities attracts no close attention of mass media but appears to be the second information layer when mass media report on some occasions that are not directly connected to this minority group.

Small part of the interviewed people indicated that due to the influence of the foreign countries, including Russia, the attitude toward sexual minorities has started to change in better direction.

“Till the present time I haven't met the publications in media outlets that would take the side of people with non-traditional orientation. Journalists are not objective to them, writing about their problems as if there were only one side”.

“I think that mass media develop the policy similar to the government. Its aim is not to allow distribution of the dissent ideas. Although there are different mass media that are ready to support us, but their editorial policy still doesn't allow doing it”.

“Owing to the influence of Russia, the attitude toward sexual minorities has been gradually becoming equal. From my opinion, in a few years we will live in a civilized community where the rights of all people are equally respected”.

The representatives of LGBT community explain that they have lots of social and legal problems. But due to the taboo imposed on the topic on the government level, they are not determined to make them public through mass media. The experience shows that in these cases there is high possibility to be humiliated in the eyes of the society due to the subjective coverage by mass media.

Some of the survey participants also indicated that the number of publications about sexual minorities decreases. They consider it as a positive trend,

because the published materials usually contain politically incorrect and discriminating information.

"The Kazakhstani media publish so few materials about LGBT that I sometimes think it would be better if they didn't write anything at all. The journalists write so many surprising things. The subject of LGBT is covered in negative or neutral moods. Especially, it could be seen in Kazakh speaking media".

To draw a resume of the above said, by answering the question "If your rights are violated, where will you rather go?", none of the respondents chose mass media or the law enforcement of Kazakhstan from the given answer choices. The priority was given to the international organizations and human rights NGOs.

Besides, the questioned people explained their position by the fact that representatives of government bodies – the law enforcement in first place – make discriminating statements about the minorities themselves, which are then retransmitted by mass media.

MASS MEDIA APPROACH: OPINIONS OF NGOS, GOVERNMENT BODIES, MASS MEDIA

OPINIONS OF HUMAN RIGHTS DEFENDERS AND MEMBERS OF THE PROFILED NGOS

Two thirds of the survey participants (64 %) from the non-governmental sector indicated that mass media don't contact them to receive information and comments on the issues of minorities. Or they do it very rarely as they mostly rely on the government information sources and only prepare news reports, avoiding to present all-round materials with opinions of all interested parties. Only few recognize that particular journalists do analytical work in this field and create balanced information product.

At the same time, all of the interviewed people claimed that they are always ready to provide mass media the information about the issues of the minorities in which NGOs are specialized – statistics, facts, international laws on the problem, expert view. They understand that in these matters mass media are the power that makes considerable impact on the formation of public conscience, although sometimes they promote ideas of unfriendly attitude to some minority groups by presenting the point of view that doesn't meet legal and moral standards. The representatives of NGOs said that mass media should create own critical but not criticizing thinking about the minorities, giving people an opportunity to judge by their own, without putting some labels.

At the same time, when answering the question "What kind of information should be published by mass media?", more than a half of the survey participants acknowledged that such kind of information should be thoroughly analyzed and only then published. "If the information could reinforce the conflict, it would be better to omit some details".

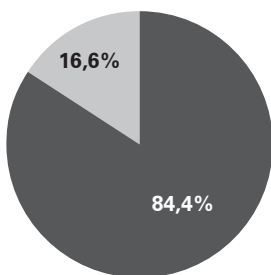
As for media workers, they hold extremely categorical position in this regard. 95 % think that information about the problems of different minority groups should be published selectively.

Such position of mass media acknowledges the fact that the majority considers the topic to provide risk of some reactions from government institutions or the public and as a consequence high level of censorship before publishing such materials.

"The information should be published selectively. Mass media need to follow the law regulations, ethics standards, allow both conflict sides to talk, without offending anyone, including their readers".

"Mass media should make well-balanced approach to publications, in order not to disturb interests of the minorities and provoke the conflict. They shouldn't keep silence and allow some blames in their address".

What kind of information should be published by mass media?

- Yes, selectively
- Yes, all information
- 0 % No, should not be published at all

"The information based on wrong facts and rumors can provoke a conflict, distort some ideas and give wrong insight of a particular issue. As mass media form public opinion, the information should contribute into development of this opinion".

"They should not provoke with their ideas and write about everything they want. They should present information politically correct and literately. There were cases when the person committed suicide after information about some events was published".

During the survey, the representatives of the civil sector recognized that antipathy of mass media toward minorities depend on their format and form of ownership, as well as the minority itself. The biggest number of negative materials is about religious minorities, the least – about sexual ones. The publications about ethnic minor groups are mainly neutral and positive, which meets the government policy of promoting inter-ethnic friendship. Besides, development of politically correct coverage of the issues related to ethnic minorities is reinforced by considerable number of educational events held for mass media – seminars and trainings on the problems of inter-ethnic relations.

The cases of unethical and discriminating word usage are equally admitted against all three minority groups. They are most common for sexual minorities that have unfriendly sayings used against them.

Many human rights defenders indicated that cases of xenophobia against minorities occur in all kinds of mass media. Sometimes they are close to provocation. Sometimes in the press and electronic media headlines and leads initially give particular mood to their readers – "Uighurs of Shelek: the earth is yours, the movements are ours", "Why two Uighurs killed one Kazakh"...

"If we take the publications in January 2010, we will see that editors of the large newspapers made extremely intolerant statements, saying that transgender should be killed, fools need to have their brains cured and not the sex organs, and etc".

"There is discrimination against sexual minorities. It might not be described in offensive way, but dislike persists and it is caused by some traditional stereotypes".

All of the respondents noted that mass media need to improve their knowledge of issues related to ethics, religion, ethnic groups, and sexual orientation. 70 % of the questioned human rights defenders and representatives of the profiled NGOs think that currently mass media are intolerant and unobjective when covering problems of religious, ethnic and sexual minorities.

Especially such attitude is vividly expressed during the conflicts, when the media outlets often “take position of one of the conflict sides”, “provoke”, “and keep information in secret”.

The members of NGOs mentioned that when they meet with the journalists, the latter recognize they depend on the editorial policy in regard to the problems of a particular minority. Thus, the material will anyway be presented from one side, unless not published at all.

The dominating majority of the survey participants (95 %) think that censorship, especially self one, which concerns coverage of the problems and rights of the minorities, exists in different degree.

Owners, editors and journalists often avoid writing about these issues. They consider such topics the most “dangerous” that in terms of bad media awareness of legal issues could cause complaints and lawsuits from government bodies and the participants of the reported events. Some journalists don’t write about issues of religious and national minorities as they want to avoid problems and blames in stirring inter-ethnic conflicts. Others don’t report on sexual minorities’ issues while they are afraid of being added to these minorities.

In regard to this, the survey participants from mass media agreed with the NGO members, 91 % of which indicate that there is a sort of censorship but not classic one. Editors and reporters pass over the topic that could trigger conflict consultations. “They address to these issues only from positive approach. The rule is to talk good things or not to talk at all!”

At the same time, journalists of some media outlets mentioned that publications about national and religious minorities are tracked by the government bodies and special services of the republic. Besides, some reporters consider Kazakh speaking mass media to avoid problems related to sexual minorities due to their mentality.

“Censorship is banned under the Constitution. But there is censorship among the top management (chief editor or publisher). There is also censorship performed from the high level – i.e. bodies of the executive power. Instead of solving the existing problem, the editors don’t think it’s necessary to rummage here. They can sometimes touch minorities’ issues without going further”.

“Generally speaking, a Kazakhstani journalist is simply careful. Besides, if defending rights of the minorities, a journalist can easily gain reputation of “an odious person”.

“The national security structures thoroughly follow the situation in order not to let anybody rock the boat and stir the problems of national and traditional

minorities. The subject is covered very carefully as mass media or journalist can face pressure from the side of the government or editor”.

“Censorship is expressed through unwillingness of the journalists to report on these issues. The reason for such situation might be insufficient training and possible consequences. They are internally not ready to take responsibility”.

The majority of the interviewed respondents indicated that the minorities (in first place, religious and sexual) suffer from systematical moral difficulties and violations of their rights. Among the attitudes toward religious minorities were mentioned initial suspicion and unfriendly approach by the government bodies, frequent checks by the law enforcement, and difficulties within registration in justice institutions which violates right for religion. As for the sexual minorities, they were biased and intolerant attitude within the society, failure to develop constructive dialogue; insulting, termination of the employer’s contract, blackmailing, beating, violation of anonymity in the medical institutions, refusal of medical workers to accept such patients.

OPINIONS OF GOVERNMENT BODIES

While evaluating mass media publications of unethical and insulting statements in regard to religious, national and sexual minorities, the majority of the representatives from the government bodies consider mass media of Kazakhstan to be unethical when making statements related to the minorities. And on the whole, they use neutral approach in their materials.

The cases of mass media using discriminating words and provoking xenophobia against minority groups are mainly connected to religious and sexual minorities. In addition, this problem is common not only for the Kazakhstani journalism but also for foreign and first of all Russian press, the government representatives explained.

Moreover, the dominating majority thinks that mass media approach to cover issues of ethnic minorities is either neutral or positive, which corresponds the government attitude toward this minority group. Such position is especially typical for the government mass media, while private and opposition outlets not always share the government policy in this field, especially when the information event is a conflict situation that is used “to the interest of mass media themselves”.

“Mass media has the same approach to religious minorities as the government bodies. They are rather watchful, without taking interest in frequent publications about their existence. Sometimes you can find not very friendly tone of covering activities of the religious sects”.

"...Russian and foreign journalists use unethical words, such as, for example, "homos", "niggers" and etc., which shows the education level of journalist, his conversation etiquette".

"Mass media, as well as the whole society of Kazakhstan, are tolerant toward representatives of minorities and try to contribute to avoiding of development of hostility trends in the country".

"Kazakhstani mass media play role as developers of public attitude toward religious minorities, while in regard to sexual minorities their role is rather provoking".

At the present moment, access to information is still one of the vital problems of the Kazakhstani journalism. It's especially difficult to obtain information from the government structures that often ignore mass media inquiries or provide answers beside the problem point. However, the survey has revealed an interesting paradox: all of the interviewed claimed that journalists undoubtedly could receive any necessary information from the institution they represent.

The representatives of the government bodies confirmed they are always ready to cooperate with Kazakhstani mass media. However, some of them complained that the journalists are not always competent enough in covering minorities' issues, which becomes apparent in the official questions, as well as personal interviews.

The interviewed representatives of the government bodies think it's necessary and important to provide information on the problems of religious, national and sexual minorities. At the same time, they mentioned that mass media, especially regional ones, rarely contact them to get information and comments. More often they confine themselves to publishing announcements about arrangement of particular event, without laying claims to expert information.

The majority of the survey participants pointed out that there is a kind of censorship in covering minorities' issues, especially by the government mass media in regard to ethnic groups. At the same time, many of them indicated that the problem mainly concerns censorship by editors and journalists that often refuse to publish such materials, being afraid of possible consequences. Another side of the problem was called poor professional training of the journalists when working on the objective evaluation of the events happening within the minority segment; poor knowledge of laws and ethnic norms.

"I think that every minority group has specific delicate issues that should be covered carefully, so that not to offend or disturb rights of the people. Especially it concerns sexual minorities".

"We should know what is happening in our country. Yes, we belong to different faiths and ethnic groups, but we should support each other. And the aim of mass media is also to help us with it".

"Everything should have its measure. If mass media provide information containing materials that hurt feelings of religious or national minorities, there is possibility of inter-ethnic conflict to rise. Therefore, we should not entrust to mass media something dangerous".

OPINIONS OF EDITORS AND JOURNALISTS

Journalists and editors had solidary opinion that covering issues of all above mentioned minority groups demands careful and weighted approach, because such publications are rather delicate and could have unpredictable consequences. On the other hand, the interviewed people recognized there are problems in this field, and it's necessary to talk about them, taking into consideration moral, legal and social aspects.

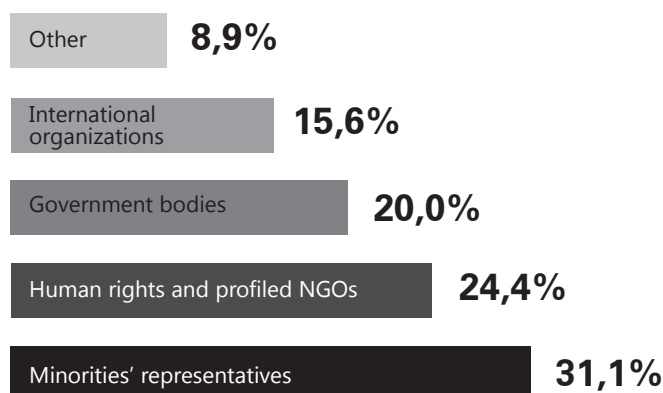
Delicate approach to cover corresponding issues implies that journalists should have remarkable theoretical training on the questions of ethnic groups, religious studies, and sexual minorities, in order to avoid tactlessness and rudeness that could provoke new conflicts or worsen the old ones.

Almost half of the media workers from the survey participants – 48 % - stated that they don't know human rights and profiled NGOs, whom they can contact for comments on the minorities' problems. And only 40 % of the interviewed participants said they had address to such organizations to obtain information while working on such materials.

At the same time, when answering the question "Who is the main information source when preparing publications about religious, national and sexual minorities?" over 24 % of mass media (the second popular result among other answer choices) told that human rights and profiled NGOs are exactly those sources. This fact allows drawing a conclusion that the issues of minorities have low demand among mass media and poorly represented in the information space of the country.

And only 19 % of the respondents mentioned that mass media had objectively covered the conflicts related to religious, national and sexual minorities' issues. Some of the journalists agree that from the professional point of view mass media should contribute to settling the conflict. In this case concealing and keeping silence can only worsen the developing of the conflicts. However, in majority of cases mass media either take position of observer or present only official view point of the authorities.

Who is the main information source when preparing publications about religious, national and sexual minorities

Only 14 % of mass media workers evaluated the approach to cover issues of the above mentioned minorities in the regions and country on the whole as professional. The others scored it as "average" and "low". Regarding this, 80 % of the interviewed answered they feel necessity to participate in trainings on ethics and study issues related to religion, ethnic groups and sexual orientation.

"The professionalism level is low due to absence of a pool of those journalists who are specialized in these issues. The publications are occasional and depend on the presence of news breakdowns".

"From my opinion, the local journalists possess insufficient level of covering such problems. They often take one conflict side or simply provoke the conflict, making it worse".

"...journalists often lack particular professional skills and knowledge. Our universities are bad at teaching things like that. The journalists, who cover these issues, should have not only practical but theoretical skills as well".

From the opinion of journalists and editors, today mass media in many ways reflect the position of the government in respect to national and religious minorities. And this is typical not only for the government but also private mass media. In regard to these issues the government purchases in the field of the information policy play important role in forming information field. The purchases develop positive approach to the issues of these minorities from the angle of the government policy to create inter-ethnic harmony and promote religious tolerance.

Considering annual increase in number of those mass media who win the government purchase tenders, as well as prudence of the journalists in forming own approach to cover minorities' issues, it is obvious that the information field is becoming balanced, characterized with at least neutral attitude.

MASS MEDIA MONITORING

TYPICAL EXAMPLES

MASS MEDIA MONITORING

(From March to August of 2010 and from September to October of 2010)

The monitoring was held in the regions of Kazakhstan in two stages with the aim to analyze the dynamics of how the approach had been changing in different periods of time. It's important to mention here, that there were no significant qualitative and quantitative changes in the issues of ethnic, religious and sexual minorities. On the whole, the results of monitoring only prove the evaluation of experts given in the survey above.

The monitoring results allow concluding that the majority of the regional mass media avoid conflict situations when covering the issues of religious and national minorities. The majority of publications are either neutral or positive. In publications negative approach to religious minorities can be found more often than the one to the ethnic groups. The coverage of sexual minorities holds separate place. For the majority of the journalists this topic is under taboo. While covering corresponding problems, Kazakhstani journalists often have extremely negative attitude. The publications contain positive approach only in case they are re-printed from the foreign media outlets.

Below there are most typical examples extracted from the monitoring conducted in the regions of Kazakhstan.

Karaganda

5 (five) media outlets were analyzed within the framework of the conducted survey. The method of solid selection revealed the following: all of the monitored press outlets contain address to the issues of national and religious minorities and other religious associations. None of the outlets contain the coverage of sexual minorities. No attention is paid to this topic. And if it's mentioned, neutral approach is used.

National minorities – 24 articles.

Articles containing negative approach - 1 publication.

Example. "Vechernyaya Karaganda" weekly newspaper.

July 28, 2010. № 30.

The article by Aynur Balakeshova, "How the talk has caused the scandal", is about scandal which occurred in Bayan-aul. A driver of the director of Scientific and Manufacturing Institute, Karaganda, started fighting with the group of teenagers in the dining-room of a sanatorium. He wanted them to stop talking in German with each other and start learning Kazakh.

Religious minorities – 31 publications, with 5 articles containing negative approach.

Example. "Avitrek" weekly national newspaper. May 26, 2010. № 21.

In her article "Victims of naked Anastasia", Natalya Seydametova told how the sect "Anastasia" had come to the main mining city. The article's author expressed deep concern and called the citizens to vigilance and avoiding membership in the sect. She also gave practical advices about how to find out if you relatives or friends had fallen under impact of the sect members.

Sexual minorities – 1 publication of neutral nature.

Within the conducted survey of the articles published from September to October in 2010, only journalists of "Industrialnaya Karaganda" addressed the issues of national and religious minorities, as well as other religious associations (**18 articles**). The other above mentioned media outlets didn't cover this topic at all.

Shymkent

National minorities. The results of double monitoring of the regional newspapers showed that 46 articles were published on the issues of national minorities. The publications mainly concerned the work of national and cultural centers, as well as certain families – representatives of the national minorities – and contain neutral or positive approach. The government press media are especially active in publishing such materials, where they promote the government policy of inter-ethnic friendship.

Religious minorities. Within the monitored period the newspapers published 7 articles. Among them there are 3 publications with extremely negative approach. The problems are covered mainly on subjective and emotional level, without paying attention to opinions of representatives of the religious organizations.

During the period of monitoring no articles about **sexual minorities** were published in newspapers. Moreover, an editor of one Kazakh speaking newspaper informed the regional project coordinator that he would "humiliate" representatives of this minority group. On the whole, this characterizes the attitude to sexual minorities as extremely negative. And there is high possibility it would not be expressed in the information field in the future.

Astana

4 Russian speaking newspapers were selected for monitoring. They are "Ak-molinskaya Pravda", "Info-Tses", "Vechernyaya Astana" and "Tselina".

As a result, there were 101 publications on national minorities' issues, 30 – on religious minorities and 8 – on LGBT community.

"Info-Tses" daily newspaper published the largest number of articles on the issues of national minorities. There are no problems that are covered more

widely than the others. But several topics are used more often. The issue of inter-ethnic relations is covered mainly from the positive side, concerning celebrating the Day of All Nations Friendship in Kazakhstan or Days of Slav Language.

As for the topic of religious minorities, among the issues covered at most are religious associations and their impact, extremism, religious holidays. The subject of "pseudo-religious" associations is often covered by the press from the negative side. The total number of publications with such profile was 6. Other events happening in religious and spiritual spheres are covered from positive or neutral points of view.

The issues of LGBT community are covered most poorly. The publications were found only in "Info-Tses". Emotional attitude is mainly neutral, in two cases – positive. Negative articles were not revealed. And almost all of the materials connected to the abroad realities.

To monitor Kazakh speaking mass media, two media outlets were chosen – «Arka Azhary» regional newspaper and "Astana Akshamy" daily newspaper of Astana.

7 articles were published on the issue of national minorities. These materials contain positive and neutral approach, without negative moods. Different outlets are not active in covering matters of religion and religious minorities. The number of such publications is 6. The key topics are religious holidays, spiritual theme and upcoming summit. The character of the materials is neutral and restrained.

Within the considered period, the mentioned media outlets published no materials about LGBT community.

Monitoring of the national mass media

All of mass media types (press, online, TV) – Russian and Kazakh speaking – were monitored.

Comparing to the regional press, the national Russian speaking press publishes equal number of materials about three mentioned minority groups. At the same time, they mostly follow negative approach when covering issues of sexual minorities.

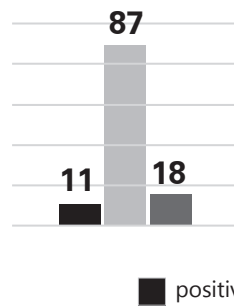
As for Kazakh speaking press, the share of publications with negative character is considerably higher. While the number of articles on national minorities totals less than two third of the total number of publications, regarding religious minorities it comprises more than a half.

RUSSIAN SPEAKING MASS MEDIA

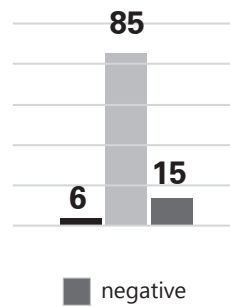
Mass media approach to cover minority groups

Number of publications during the monitoring period *.

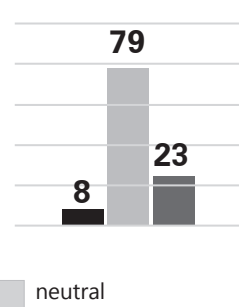
National minorities - 116

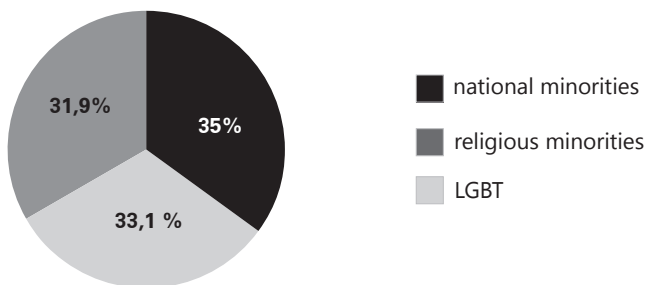
Religious minorities - 106

Sexual minorities - 110

Number of media publications

* The materials that have copies on web sources are also included into statistics

KAZAKH SPEAKING MASS MEDIA.

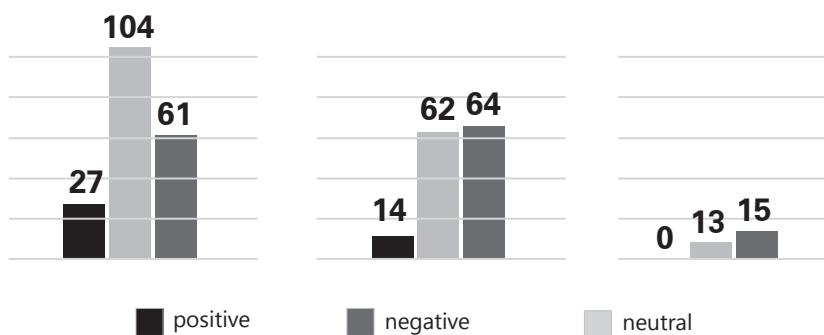
Mass media approach to cover minority groups

Number of publications during the whole monitoring period

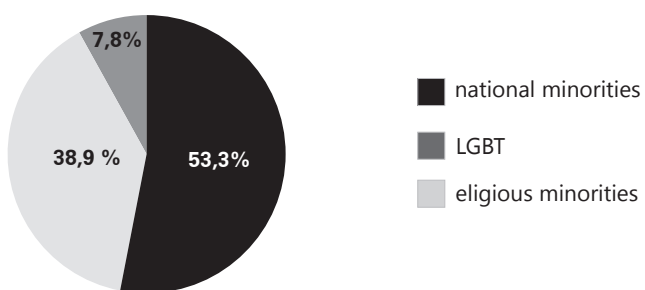
National minorities - 192

Religious minorities - 140

Sexual minorities - 28

Number of media publications

Extracts from the monitoring of national mass media where, as the experts think, ethical standards and rights of the minorities were violated

ETHNIC MINORITIES	
Media outlet, publication date	Headline, extract from the publication, web link
“Rika-TV” Channel June 22, 2010	The employees of Western Police Department arrested another drug dealer from Tajikistan This time the dealer was a woman. In her luggage the policemen found large amount of drugs. The suspicious passenger, born in 1973, was arrested by the employees of the special squad of Atyrau region. By the train going from Khudjant to Saratov, the woman from Kanibadam, Tajikistan, wanted to reach the capital of Russia... <i>http://rikatv.kz/modules.php?name=News&file=article&sid=5833</i>
The News Kazakhstani aggregator of news	In Kazakhstan the Russian politician was egged As Gulbahram Zhunis – the head of “Zheltoksan-86” – told to the agency, it was they way the nationalists expressed their attitude toward the plans of Mr. Kozlov to run for elections of Kazakhstani President in 2012. From their opinion, Mr. Kozlov has no right to do that as he is Russian born <i>http://thenews.kz/2010/10/27/584951.html</i>
“Kazakhstan Zaman” newspaper, July 15, 2007 By Bolat Salykov	Russians of Ust-Kamenogorsk again are not happy ...It's unbelievable! Without any reasons these patriotic groups claim that in East Kazakhstan Russians and Russian speaking population cannot live happily, being under constant suppress. They say that Russians that held top positions are being fired. All of them are made study Kazakh language. And no enough attention is paid to culture and traditions of this nation.....Frankly speaking, Russians living in East Kazakhstan have nothing to complain on...Supermarkets and large stores are owned by Russians. And all of them, excluding some bandits, alcoholics and lazy people, have own apartments... <i>http://kazakzaman.kz/kz/newsDetail_getNewsById.action?archiveDate=%3FarchiveDate&newsId=52935&columnistId=0</i>

“Zhas Alash” newspaper. July 07, 2010	Shouting organization, groundless opinion provoking inter-ethnic conflict ...Russians and Russian speaking population didn't like the memorial to Abay, erected in the center of Ust-Kamenogorsk instead of Lenin statue... ...What did they mean by this? Didn't they recognize Abay? If no, then it means they don't recognize Kazakhs, as Abay and Kazakhs are part of the same thing... The Kazakhstani government should give its own answer to such claim that could have negative impact on the relations between nations... The answer should be straightforward, wise and determinative. Firm enough, so that Russians would never dare saying something about Kazakhs and Abay. The answer that will make them recognize the independence. <i>http://zhasalash.kz/sayasat/2259.html</i>
Internet – portal “Abay.kz” August 9, 2010	Russians are leaving. Farewell! ...The Russian are leaving at last. Neither Russian nationalists nor Kazakh authorities could stop this process. Thus, the only thing left for us is to ask God for this “great migration” not to stop... <i>http://abai.kz/content/deuren-kuat-orystar-ketip-zhatyr-zholdary-bolsyn</i>

Comments of the expert:

Among the given headlines, extracts from the publications and web links, the article “The employees of Western Police Department arrested another drug dealer from Tajikistan” holds particular place. You can hardly call it an article that directly concerns the issues of ethnic minorities, their problems and concerns. At the same time, these very materials/reports are more often published by mass media, first of all in so called criminal news. Such kinds of publications are the ones to form negative image of a national minority within the society. At first glance, such kind of materials/messages might be considered unremarkable. But we could underestimate consequences they could bring. Although they can stay without attention, they contribute to creating negative image of a national minority. It's obvious that a person belonging to any ethnic group – not necessarily to a particular one - can commit a crime. That's why we should not highlight to which ethnic group a person, suspected of committing illegal actions, belongs. Besides, from the legal point of view such accusing statements violate the principle of

presumption of innocence: "One is considered innocent until proven guilty". Another problem that the authors, who write on national/ethnic issues or problems connected to them, have is usage of discriminating statements in regard to national minorities. And many of the above materials didn't become the exception.

Viktoriya Tyuleneva, the Head of Human Rights Center, Kazakhstan International Bureau for Human Rights and Rule of Law

RELIGIOUS MINORITIES	
Media outlet, publication date	Headline, extract from the publication, web link
"Aktobe Times" newspaper June 6, 2010	...The leaders of political parties, heads of executive and law enforcement bodies and religious associations took part in the discussion. The participants expressed concern about non-traditional organizations spreading in our region. The main Imam of the regional central mosque, Baurzhan Esmakhan, pointed out one of the reasons for such wide spread-out of sects... http://aktobetimes.kz/content/view/1108/140/
"Azattyk" radio station	Religious minorities in Kazakhstan gained no benefit from the country's chairmanship in OSCE ...Last year the court of Karaganda decided to close the Church of Scientologists. As human rights defenders and church members think, the charges had no grounds. The conducted expertise, to which the court referred when rendering verdict, are far away from the truth, Edil Elibaev – the church specialist on public relations – commented. -They conduct strange expertise with strange people as experts. One of the conclusions they made is that the church brings harm to the population or state and national security. However, they didn't provide even the slightest evidence. There were no witness testimonies either. Nobody paid attention to our statements, Edil Elibaev said to our radio station. ...In Atyrau region the community of Jehovahists to get registration for seven years. Several times the community was fined for holding illegal meetings. And only in 2009 the community got desirable registration...

	...- The local authorities arranged campaigns against members of Hare Krishna movement. The press and TV broadcasted information about destructing role of this organization. Local citizens were brought by buses. They shouted and organized some sort of meetings against Krishna followers, demanding them to leave the country, Andrey Grishin said. ...- They offer land either in steppe or in places of former dumps that are absolutely inappropriate for living. Krishna worshippers rejected such "gifts". Right after Kazakhstan started its chairmanship year in OSCE, this household and religious dispute abated, the human rights defender recalled... <i>http://rus.azattyq.org/content/religion_minority_pressure/1993096.html</i>
The News News aggregator of Kazakhstan	KAZAKHSTAN – Journalists are arrested while working Almaty, today the policemen arrested a group of reporters who came to the trial against Ismatulla Maksum, the leader of unregistered religious organization "Senim. Bilim. Omir". Without giving any reasons, the reporters were arrested and brought to the police department of Almaly District. Here the journalists had to write explanation letters, and give their finger prints. Afterwards, as the reporters told, the policemen checked their personal belongings and took photo of them. The journalists of the newspapers "Alash Aynasy", "Ush Kiyan". "Dorozhniy Patrul", "Orda. Kz" and radio station "Azattyk" spent 2.5 hours in the temporary detention jail. When they went out, the trial was already over... <i>http://thenews.kz/2010/08/26/503004.html</i>
"Akmolinskaya Pravda" Social and political newspaper	Who are they – the Jehovah's Witnesses? ...Any religion except their own is like "pure cocaine", the Jehova's Witnesses say. They call Orthodox Christians betrayers of the God and liars whose traditions were born from "ancient false religions". According to the magazines of Jehovah's Witnesses community, "the Christian world and other false religions will soon be eliminated". "This is fair verdict made by Jehovah to false teachers. This verdict will be executed for sure".

	... Propaganda of hatred toward the world and simultaneous preaching "Jehovah's meetings that are full of love" cause individual personality to split, which is a definite premise of later mental disorders... http://akmolinka.narod.ru/n034_01_04/delo.htm
"Ush Kiyan" National newspaper June 3, 2010	Who are "the followers of Zholdybay"? The scientific researches prove that Salafism has become ideology platform for such terrorist groups as "Al-Qaeda", "Taliban", "Islamic movement of Uzbekistan", "Central Asian Jamaat of Mojaheds", "Hizb ut-Tahrir", "Tabligi Zhamagat". http://ushkiyan.kz/?p=2609
"Abay. Kz" information portal June 4, 2010	"Basics of religious sciences". Is it the right way to study religion? There is no a single word about such movements as "Salaphits", "Jihad" and "Takfirs", "Tabligh Jamaat", "Hizb ut-Tahrir", that recruit the youth, ruin their lives and make them follow the wrong way. www.abai.kz/content/dintanu-negizderin-osylai-tanu-kerek-pe-edi
Web site of "Ali-Beken" mosque March 3, 2010	Who are the Salaphits? This movement, as well as religious and political organization " Hizb ut-Tahrir ", is aimed at terminating our history and traditions. We should repulse such dangerous movements. It's well-known that Salaphits had destroyed historical buildings in Mecca and Medina. http://islam.com.kz/blog/salafilerdi_sipaty/2010-03-29-101
The News News aggregator of Kazakhstan March 3, 2010	Bekbolat Tileukhan, Majilis Member: the religious missionaries recruit the youth, making them follow the wrong way. Every day the missionaries from foreign countries recruit more and more young people, attracting more members. They have started to promote their ideas through school literature. In this regard, Bekbolat Tilukhan – Majilis Member – has sent his request to the corresponding institutions. http://thenews.kz/2010/03/03/274760.html

Comments of the experts:

Extract 1

The search engine "Google" informs that «<http://aktobetimes.kz/content/view/1108/140/> - did not match any documents», so it was impossible to find out about which "non-traditional religious organizations" and "sects" exactly the publication told.

The legislation of Kazakhstan doesn't contain juridical explanations of "non-traditional religious organizations" and "sects". However, such words are widely used by mass media, priests who call their religion "traditional" (Sunni Islam in the system of SAMK, Russian Orthodox Church, Judaism), and officials in negative sense, as if such organizations were something undesirable, potentially dangerous, that bring threat and should be combated.

The Constitution of Kazakhstan guarantees all of the citizens right to freedom of conscious and religion, equality before the law regardless one's convictions, and prohibits discrimination for any reasons (Articles 4,5,14,19,22,39).

The Law of the Republic of Kazakhstan "On freedom of religion and religious associations" guarantees equality of citizens and religious association in front of the law and prohibits direct or indirect limitation of rights or maintenance of some advantages regarding attitude toward religions or escalation of hatred and hostility in this regard, or hurting feeling of followers of any religion (Articles 3 and 4).

Extract 2

The article of "Azattyk" radio station represents a short translated version of the report in English from web site "Forum18.org", which provides information about cases of violating freedom of religion of some religious associations.

However, the translated version contains inaccurate names of religious associations: "Jehovist" instead of "Jehovah's Witnesses", "Church of Scientologists" instead of "Church of Scientology", "Krishnaist" instead of "Hare Krishna Movement" or "Vaishnava". Distorting the meaning is often considered by the believers as offensive disrespect. Such misconducts can be easily avoided if journalists use reference books or consult the specialists while writing their materials.

Extract 3

The given extract describes a situation when the authorities severely violate the law by preventing journalists from their work. Mr. Ismatully Maksum,

whose case was to be considered by the court, is called "the leader of unregistered religious organization "Senim. Bilim. Omir". Without reflecting the essence of charges, the publication author marks the religious status of the citizen and the fact that organization is not registered. The later information is not true. "Senim. Bilim. Omir" is a public association and its legal status is public foundation. This is typical wide-spread example of providing inaccurate or distorted information that creates negative attitude.

Extract 4

The given text allows to conclude that for some reason the author doesn't pretty much like "Jehovah's Witnesses", that are officially registered in the Ministry of Justice of Kazakhstan and has own Center. However, personal opinion of the author, published by the newspaper, can be considered as "provoking of hatred" and "propaganda of superiority" for grounds of religious believes, which is prohibited by the law.

Extracts 5, 6 and 7

The science can prove only facts, although not all of them. As for ideology, "true scientific" ideology was only that created by Marx and Lenin....The theology, as part of the world-view philosophy, can be different. There are as many theological theories as theologians. Human culture started from religion, although atheists have their own opinion about that. Today the world agrees that presence of religious persuasions (or their absence) is inalienable right of a person. And there are no "good" or "bad" religions. Any attempts to answer challenges of time by seeking "guilty" religions will fail.

Extract 8

Missionary activity is integral part of the freedom of religion, documented by Articles 1-1 and 4-1 of the Law "On freedom of religion and religious associations". According to them, such activity means "promoting and distributing by means of religious and educational activities the ideas of religion that is not included into charter regulations of the corresponding religious association that operates on the territory of the Republic of Kazakhstan". "Citizens of the Republic of Kazakhstan, foreigners and persons without citizenship (hereinafter – missionaries) perform missionary activity on the territory of Kazakhstan after getting corresponding registration", Calling to limit missionary activities is as a matter of fact calling to limit freedom of conscience, which is prohibited by Article 39 of the Constitution of Kazakhstan.

*Ninel Fokina,
Chairperson of Almaty Helsinki Committee for Human Rights*

LGBT	
Media outlet, publication date	Headline, extract from the publication, web link
"Azattyk" radio station September 22, 2010	PM Tleukhan excludes incest and other vices from the image of "our society" ...To remember, earlier he criticized such polemical movies as "Kelin" "Kayrat - champion. Virgin # 1" and "Irony of love", which – as he said – form the image of Kazakhstan as a country where only weak-willed daughter-in-laws, lesbians and gays live... <i>http://rus.azattyq.org/content/bekbolat_tleukhan_criticizes_tv_show/2165364.html</i>
"Zhas Kazak" newspaper. October 29, 2010	SEX revolution in KAZAKHSTAN ...Everything that was considered during Soviet times as rotten and putrid effect of West, has now become our "heritage". We are lucky not to have gay parades, official brothels and unisex marriages... ...Studying these problems demands eclectic approach: without systematic approach a little piece is taken from diverse mosaic and presented as an example. It means not to see collapse of the institute of European family which is accompanied by dramatic increase in number of the representatives of non-traditional sexual orientation, opening of official brothels, registration of unisex marriages, pedophilia, developed porn industry and etc. After depraving the adults with "free love", in 70s Europe switched to the youth, teenagers. And under the cover of sex education, they have achieved lack of sex discipline among the school students... <i>http://jasqazaquni.kz/?p=4234</i>
"Vzglyad" business newspaper. October 21, 2010. №37 (173)	Bolivar cannot carry triple? One-party parliament is the same perversion as unisex marriage. Should we live with "Nur Otan" party another fifty years? Or will "new players", defending interest of the people, finally appear at the legislative assembly? Will it be real competition? Or is the result of the elections predictable enough, with the parties imitating active participation? <i>Duplicated: http://www.respublika-kz.info/news/politics/11274/</i>

“Express-K” Newspaper. October 10, 2010. № 186 (17058)	Pederasts are the girls’ best friends Journalist and PR specialist Zhanna Prashkevich (see photo) was accused of belonging to sex minorities and willing to make career of porn star. Such unhealthy public fever was caused by the news that soon Zhanna would publish the first book of erotic poems , in many of which bad words are used... And who inspires you? - I cannot give definite answer. The inspiration source can become not only your close friend but also work. Can you imagine how easy and cheerfully it is to describe in bad words desire of a person to make his or her career? I also devoted many poems to my friends with non-traditional sexual orientation. But most of all I value the poems composed for my beloved man. They are so tender and sincere. – Have you ever read insulting comments in the Internet? ... <i>www.express-k.kz/show_article.php?art_id=44312</i>
Internet portal nomad.su November 12, 2010	Zheltok and san ...Without studying the situation within the society and desires of the people, the way support such candidate doesn’t give them respect. It seems that the opposition politicians support only those candidates who oppose N. Nazarbaev. If tomorrow pedophiles and homosexualists will come out on the streets to oppose the authorities, will they support them too? ... All of the extracts are translated from Kazakh and taken from “Zhas Kazak” daily newspaper (№ 43 (303), November 5, 2010) Source: <i>www.better.kz</i> <i>http://www.nomad.su/?a=3-201011120022</i> Duplicated: <i>http://thenews.kz/2010/11/12/607119.html</i>
“Zhas Kazak uny” newspaper. № 41-42 November 1, 2010	Sex revolution in Kazakhstan. And European lessons of love; learning from lesbians and gays ...Top ten countries with the highest number of suicides in the world are the countries of the European community.

	Studying these problems demands eclectic approach: without systematic approach a little piece is taken from diverse mosaic and presented as an example. It means not to see collapse of the institute of European family which is accompanied by dramatic increase in number of the representatives of non-traditional sexual orientation, opening of official brothels, registration of unisex marriages, pedophilia, developed porn industry and etc. ... In the West this tendency was accomplished with sex revolution, the aim of which, of course, is to ruin the institution of family under cover of personal sex freedom. Thus, lesbians and gays have no instinct of reproduction, interest in children and taking responsibility for them. What we see in the European countries now is that population increases due to numerous immigrants... <i>Duplicated: http://www.altyn-orda.kz/kazpressreview/seksualnaya-revolyuciya-v-kazaxstane-i-evropejskie-uroki-lyubvi-uchitsya-u-geev-i-lesbiyanok/</i>
“Alash Aynasy” national newspaper. August 19, 2010. №141 (367)	The quantity of old maids increases annually Besides, nowadays – within the globalization – such values as family and marriage become old-fashioned, giving place to Western values of love to the same sex. Gay parade which was planned to take place in Almaty is good evidence to prove that. <i>http://www.alashainasy.kz/society/9418/</i>
“Zhetysu” regional newspaper. March 27, 2010	As the parents don't fully realize responsibilities before their children, our girls started to wear indecent clothes. Our sons have become gays, and daughters – lesbians. <i>http://zhetysu-smi.kz/index.php?name=News&op=printpage&sid=439</i>
“Zan” newspaper June 6, 2010	The Old World is falling down In France, where they have started to fight against hidjab, homosexuality is widely spread. In Paris every fourth man is a gay... <i>http://zan.zanmedia.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=890:2010-06-16-05-29-33&catid=83:1&Itemid=17</i>

Comments by the expert:

"Pederasts are the girls' best friends". I have a feeling that the word "pederast" was inserted upon some strange desire of the author. The thing is that in whole publication, that actually is an interview, the hero of the story only one time mentioned LGBT and in very correct form, "I also devoted many poems to my friends with non-traditional sexual orientation". This very phrase seems to inspire the journalist to attract the readers to the publications in such impolite way.

In general, the publications are full of unchecked facts, guesses and false analytical statements. One of the vivid examples is the article by "Alash Aynasy" national newspaper from August 19, 2010 (№141 (367) – "The quantity of old maids increases annually" "Besides, nowadays – within the globalization – such values as family and marriage become old-fashioned, giving place to Western values of love to the same sex. Gay parade which was planned to take place in Almaty is good evidence to prove that..." None of the initiative groups raised the question about arranging such event in Almaty. I would recommend the editors of the newspaper to double check information before giving it to a trusting reader.

*Valentina Rogoza,
Director of the "Amulet" Public Foundation*

RECOMMENDATIONS

TO GOVERNMENT BODIES

- To create public commission to monitor cases when the rights of minorities are violated and if they are treated with discrimination in mass media and everyday life. To involve into participation the representatives of the interested parties on national and regional levels.
- To establish permanent dialogue platform to discuss mass media approach to cover minorities and observance of their rights. To involve parliament members, mass media and non-governmental organizations into participation in discussion
- To initiate introduction into the programs of the universities teaching journalism – special courses on observance of the minorities' rights and tolerant coverage of their problems by mass media in Kazakh and Russian languages
- To make transparent the aims of tenders for covering minorities' issues within frames of the government purchase policy. To analyze mass media attitude in publishing purchased materials
- To regularly monitor and analyze the share of publications in Kazakh and Russian speaking mass media in order to understand their role in formation of general approach of mass media

TO NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

- To reinforce cooperation with mass media. To inform mass media about initiatives and events aimed at development of understanding that it's strategically important to build tolerant approach to cover minorities' issues
- To elaborate for mass media special guides on terminology in regard to every minority group
- To create and distribute among mass media educational materials of practical nature on the problems of observance of minorities' rights
- To improve professionalism level of mass media through using various training methods and instruments
- To monitor and analyze how mass media cover the problems of minorities, with the aim to increase awareness of the society
- To actively use advantages of the Internet – blogs, forums, social networks – to present expert opinion on the problems of minorities and to form tolerant attitude to them
- To initiate arrangement of round tables, conferences and seminars to discuss minorities' issues, with participation of all interested parties – NGOs, mass media, minorities' representatives and government bodies.

TO MASS MEDIA

- Taking into account difficulties in matters of covering minorities' issues, to address for consultation to the experts specialized in studying minorities' issues in regard to historical, mental and other features
- To know and respect rituals, traditions and other peculiarities of the represented minorities when working on the reports
- To forecast possible consequences of publications in regard to the society; not to provoke new conflicts and worsen the old ones
- When preparing materials, to follow not only the law regulations but also rules of the professional ethics

APPENDIX

GRAPHICAL ANALYSIS OF THE SURVEY ON THE TOPICAL ISSUES

1 How would you evaluate mass media approach to cover issues of religious, ethnic and sexual minorities?

Answer	RRM*	REM**	LGBT***	NGOs	GOV****	MASS MEDIA	Total
positive	1	7	-	-	3	6	17
neutral	3	5	3	9	8	19	47
negative	5	1	2	4	3	6	21
other		1		1	-	-	2
Total answers	9	14	5	14	14	31	87

* RRM – representatives of religious minorities

**REM – representatives of ethnic minorities

***LGBT – lesbian, gay, bisexual, and transgender

****GOV – government bodies

2 In which cases do mass media more often write about the minorities mentioned in the survey?

Answers	RRM	REM	LGBT	NGOs	GOV	MASS MEDIA	Total
Religious/ national holidays	4	9	2	5	8	12	40
Education	-	1	-	1	-	3	5
Public or government events	1	6	1	2	5	10	25
conflicts / problems	6	6	4	8	4	16	44
crime level	3	5	3	6	3	9	29
other	-	-	1	1	1	1	4
Total answers	14	27	11	23	21	51	147

3 How did mass media contribute to developing of conflicts related to religious, national and sexual minorities?

Answers	RRM	REM	LGBT	NGOs	GOV	MASS MEDIA	Total
covered objectively	3	3	2	1	2	7	18
Took one of the conflict sides	4	1	3	2	4	10	24
triggered	4	3	-	4	1	5	17
concealed	4	2	2	3	3	9	23
other	-	3	1	4	3	5	16
Total answers	15	12	8	14	13	36	98

4 From your opinion, what attitude is formed among mass media in regard to religious, ethnic and sexual minorities?

Answers	RRM	REM	LGBT	NGOs	MASS MEDIA	Total
smooth	3	11	4	1	14	33
not always friendly	2	3	2	8	12	27
constrained, conflict	3	-	-	3	5	11
other	-	-	-	1	-	1
Total answers	8	14	6	13	31	72

5 How did mass media change their approach to cover religious, ethnic and sexual minorities' issues during recent years?

Answers	RRM	REM	LGBT	NGOs	GOV	MASS MEDIA	Total
became better	1	7	2	2	5	11	28
didn't change	3	7	3	5	6	14	38
became worse	3	-	-	2	-	1	6
extremely worsened	1	-	-	1	-	-	2
other	-	-	-	-	-	1	1
Total answers	8	14	5	10	11	27	75

6 How would you evaluate professionalism level of the journalists from your region and Kazakhstan on the whole in covering the above mentioned minorities?

Answers	RRM	REM	LGBT	NGOs	GOV	MASS MEDIA	Total
high	-	1	-	1	2	4	8
above average	1	1	-	-	2	2	6
average	1	3	1	2	3	5	15
below average	-	1	-	2	1	2	6
low	2	4	3	4	4	10	27
I hesitate to answer	4	4	1	2	1	4	16
Total answers	8	14	5	11	13	27	78

7 Did the number of publications about ethnic minorities change in recent years?

Answers	RRM	REM	LGBT	GOV	MASS MEDIA	Итого
increased	3	2	2	4	4	15
didn't change	3	6	3	5	8	25
decreased	1	1	1	-	3	6
I hesitate to answer	1	2	-	-	6	9
other	-	3	-	2	2	7
Total answers	8	14	6	11	23	62

8 Do you plan to leave Kazakhstan for the reason of belonging to particular religion, ethnic group or sexual orientation?

Answers	RRM	REM	LGBT	Total
Yes, in the nearest future	1	-	1	2
Yes, in several years	-	2	1	3
Yes, only in case of sharp conflicts	4	8	3	15
No, I will stay under any circumstances	3	3	2	8
Total answers	8	14	6	28

9 If your rights are violated, where will you go?

Answers	RRM	REM	LGBT	Total
human rights NGOs	1	2	1	4
the law enforcement	3	4	-	7
international organizations	2	3	2	7
mass media	1	1	-	2
nowhere	2	4	2	8
other	1	5	1	7
Total answers	10	19	6	35

Руководитель проекта: Василина Воркова
Редактор-составитель: Игорь Братцев
Координация проекта: Евгений Саввин
Региональные координаторы: Диана Медведникова (Астана), Динмухамед Зиядин (Алматы), Аскар Актлеуов (Актобе), Акмоншак Темирбаева (Атырау), Екатерина Пархоменко (Усть-Каменогорск), Мейрам Жумабеков (Караганда), Асель Хамзина (Шымкент)
Дизайн/верстка: Светлана Грудницкая
Перевод на казахский язык: Динмухамед Зиядин
Перевод на английский язык: Арсения Филипенко

Тираж издания 500 экземпляров.

Отпечатано в типографии «BTCOM»

Международный центр журналистики MediaNet, 2011

Проект поддержан Фондом Сорос-Казахстан

Жоба жетекшісі: Василина Воркова
Редактор-құрастырушы: Игорь Братцев
Жоба үйлестірушісі: Евгений Саввин
Аймақтық үйлестірушілер: Диана Медведникова (Астана), Дінмұхамед Зиядин (Алматы), Асқар Ақтілеуов (Ақтөбе), Ақмоншақ Темірбаева (Атырау), Екатерина Пархоменко (Өскемен), Мейрам Жұмабеков (Қарағанды), Әсел Хамзина (Шымкент)
Дизайны/версткасы: Светлана Грудницкая
Қазақ тіліне аударған: Дінмұхамед Зиядин
Ағылшын тіліне аударған: Арсения Филипенко

Басылым тиражы 500 дана

«BTCOM» баспаханасында басылып шығарылды

MediaNet халықаралық журналистика орталығы, 2011

Жоба Сорос-Қазақстан Қорының қолдауына ие

Project Director: Vasilina Vorkova
Compiling Editor: Igor Brattsev
Project Coordinator: Eugeny Savvin
Regional coordinators: Diana Medvednikova (Astana), Dinmuhammed Ziyadin (Almaty), Askar Aktleuov (Aktobe), Akmonshak Temirbaeva (Atyrau), Ekaterina Parhomenko (Karaganda), Meyram Zhumabekov (Karaganda), Asel Khamzina (Shymkent)
Design/Layout: Svetlana Grudnitskaya
Translation to Kazakh language: Dinmuhammed Ziyadin
Translation to English language: Arseniya Filipenko

Print run: 500 copies

Printed by «BTCOM»

International Center for Journalism MediaNet, 2011

Project supported by Soros-Foundation Kazakhstan